

ਬ੍ਰਹਮ ਚੀਜ਼ਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਰਾਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਏਕੇ ਸੁਰਮ ਦੁਤੀਐ ਨਾਮਿਕਾ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਮਈ 2015

ਪੰਨ ਪੰਨ ਸਾਧਿਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੀਈ ਸੁਧੀਈ
ਇਸੇਸ ਸਮਾਗਮ. ਮਿਤੀ 22 ਮਈ
ਕਲਕੱਤਾ ਸਾਧਿਥ ਇਥੇ. ਸਮਾਂ 12.00 ਤੋਂ 4.00

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਇੱਕੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਈ, 2015
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

9417214391, 9592009106

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India
9417214391

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14381, 9417214379 96461-
01996, 98889-10777,

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਈਓਪ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਡੁਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ -
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ
ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525

ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)

9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ -
96461-01996

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581, 01602255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98148-01860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਫ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ
(ਫਰੀ) 98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 96532-18294

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 5
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 7
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ 10
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ 19
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ 29
ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ 31
ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੀਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਜਪੁਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੁ 42
ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
8. ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ 44
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
9. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ 48
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
10. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 50
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਪੰਜਵੇਂ ਰਤਨ - ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ 53
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
12. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 56
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
13. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 59
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
14. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ 61
ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿੰਘ
15. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 64
ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩

ਜੋ ਤੁਧੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥

ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਆਇਆ ॥

ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ॥

ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ॥

ਭਾਣੇ ਨੇ ਲੋਚੈ ਬਹੁਤੇਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪਿ ਮਨਾਇਦਾ ॥ ੨ ॥

ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੁ ਮਿਲੈ ਤੁਧੁ ਆਏ ॥

ਜਿਸੁ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ਸੋ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਏ ॥

ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਭਾਣਾ ਕਿਸਹਿ ਕਰਾਇਦਾ ॥੩ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬੩

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਹਨ। 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥' ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਜੀਵਿਆ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥' ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਅਤੇ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਆਦਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰ 'ਤੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਚਹੁ ਵਰਨਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੭

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਬਦੀ ਦਾ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੱਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਚਾਈ ਦੀ, ਨੇਕੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ।

ਮਈ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜੋਤਿ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ

ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਸੀਸ ਵਿਚ ਤੱਤੀ ਰੇਤਾ ਪੁਆ ਕੇ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ। 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ ॥ (ਅੰਗ-394) ' ਅਤੇ 'ਮਨ ਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੇ ਚਲਹਿ ਦਾ ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਚਹਿ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥' (ਅੰਗ-66)

ਹੁਕਮ, ਭਾਣਾ ਅਤੇ ਰਜਾ ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਨਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੂਖਸ਼ਮ ਫਰਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਲ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿ ਜਨ

ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ ॥

ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ

ਸੁਖਿ ਦੁਖਿ ਓਹੀ ਧਿਆਈਐ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੯

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਇਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਾਣੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਹੋਏ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣ ਨੂੰ 'ਰਜਾ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੁੱਖ/ਤਸੀਹੇ ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾਇਆ।

ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ (ਗ੍ਰੀਕ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ UATUP or Uaptus ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਹਦਤ ਜਾਂ ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਰਾਹੇ ਅਮਲ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਉਚੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਅਤੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਇਤਿਹਾਸ 'ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ' ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਅਦੁੱਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ/ਸਿੰਘਾਂ/ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ

ਲਹੂ ਡੋਲੂ ਕੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਹੱਲ ਉਸਾਰਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 1563 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਖੇਡਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ। ਬਾਣੀ ਰਚਨ ਦੀ ਦਾਤ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚੇਤਨ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ -

ਦੋਹਿਤਾ ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗ-ਸਾਥ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। 1581 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੱਚ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਦਰਿਆ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

1606 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਗ ਵੰਡ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਘਰੇਲੂ, ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਈ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਮੁਸਲਿਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਮੌਕੇ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦਾ।

1569 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਰਖਵਾਈ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 4 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਲੇ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਲੱਖਣ ਕਾਰਜ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਰਬ ਸਾਝਾਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਚਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲੋਕ ਪਿਆਰਤਾ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿਚ

ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਸਾੜੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਭਰ ਦਿਤੀ। 1605 ਈ. ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕੱਟੜਪੁਣੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਲਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਕਸਬੰਦੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਕਸਬੰਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅਕਬਰ ਦੀ ਉਦਾਰ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਉਸ ਲਈ ਅਸਹਿ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਸ ਨਕਸਬੰਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਖੁਦ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੀ ਕਬੂਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤੁਜਕੇ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ' ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਣਨਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦਾ। ਖੁਸਰੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਟਾ, ਐਨਾ ਕੱਟੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਅਕਬਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੇਟੇ ਤੋਂ ਗੱਦੀ ਖੁਸ਼ਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੇਟੇ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੰਘਣ ਸਮੇਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੰਗਰ ਛਕਣਾ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰਨਾ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ ਸਰਬ ਸਾਝਾ ਹੈ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ 'ਯਾਸਾ' ਦੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਸਵੈ-ਮਾਨ ਹਿਤ ਮਰ-ਮਿਟਣ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ 'ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਸੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਕੇਵਲ
(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 9

’ਤੇ)

ਜੇਠਿ

(ਜੇਠਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਹ : 15 ਮਈ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ॥
ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ॥
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਈ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ॥
ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ॥
ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦਾ ਰਖਣਹਾਰਾ, ਪਾਲਣਹਾਰਾ, ਰਿਜ਼ਕਦਾਤਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ, ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲਿ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਾਨ ਆਪਾ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਿਅ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਨਿਵਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੁੜਨਾ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸੱਤਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਖਿੱਚਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾ; ਇਸਨੂੰ ਜੁੜਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੇ ਸੱਜਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਜਮਦੁਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਣ। ਉਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦੀ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰੇ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੌ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ॥
ਅਧਿਆਤਮੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਤਾਸੁ
ਮਨਿ ਜਪਹਿ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰਿ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੈ
ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 38-39

ਧਰਮਰਾਇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਹਿਤ, ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਮ ਦੀ ਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ -

ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਨਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਧਨੁ ਸੋਈ॥

ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਰੇ ਓਨਾ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - 1328

ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮਰਾਜ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ॥ ਅੰਗ - 271

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸੱਚੇ ਸਾਂਈ ਦੇ ਲੜ ਲਗੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਰੁਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਧਰਮਰਾਜ ਪਾਸ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਘੱਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਧਰਮਰਾਜ ਪਾਸ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ, ਠੱਗੀਆਂ-ਚੋਰੀਆਂ, ਧੋਖਿਆਂ-ਪਾਖੰਡਾਂ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਮਤੀ 'ਨਾਮ ਰਤਨ' ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨਾਮ ਉਪਰ ਕੋਈ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਨਾਮ ਧਨ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਜੀਅਰੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਆਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 283

ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕੁ
ਹਰਿ ਧਨੈ ਨਾਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ
ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥
ਹਰਿ ਧਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਕਾ ਬੀਜਿਆ
ਭਗਤ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੇ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ॥
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹਰਿ ਧਨੈ ਕੀ
ਭਗਤਾ ਕਉ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਸਾਚਾ
ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਗਨੀ ਤਸਕਰੈ ਪਾਣੀਐ ਜਮਦੂਤੈ
ਕਿਸੈ ਕਾ ਗਵਾਇਆ ਨ ਜਾਈ॥
ਹਰਿ ਧਨੁ ਕਉ ਉਚਕਾ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ

ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਾਈ॥

ਅੰਗ - 734

ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਸਤ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਧਨ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਾਇ-ਹਾਇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ, ਪਾਪਾਂ ਬਾਝੋਂ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ -

ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ

ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ॥

ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 417

ਸਾਕਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਖਿਆ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ

ਤਿਨਾ ਇਕ ਵਿਖ ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਹਲਤੈ ਵਿਚਿ ਸਾਕਤ ਦੁਹੇਲੇ ਭਏ

ਹਬਹੁ ਫੁੜਕਿ ਗਇਆ ਅਗੈ ਪਲਤਿ ਸਾਕਤੁ

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਨ ਪਾਈ॥ ਅੰਗ - 734

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਜੋ ਜੀਵ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ-

ਸਚੁ ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਤੂੰ ਧਣੀ

ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥

ਸਭੁ ਭਾਂਡੇ ਤੁਧੈ ਸਾਜਿਆ

ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਹਰਿ ਬਾਰਾ॥

ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਸਾ ਨਿਕਲੈ

ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਾ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿਆ

ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ॥ ਅੰਗ - 449-50

ਇਸੁ ਹਰਿ ਧਨ ਕਾ ਸਾਹੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ ਸੰਤਹੁ

ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਲਦਿ ਚਲਾਈ॥

ਇਸੁ ਹਰਿ ਧਨੈ ਕਾ ਤੋਟਾ ਕਦੇ ਨ ਆਵਈ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - 734

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ॥

ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਈ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਧਨ ਨੂੰ ਜਮ-ਜਗਾਤੀ ਕਿਸੇ ਪੱਜ ਨਾਲ ਵੀ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਧਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਚੋਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਧ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਧਨ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੀਅਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ

ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ, ਕੋਈ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ

ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ॥

ਅੰਗ - 795

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ॥

ਘਰਿ ਤ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ

ਜਿਸੁ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਵਏ॥

ਅੰਗ - 917

ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਅਨੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਲੜ ਲਗ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ, ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ -

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਤਾ ਮਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦੇ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਉਹ ਭੋਲਾ ਦਾਤਾ, ਜੋ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਦੇ ਥਕਿ ਪਾਹਿ॥

ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 2

ਪਰ ਜੀਵ ਦਾ ਐਸਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ-ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ; ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ। ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਚਿਤ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਰ ਛਿਨ ਭੁਲਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬੀ ਜੀਵ, ਦਿਤੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਆਖਹਿ ਮੰਗਹਿ ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 2

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਓਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਐਸੇ ਵਡਭਾਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨਾ ਕੋਉ॥

ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਉ॥

ਅੰਗ - 252

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ

ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥ ਅੰਗ - 205
ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਗਾ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥ ਅੰਗ - 124**

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪੁਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ
ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ॥
ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ
ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 649
ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥ ਅੰਗ - 204**

**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥ ਅੰਗ - 450**

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੋਣਾ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ॥
ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ
ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ॥ ਅੰਗ - 134**

ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਨਿਗੁਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਹਰੀ ਰੂਪ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਵੇਂ ਕੜਕਦੀ ਧੂੱਪ, ਗਰਮ ਲੂਹ ਕਰਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਪਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਅਨੰਦ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਾਣੀਏ।

ਛਬੀਲਾਂ ਲਾਉਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਹੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ 'ਜਪੁਓ ਜਿਨ੍ਹ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ' ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੀਏ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਆਕੀਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰੀਏ। ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕੀਏ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਉਣੀ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ 'ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ' ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਪਾਠਕ ਜਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਲੇਖ ਇਸ ਅੰਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ' ਲੇਖ ਆਪ ਜੀ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 23 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੇਅੰਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ/ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪਾਠਕ ਜਨ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੋ। ਇਹੀ ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਲੋਂ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਭੇਟ ਹੋਈ, ਜਿਥੇ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਵਗਾਰ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੇਆਮ, ਜੁੱਧ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਕਰਕੇ, ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਿਆਨ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਬੋਲ ਹੋਏ, ਬੇ-ਹਿਸ ਹੋਈਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ -

ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ...॥ ਅੰਗ - 723

ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤਿ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਔਰਤਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰੂ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਸਤਿ ਤੋੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਘਿਨੌਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਪਸਰੀ ਮਾਲੂਮ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਵਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਸਨ -

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ॥

ਅੰਗ - 360

ਅਤੇ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਤੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐ ਬਾਬਰ! ਜਦੋਂ ਇਕ ਫੌਜ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਤੂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੈਂ ਆਪਣੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਉਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤੂੰ ਸਕਤੇ ਸੀਂਹ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਵੱਗਾਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਹੱਥੀ ਗਊ ਰੂਪ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੂੰ ਇਸ ਨਿਤਾਣੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈਂ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪੁੱਛ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ -

ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ॥

ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥

ਅੰਗ - 360

ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਤੇ? ਤੈਂ ਸੁਖੀ ਵਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲ ਦਿਤਾ, ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਰੋਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਤੂੰ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹੈਂ। ਇਸ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਣਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਅੱਲਾ ਨੇ ਕਰਾਈ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ; ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਚੰਗਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਮਾੜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ

ਓਹੀ ਹੈ-

ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ॥

ਅੰਗ - 360

ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਤੈਥੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੁਨਾਹੇ ਅਜ਼ੀਮ ਦਾ ਫਲ, ਤੈਨੂੰ ਦੋਜ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਰੋਹ ਭਰੀ ਗਰਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਫਜ਼ਲ! ਫਜ਼ਲ! ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਕੇ ਗਿੜ-ਗਿੜਾਇਆ। ਦਰਵੇਸ਼ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਜਲਾਲ ਝਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ, ਪੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦੋਜ਼ਕ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਥੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਿਆ ਦੋਜਕ ਮੇਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਸਚਮੁੱਚ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਲੋਧੀ ਫੌਜ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਤੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਹ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਂ।” ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਛੱਡ ਦੇ, ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਲ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਘਰ ਦੇਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰ। ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਘੋਰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ। ਫੌਰਨ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਫੌਜੀਆਂ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਖਾ-ਵਿਖਾ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੁਟਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਨਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਪਰ ਦੋ ਰਾਜ ਕਰ ਦਿਤੇ-ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਾਜ ਬਾਬਰ ਕਾ, ਰੂਹਾਨੀ ਰਾਜ ਬਾਬੇ ਕਾ।

ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਈ॥

ਬਾਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੁੱਤਰ ਹਮਾਯੂੰ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਸ਼ਸਤਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਤੇਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿਥੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ?” ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਤਲਾਫ਼ੀ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਏ ਹੋਏ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਏ, ਰਾਜ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ।

14 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਹਮਾਯੂੰ ਫੇਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਕਬਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਿੱਬ ਨੈਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੀਹ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਇਕੋ ਘਾਟ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ-ਸ਼ਰਨ ਆ ਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ। ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛਉੜ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨਿਰੇ ਨੂਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਸੂਰਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ; ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਰੁਖ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਕੱਟੜ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਭਰ ਕੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ ਆ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਚ ਜਾਤੀਏ, ਦੋਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ, ਕੁਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਸੌਦੇ ਵਿਹਾਜਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਉਠੀ। ਅਖਾਉਤੀ ਅਚਾਰੀਏ ਤੇ ਮਾਨਮਤੀਏ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਰ-ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾ ਕੇ ਧਨ ਬਟੋਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਅ ਸਖਸ਼ੀਅਤ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਭਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੀਰਾਂ-ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਭੇਜੇ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰ

ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰਵੇਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮ ਸਨੇਹਵਾਨ ਬੇਗਮ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੁਗਲਖੋਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਡਤ ਵਗੈਰਾ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ, ਸ਼ੇਖ ਮੁਜਦੱਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ੜਯੰਤਰ ਰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਏਤਨੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤੁਹਮਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ, ਇਸ ਸੀਤਲ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਉਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਘਿਨੌਣੀ ਘਿਰਨਾ ਭਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸ਼ੇਖ ਮੁਜਦੱਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਜੋੜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦਰਸਾ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦ ਚੈਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੜਕਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਛ-ਤਾਛ ਕਰਨ ਦੇ, ਯਾਸਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੰਦੂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ-ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦੂ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸੇ ਗੱਲੋਂ ਖਿਲਾਫ

ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਖਤਰੀ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ; ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਗੀਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਾ ਨਹੀਂ; ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਰੋਹਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਿ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਇੱਟ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹਿਕਾਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੀ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਫਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਹਾਲਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ ਮੀਆਂ-ਮੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸੂਖ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਅਕੀਦਤ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂ ਮਰੀ ਫੈਲੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਫਨਾਇਆ ਤੇ ਸਸਕਾਰਿਆ, ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਵਸਤਰ, ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਰ ਕਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਵਰਗ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਸੀਹਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੰਮਪਾਇਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਮੌਕਾ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਜਾ ਸਕਣ ਵੇਲੇ ਜਨਤਾ ਨੇ ਅਬੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੁਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਤੁਜ਼ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ-

“ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਕੰਢੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਇਕ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੀਰ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸਨੇ ਅਨੁਯਾਈ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸਰੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਲੰਘਿਆ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਮਰਦ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਠਹਿਰਾਇਆ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਰਜਨ ਦੇ ਝੂਠ ਤੇ ਕੁਫਰ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਤੇ ਟੱਬਰ, ਬੱਚੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾਖਾਨ (ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਜੋ ਸੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਮੁਜਦੱਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਦਾ ਫਰਮਾ ਬਰਦਾਰ ਸੀ), ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ, ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ‘ਉਂ ਰਾ ਬ-ਸਿਆਸਤ ਵਾ ਯਾਸਾ ਕਤਲ ਰਸਾਨੰਦ।’ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਸਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਮਿਲੇ।

ਚੰਦੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਗਨ ਭੇਜਣ ਵੇਲੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਕੁਝ ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਬੁਲਾਏ ਤੇ ਉਥੇ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ। ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਇੱਟ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਆਏ ਹੋਂ।

ਕਨਿਆ ਈਟ ਚੁਬਾਰੇ ਕੀ ਮਮ

ਮੋਰੀ ਸਮ ਕੁਲ ਮਹਿ ਦੀ ਸੋਇ।।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਿੰਦਿਆ ਸਹਿਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤੀ -

ਆਪ ਚੁਬਾਰਾ ਬਨਿਓ ਪਾਪੀ।

ਗੁਰ ਕਾ ਘਰ ਇਨ ਮੋਰੀ ਬਾਪੀ।

ਨਿੰਦੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਉਨ ਗੁਰਗਾਦੀ।

ਕੀਏ ਨ ਚਾਹੀਏ ਇਨ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ।

ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਪਾਸ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਸੁਣਾਈ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਗਾਈ ਨਾ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਵਾਂਗੇ -

ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਅਰ ਗੁਰਦਾਸ।

ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਥੇ ਜੋ ਪਾਸ।

ਚਿੱਠੀ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੁਣਾਈ।

ਸਭ ਨੇ ਕਿਹੋ, ਨ ਲੇਹੁ ਸਗਾਈ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ -

ਸਾਕਤ ਸੁਤਾ ਨ ਲੇਹਿੰਗੇ, ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਭੋਨ।

ਸ਼ਗਨ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਚੰਦੂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਹੀ ਖੱਤਰੀ ਧਰਮਾਇਣ ਕਹਾਹੀਏ। ਉਹ ਸਰੀਣ ਨਿਵਾਂਦੀਏ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੋੜਦੇ ਹਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦੂ ਨੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੰਨ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਰਾਜ ਵੀ ਦਾਜ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦੇ।

ਚੰਦੂ ਮੁਖਾਲਫ ਬਣ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਟੜ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਜਨੂੰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਲੂ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਲਭੀ ਖਾਨ ਅਤੇ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਵਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਜੁੰਡਲੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸਦਾ ਹੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨੂਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਪੂਰਨ ਏਕਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ, ਸ਼ੁਰਾ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਤੇਰਾ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ, ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ॥
ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ
ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ॥
ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ॥
ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ
ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸ੍ਰਵਣ ਸਰੋਤਿ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ**

ਸਚੁ ਸਚੇ ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ॥

ਅੰਗ - 309

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ, ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਸੰਗਲ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ -

**ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥**

ਅੰਗ - 1033

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਅਤਿ ਦੁਬਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੀ ਸਵਸਥਤਾ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਰੋਆ ਰੱਖ ਕੇ-

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ.....॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10

ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਰਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

**ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ॥**

ਅੰਗ - 554

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ, ਨਿਰਵੈਰ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਭਾਵਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ -

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੰਤ ਕਾ ਭਲਾ।**

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ - 259

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ -

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 846

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਵਰਗ ਦੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਜਾਲ ਕੱਟੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ; ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੁਰਮਾਨ ਵਿਚ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰੂਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮੁ ਸਾਧੇ॥
 ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਰੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥
 ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ
 ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥
 ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੇ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥
 ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥
 ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥
 ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥
 ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥
 ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੋਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
 ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥
 ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥
 ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ
 ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥
 ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
 ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ
 ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ॥
 ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਵਾਰਾ॥
 ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੌਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
 ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥
 ਤੇਰੋ ਸੇਵਕੁ ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ॥
 ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥

ਅੰਗ - 641-42

ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸੀ। ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕਤਾ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਇਆ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਹ ਇੰਦਰਿਆਂ ਉਪਰ ਜਤ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਧਾਰੇ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਵਰਤਣ ਦਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਉਮੈ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਾਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਅੰਗ - 293

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥

ਅੰਗ - 259

ਸੋ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਮਾਰਗ, ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖਉਤੀ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ, ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪੰਡਤ ਵਰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਢਕਣ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕ (human

rights) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਅਨਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਠ ਖੜੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ, ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਬੰਧਨਾਂ 'ਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਇਕ ਸਹਿਜ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਨੀ ਉਚਤਾ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ -

**ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥
ਤੈਸਾ ਰੰਗੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥
ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥**

ਅੰਗ - 275

**ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥
ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ
ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥**

ਅੰਗ - 633

ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ, ਮੌਤ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਸੀ। ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਲੀਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਉਣ ਵਾਲੀ ਉਚ ਭਾਵਨਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਗੈਰ ਨਜ਼ਰੀ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ-

**ਸਭੈ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ
ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 97**

ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਸੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬੰਧਨਾਂ, ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਰਗ ਕਦੋਂ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਅਜਿਹੀ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ ਸੰਸਥਾ ਜਨਮ ਲਵੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਕਸੁੱਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਸੁਖਰਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ

ਕਰੇ। ਸੋ ਇਹ ਸਨ ਕਾਰਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਣੀ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਰ ਤੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੁੱਚਤਾ, ਮੌਲਿਕਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਅੰਸ ਰਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਉਪਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤਿ ਨਿੰਦਨੀ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਤਅੱਸਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਘਿਨੌਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਰਚ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੁੱਭਿਆ ਅਤੇ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। 15 ਮਈ 1606 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਜੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਦੀ ਹੱਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਇਕ ਸੁਭ ਤੇ ਪ੍ਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ ਹੈ। ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਉਹਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਰੱਖ ਕੇ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਦੇ ਵਿਚ ਜਕੜ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋਈ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਹਰਾਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਸ਼ਾਹ-ਰਾਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਹਿ ਘਿਨੌਣੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲਾਂ ਭਰੀ, ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੀ ਈਰਖਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ।
ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਸਾਡਾ ਲੱਗੇਗਾ ਸੀਸ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆਇਆ।
ਅਸਾਂ ਹੋਆ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਣੀ ਹੈ ਹੁੱਜਤ,
ਸਰੀਰ ਹੈ ਛੁਟਣਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ,
ਰਜਾਇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲੰਘਾਹਾ, ਭਾਈ ਬਿਧੀ
ਚੰਦ, ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪਰਾਣਾ ਨਾਲ ਗਏ। ਆਪ
ਜੀ ਦੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ
ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਚੋਰ ਅਤੇ ਡਾਕੂ, ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਗੀ ਖੁਸਰੋ
ਵਰਗੇ ਪਨਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਮਨ ਭੰਗ
ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਕੀਦਿਆਂ ਨੂੰ
ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਦ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ।
ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ
ਥਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਫਤ ਉਸ
ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਮੌਤ ਦਾ
ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ-
ਇਕ ਰਾਹ, ਆਪ ਦਾ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨਾ ਹੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅੰਸ ਬਚਦੀ ਸੀ, ਕੁਬੁੱਧੀ
ਦੇ ਮਹਾਨ ਹਨ੍ਹੇਰ ਘੁੱਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ,
ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਜੇ
ਕੋਈ ਭਾਵਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੀ-ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਚਲਦੀ ਸੀਤਲ ਨਦੀ ਨੂੰ, ਸੋਮੇ ਸਮੇਤ
ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਸ਼ਾ
ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ
ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ,
ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਠ ਦੀ ਕੜਕਦੀ
ਘੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਕ ਦੇਗ
ਮੰਗਾਈ ਗਈ, ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ
ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੇਗ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਕੇ
ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁੱਲੜ
ਚੰਦੂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੂਰਜ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

**ਕਹਿ ਚਾਕਰ ਸੌ ਦੇਗ ਉਬਾਰੀ।
'ਪਕਰੋ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਡਾਰੀ'।।**

ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਠਿ ਆਪੇ ਗਏ।

ਤਪਤਿ ਨੀਰ ਮਹਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2364

ਆਪ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਕਰੂਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੰਨ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਆਪ ਦੀ ਸੁਰਤ, ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ
ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਈ ਉਚਾਰ ਰਹੀ ਸੀ -

ਜਹ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹ ਬੈਸਾ ਸੁਆਮੀ

ਜਹ ਭੋਜਹਿ ਤਹ ਜਾਵਾ।।

ਸਭ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਾਜਾ

ਸਭੇ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ ਥਾਵਾ।।

ਅੰਗ - 933

ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ
ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ
ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ
ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਪਰਾਣਾ ਜੀ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਨ
ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤਾਲੀ
ਵਜਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚੀ
ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ
ਦਿਖਾਉਣੀ। ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ
ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ
ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ -

ਹਮ ਨੇ ਇਮ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਤੂੰ ਨਹਿ ਲਖੈ ਏਵ ਆਚਰਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, 2365

ਤਨ ਨੂੰ ਪੀੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਸੁਰਤ ਚੜ੍ਹਦੀ
ਕਲਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਬਤ ਨੂੰ ਝੱਖੜ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਸ਼ਟ
ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ
ਸਕਦਾ ਸੀ -

ਤਨ ਪੀਰਾ ਤੇ ਡਿਗੀ ਨ ਸੋਈ।

ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਇ ਨ ਜਿਮ ਨਰ ਕੋਈ।

(ਓਹੀ)

ਪਾਣੀ ਉਬਲ ਕੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਤਨ ਦੀ
ਪੀੜਾ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਕ ਤਵੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ
ਜਲਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਉਪਰ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਅਡੋਲ ਲਾਲ
ਰੰਗ ਦੀ ਹੋਈ ਲੋਹ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਮਾਸ ਜਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
ਵਾਪਰੀ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ
ਨਾਲ ਅਤਿ ਦੁਖਿਤ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ
ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸਾਥੋਂ ਆਪ ਦੀ

ਇਹ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਆਗਰੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦੇਵਾਂ। ਆਪ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਤਾਈ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਖਾਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪਰਪੰਚ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਖੜੀ ਸੀ -

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 272

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਏਕ॥

ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਊ ਖੋਦੈ ਕੋਊ ਚੰਦਨ ਲੇਪ॥

ਅੰਗ - 272

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੀਰ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਲਾਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ? ਆਪ ਤਾਂ ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋ; ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਪਰਪੰਚ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਟੁਕੜੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਅਚੱਲ ਤੇ ਅਸੰਗ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਮਾਧਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਵੀ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅੱਗ ਜਾਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਅਗਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਲਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਰਾਪ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ -

ਰਹੇ ਬਦੇਹੀ ਹੋਇ ਦ੍ਰਿੜੁ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਨੀਕ।

ਜੋ ਬਰਨਿਓ ਮਧ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਲ ਦਿਖਾਇਓ ਠੀਕ।

ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਔਧਿ ਜਨਾਈ।

ਇਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।

ਇੰਦੁ ਆਦਿ ਜੋਤਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।

ਚੌਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਗੁਰਿ ਚਲਿਤ ਨਿਹਾਰੇ॥

‘ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ’ ਸਭ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ।

‘ਇਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਐਸੋ ਆਨਾ।’

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2369

ਆਪ ਨੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -
ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥

ਅੰਗ - 394

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਜੱਰ ਜਰਨ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦਾ ਸੀਸ ਨਿਵ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਜੋ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਕਿਸੇ ਪੀਰ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੇਰ ਵੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇ।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਗੋਰਖ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ -

ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੁਸ਼ਟ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇ॥

ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸੰਤਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2370

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੋਰਖ! ਅਸੀਂ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਸਬਕ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਵਰਤਾ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਠੰਢਕ ਇਸ ਅਗਨ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਇਕ ਸਬਕ ਹੈ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਵੇਗਾ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਅੱਗ, ਤਪਦੀ ਲੋਹ, ਸੀਸ ਪੈਂਦੇ ਤਪਦੇ ਰੇਤੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਬਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਬਕ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ

ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ॥

ਅੰਗ - 930

ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਾਵੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਚਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ

ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਸਬਰ, ਸ਼ੁਕਰ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਸੁੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰਨ ਲਈ, ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ; ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਨਿਆਰੀ ਤੇ ਅਗੰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਝਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਅਪਿਝਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ
ਜਿਸੁ ਵਲਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਖੜਗੁ ਸੰਜੋਉ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿ ਵਿਭਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਰਖਣਹਾਰਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਿਛੈ ਹਰਿ ਸਭਿ ਉਬਾਰਿਆ॥
ਜੋ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ
ਸੋ ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰੈ ਮਾਰਿਆ॥
ਏਹ ਗਲ ਹੋਵੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਚੇ ਕੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਗਮੁ ਵੀਚਾਰਿਆ॥ ਅੰਗ - 312

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਏਕ ਦਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ
ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥ ਅੰਗ - 300

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਪਰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਿਥੇ ਹਨ ਉਹ ਭੁੱਲੜ ਬੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਅਮਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ
ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਨਿਰਵੈਰੈ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇਦਾ

ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੂਕੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅੰਹਕਾਰੁ ਹੈ
ਅਨਦਿਨੁ ਜਲੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ॥
ਰੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਨਿਤ ਭਉਕਦੇ
ਬਿਖੁ ਖਾਧੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥
ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਭਰਮਦੇ
ਫਿਰਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਪਤਿ ਗਵਾਇ॥
ਬੇਸੁਆ ਕੇਰੇ ਪੂਤ ਜਿਉ ਪਿਤਾ ਨਾਮੁ ਤਿਸੁ ਜਾਇ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇ॥
ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਅਨੁ
ਜਨ ਵਿਛੁੜੇ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 1415

ਅੱਜ ਇਸ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੇਖਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਕੇ ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਇਕ ਅੰਤਰੀਵੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੁਖੁ ਵੇਖਾਲਿਆ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬਖਸਣਹਾਰਿ॥
ਅੰਗ - 853

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹਨ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਸਭ ਨੇ ਹੀ ਹੈ; ਇਕਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਮਰ ਹਨ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ, ਆਪਣਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਓਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਿਆ, ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਸੰਗਿ ਵੈਰ ਰਚਾਏ; ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਆਖੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ - ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ -

ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ
ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ॥
ਜਪਉ ਜਿਨ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੁ
ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ॥
ਅੰਗ - 1409

ਧਰਨਿ ਗਗਨ ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ
ਜੋਤਿ ਸੂਰੁਪੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ॥
ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ
ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਖ ਹਰਿ॥ ਅੰਗ - 1409

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 26)

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,

ਧੰਨੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 289

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਫਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ। ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਨੇ, ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੋਲਾਂਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੬

ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ ਭਾਈ।

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ਕੋਈ ਜਨ,

ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ॥

ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾ

ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਕੋਰਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਰੋ ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰਿ ॥

ਇਆ ਰਸ ਮਹਿ ਮਗਨੁ ਹੋਤ ਕਿਰਪਾ ਤੇ

ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਤੇ ਤੋਰਿ ॥ ੧ ॥

ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਚਿਤਵਉ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਓਰਿ ॥

ਅਭੈ ਪਦੁ ਦਾਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਸੁਆਮੀ ਕੋ

ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਛੋਰਿ॥

ਅੰਗ - ੨੦੨

ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਜੁੜ ਰਹੇ ਓਂ, ਆਪ

ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਜੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ॥' ਕੋਈ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਵੇ - '**ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾ ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਕੋਰਿ ॥**' ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ ਲਾ ਦੇਵਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੁਭ ਸ਼ਬਦ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। '**ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਰੋ ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰਿ ॥ ਇਆ ਰਸ ਮਹਿ ਮਗਨੁ ਹੋਤ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਤੇ ਤੋਰਿ ॥**' ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦ੍ਰਿੜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆ ਜਾਓ, ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ-

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੧

ਜੋ ਵੀ ਮੰਗ ਲਓ ਤੁਸੀਂ, ਉਹ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ।

ਜੇ ਤੀਰਥ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ।

ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਧਰਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦੀ ਸੁਖਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਵਿਚਾਰ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਫਲ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਐਨੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ

ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲਿਆ। ਕੁਛ ਮੰਗ ਲਓ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਕੁਛ ਵੀ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਤ ਜਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਤਿ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਜਿੱਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾਵਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਥੇ ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੀ, ਮਹੇਸ਼ ਵੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਜੋ ਨੇ ਉਹ ਕਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਇਸਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਈਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਈਏ, ਆਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਈਏ, ਹੁਣ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ ॥

ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਉਪਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਦੋ ਨੇਤਰ ਨੇ, ਦੋ ਕੰਨ ਨੇ, ਦੋ ਨਾਸਕਾ ਨੇ, ਦੋ ਜੀਭਾ ਨੇ, ਦੋ ਸਪਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ। ਇਕ ਤਾਂ ਨੇਤਰ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ, ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਕ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਨੇਤਰ ਨੇ ਜਿਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਿਅੰਨ ਅੱਖੜੀਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਦਿੱਬਯ ਨੇਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਿਵ ਨੇਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੜੇ ਨਾਉਂ ਰੱਖੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੁਸਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਦੂਸਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਦਿੱਬਯ ਕੰਨ। ਬਾਹਰਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈਗੇ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ ਜੋ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ

ਹਨ। ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹਿਰੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਬਹਿਰੇ ਹਾਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਮਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੁਛ ਨੂੰ ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਰੱਬਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹਨੇ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ। ਇਹ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਧ ਹੀ ਪੀਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਦੁੱਧਧਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਤਲਬ ਇਹਨੇ ਧਾਰ ਲਈ ਇਹ ਚੀਜ਼। ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੇ ਬੜੇ ਅਰਥ ਨੇ। ਕਈ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਨ ਬਾਹਰਲੇ ਨੇ? ਅੰਦਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕੀ ਤੈਨੂੰ? ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਧੁਨ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਇੱਕ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੋਟ ਹੈ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਹਦੇ 'ਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਦਸਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਗੁਪਤ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਸਖਤ ਪੱਥਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਟੀਲ ਦੇ, ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਪਟ ਨੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ..... ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਫੇਰ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਲਓ, ਨਾਮ ਲੈ ਲਓ, ਭਜਨ ਲੈ ਲਓ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਰੰਟ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਆਪ ਉਸਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਏਗਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਭਾਈ ਐਨੀਆਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀਂ। ਐਨੇ ਘੰਟੇ ਨਾਮ ਜਪੀ। ਸੋ ਉਹ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਇਹ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਪੱਲੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਉਹਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਿ ਅੰਦਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਨੁਰੇ 'ਚ ਆਇਆ ਹਨੁਰੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗੇ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਚੰਨ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸੂਰਜ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜ ਰਹੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨੇ, ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਵੱਜਦੇ ਨੇ - **'ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ...'** ਇਕ ਧੁਨ ਲੱਗੀ ਪਈ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਇਕ ਸ਼ੋਅ ਦੇਖਣ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਅਜੀਬ ਬਾਤਾਂ ਨੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਅਨਹਦ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਇਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨਹਦ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅੱਛਾ, ਐਨਾ ਕੁਛ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਉਥੇ ਆਰਕੈਸਟ੍ਰਾ ਪੰਜ ਛੇ, ਕੋਈ ਚਾਲੀ-ਚਾਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ, ਨਾ ਬੰਦੇ ਅਸਲੀ, ਨਕਲੀ ਬੰਦੇ ਖੜ੍ਹੇ। ਸਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਪਏ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪੈਸੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਡਾਲਰ ਪਾ ਦਿਓ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਡਰੰਮ-ਡਰੰਮ ਹੋ ਕੇ ਚਾਲੀ ਦੇ ਚਾਲੀ ਸਾਜ ਵੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅਗਾਹਾਂ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਜ ਪਏ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਪੈਸੇ ਪਾ ਦਿਓ, ਗਜ਼ ਆਪੇ ਹੀ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁਣਦੇ ਉਹਨੂੰ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਉਥੇ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦਿਤਾ

ਹੈ ਉਹ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅੰਦਰ ਸੁਣਦਾ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਜੀਭ ਤੋਂ-

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥

ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੬

ਨਾ ਜੀਭ ਹਿਲਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਿਲਦੇ ਨੇ। ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਜ ਗੂੰਜਦੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਧੁਨ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਏ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੯

ਪੂਣੀਆਂ ਤਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਹਿਜ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਬਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਉੱਠਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਧੁਨ 'ਚ ਧਿਆਨ ਲਾ ਲਓ, ਧੁਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਬਿਰਤੀ ਲਗਦੀ ਜਾਏਗੀ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਹਨੁਰਾ ਵਗੈਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ -

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੇ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ ॥

ਤਉ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੈ ਕਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੨

ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਉਹ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦਸੀ ਜਾਏ। ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਵੀ, ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ -

ਉੱਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੫੮੦

ਮਨ 'ਚ ਗੱਲ ਰੱਖਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉੱਚਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ -

ਭੇਖ ਦਿਖਾਇਓ ਜਗਤ ਕਉ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸ ਕੀਨ।

ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਬਯ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਫੇਰ ਕੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ-

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਹੁੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਅਸਮਾਨਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਅੱਖਾਂ ਬਾਹਰਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਨੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਦਿੱਬਯ ਨੇਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦਿੱਬਯ ਕੰਨ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦਿੱਬਯ ਨਾਸਕਾ ਨੇ, ਕੋਈ ਸੁਗੰਧੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਆਪੇ ਹੀ ਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਗੰਧੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੁਗੰਧੀ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ, ਐਨਾ ਅਕਹਿ ਰਸ ਆਏਗਾ ਜਿਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਮਹਾਨ ਰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੂੰਗੇ ਨੂੰ ਜੇ ਗੁੜ ਖਲਾ ਦਿਓ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਲੂਣਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ -

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੂੰਗੇ ਗੁੜ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੪

ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕੀ ਦਸ ਦਏਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਿੱਠਾ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂ। ਜੁਬਾਨ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦਿੱਬਯ ਰਸਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਏ ਰਸਨਾ ਤੂ ਅਨ ਰਸਿ ਰਾਚਿ

ਰਹੀ ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ॥

ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ਹੋਰਤੁ ਕਿਤੈ

ਜਿਚਰੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਰਸਨਾ ਫਿੱਕੀ, ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਬੱਕਰੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਸ ਲਈਏ, ਆਹ ਲਈਏ, ਇਹ ਖਾ ਲਈਏ। ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰਲਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਸ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਰਸ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕੁਛ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਦਿੱਬਯ ਰਸਨਾ

ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਬਯ ਸਪਰਸ਼ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੇ ਹੀ ਝੁੰਮੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲਾ ਕਉਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰ ਫੁਰਮਾਇਆ -

ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪ ਵਰਤਾਰਾ।

ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪ ਪੇਖਨਹਾਰਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਰੀਰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਿਸਦਾ ਹੈਗਾ, ਝਉਲੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੇ, ਬਣੀ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵੀ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਸੁਣ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ ਸਿਵਾਏ ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ। ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਸਵਰਗ ਲੋਕ 11 ਨੇ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਭੂਤ ਬੈਠੇ ਨੇ ਨਰਕਾਂ 'ਚ। ਭੂਤ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਭੂਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਆਪਣਾ ਉਧਾਰ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ -

ਪਸੁ ਪ੍ਰੇਤ ਮੁਖਦ ਪਾਥਰ ਕਉ ਤਾਰੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੪

ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਬਾਣੀ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਦੇਖੇ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਕਿਓੜਾ ਲਿਆਓ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਪਰ ਫਟਾ-ਫਟ ਗੇਰ ਦਿਓ। ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਉੜਨ ਲੱਗ ਗਏ ਉਪਰ ਨੂੰ। ਕਿਓੜਾ ਵਗੈਰਾ ਛਿੜਕਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਟਿਕੇ ਨਹੀਂ ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ। ਸਾਰੇ ਬੜੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਕਿਉਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਔਹ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਏ ਤਮਾਕੂ ਪੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਰਗੰਧ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਲੋਕ ਇਸ ਦੁਰਗੰਧ 'ਚ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਹੈ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਜਿਹਦੇ ਖਾਨਦਾਨ 'ਚ ਤਮਾਕੂ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਲਵੇ, ਉਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਪਿੱਤਰ

ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਹ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ ਜਾਇ॥

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਸਰੀਰ ਐਡਾ ਪਾਪੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਨਰਕ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਜੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਵੀ ਪੀ ਲਓ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਉ ਮਧਰਾ ਸਮ ਅਘਦਾਇ॥

'ਅਘ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਾਪ ਨੂੰ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਸੱਤ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ॥

ਤਿੰਨ ਕੁਲਾਂ ਤਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ, ਪਿਉ ਦੀ ਭਗਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਏਗੀ, ਦਾਦੇ ਦੀ, ਪੜਦਾਦੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਏਗੀ। ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਹੋ ਹੀ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕਰ ਦਏਗਾ, ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਦੀ ਕਰ ਦਏਗਾ, ਪੜੋਤੇ, ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਘਰ 'ਚ ਹੀ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੪

ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਜਗਤ ਜੂਠ' ਜਿਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੌ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, 24 ਦਾਦਕਿਆਂ ਦੀਆਂ, 20 ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀਆਂ, 16 ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 12 ਜਿੱਥੇ ਲੜਕਾ-ਲੜਕੀ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਭੈਣ ਵਿਆਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਜਿੱਥੇ ਭੂਆ ਵਿਆਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਠ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਜਗਤ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਫਜ਼ੂਲ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹੇ ਜਗ ਆਏ ਜੀ, ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਦੇ ਜਿਹੜੇ॥

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ

ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ

ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੦

ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ।

ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਬੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਹੋਟਲਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਗੱਡੀਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ, ਭੋਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਕੈਂਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਇਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਰਾਜਾ ਆ ਗਿਆ, ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ 68 ਤੀਰਥ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੰਗਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਂ,

ਗੰਗਾ ਬੀ ਚਲ ਆਵਤ ਤਹਾਂ॥

ਉਥੇ ਗੰਗਾ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 68 ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੀ। ਉਹ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਲ ਮੰਗੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਫਟਾ-ਫਟ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੀਏ। ਜਿਵੇਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਅਸੀਂ ਦੇਈਏ। ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਆ ਕੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਨਾਰਦ ਨੇ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਵਰਤ ਉਪਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਫੁਰਨਾ ਕਰੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਤਾਂ ਲੱਛਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਾਰਦ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖ ਲਓ।

ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ। ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ, ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਜੋਗੀਆਂ

ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਸ਼ੇਤਰ ਨੇ ਉਥੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਤੈਨੂੰ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛੇ ਮੈਲੇ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਦਰੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ, ਭੁੰਝੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਉਥੇ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਐਡੀ ਦੂਰ ਕਿੱਥੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਓ? ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾਰਦਮੁਨੀ! ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾ ਮੈਂ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਦੇਵਾਂ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਆਹ ਸਤਿਸੰਗ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਘਰ ਜਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਲਾ-ਮੁਕਾਮ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲਾ-ਮੁਕਾਮ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਹਾਂ -

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ ॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੫

ਬੈਕੁੰਠ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਪ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਆਏ ਓ, ਕਰੋੜਾਂ ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਸਾਰੇ ਜਸ ਸੁਣਨ ਆਏ ਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਸ ਕਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ,

ਪਿਆਰਿਓ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ।

ਦੂਸਰੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤ ਵੀ ਨਾ ਨੱਠੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ। ਮਨ ਨਾ ਦੌੜੇ, ਜੇ ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਤੂੰ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਆਕੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿ, ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨੱਠਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਬੈਠਣਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਪਿੱਪਲਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਬਾਰੇ ਦਸ। ਕਿਉਂਕਿ

ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਪੋ, ਪੱਥਰਾਂ ਵਗੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ। ਭਾਵਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਪਰ ਮਸਤਕ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਨਿਵਾਓ। ਸੋ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਬਾਰੇ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥

ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਕਰਿਆ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਆਪ ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ ਅੱਜ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵਸਤਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਟੁੱਭੀ ਮਾਰੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਦਾਸ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਕੰਢੇ-ਕੰਢੇ ਕਦੇ ਏਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਓਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਬਿੜਕ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮੱਛ ਹੇਠਾਂ ਹੋਣਾ ਉਹਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਫਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਏਸ ਸੰਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਜਾ ਕੇ ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਨਾ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਵੇ। ਪਾਣੀ, ਪਉਣ, ਅੱਗ ਜਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ -

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੪

ਤੁਸੀਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਧਾ-ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੇ ਸੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਤਾਂ ਭੈਣ ਨੂੰ ਸੀ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੰਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾਣਗੇ। ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹਦੇ 'ਚ ਜੋਤ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ

ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਘੁਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। 101 ਕੁਲ ਨੇ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੁਲ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੇਵਲ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀ। ਨਾ ਭਰੋਸਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ। ਸੋ ਨਵਾਬ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਿਲੇ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਡੁੱਬ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਮੱਛ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ। ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿਆ -

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ.....॥ ਅੰਗ - ੬

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਇਹ ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੀਖਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ -

ਬੀਜਉ ਸੁਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੬

ਜਿਹੜਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਗੱਦੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ।

ਸੰਤ ਰੇਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ 'ਚ ਮਿਲੇ ਸੀਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਸੀ ਪਿਤਾ ਨੇ। ਇੱਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੌਂ ਮਣ ਛੋਲੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਦ। ਐਨੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ, ਹੁਣ 300-400 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਵਿਕਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਣ ਵੀ ਲਗਾਓ, ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਇਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਖਲਾਣ ਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ, ਸੰਤ ਰੇਨ ਜੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਪ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਜਾਹ, ਬਾਲਕੇ ਤੂੰ ਜਾਹ। ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲਵਾਂਗੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਜਾਹ। ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਐਨੀ ਛੋਟੀ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਤੇਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਦੇਵਾਂ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੇਜ ਦਿਤੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇਰਾ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ

'ਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਸਰੂਪ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਦੱਸਾਂ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਨਾਮ ਦੇਵਾਂ?

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸੀਂ?

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਦੱਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇੱਕ ਹਾਂ ਤੇ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ 'ਚ ਵੀ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਹੀ ਓਅੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਜਿਹਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਸਾਪਸੰਗਤ ਜੀ! ਐਵੇਂ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਫਲਾਣੇ ਤੋਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਿੱਧਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਰਲ ਗਈ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਆਹ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲਾ ਲਈ, ਜਿਹੜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਸੀ। ਬੇਅੰਤ ਸਿਆਣੇ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰੋ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ, 84 ਆਸਣ ਲਾਵੋ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪੋ, ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰੋ ਪਰ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੋਤ ਵਿਚੇ ਹੀ ਰਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਜੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ। ਓਅੰਕਾਰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਦਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗੋ, ਜੋ ਮੰਗੋਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਕਦੇ ਖਾਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਓਗੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਗੋ, ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ-

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੧

ਲੇਕਿਨ ਮੰਗਣ ਦੇ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਿਤੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਂ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਮੁਕਟ ਵਾਲਾ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਤਿ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਕਰਤਾ ਹਾਂ, 'ਪੁਰਖੁ' ਮੈਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਸਤਰੀ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸੋਫਾ ਸੈੱਟ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਮਕਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਦਸ ਦੇਈਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਕਲਪਦੇ ਫਿਰਨ, ਜੇ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਲਿਆ ਕਰਨ।

ਘਟ ਘਟ ਮੈਂ ਹਰਿ ਜੁ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ, ਦੱਸ ਦੇਈਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੰਤ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹਾਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਹਸਤੀ ਹਾਂ, ਮੂਰਤਿ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਆਹ ਨਾੜੀ ਇਥੇ ਲਾਉਣੀ ਹੈ।

ਕਿੰਨੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ? ਦੋ ਖਰਬ ਪੰਦਰਾਂ ਅਰਬ ਸੈੱਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਗਿਣਨ ਲੱਗ ਜਾਓ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਹੁੰਦਾ। 72 ਕਰੋੜ 72 ਲੱਖ 72 ਹਜ਼ਾਰ 200 ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਖੂਨ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਰੋਗੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਰੋਗੀ ਆਦਮੀ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥

ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੯

ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ? ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦੇ ਨੇ ਕਰਿਆ, ਪੜਦਾਦੇ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ ਉਹਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁਲਮ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਰੋਗ ਦਾਖਲ ਕਰੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਨ ਆਇਆ ਉਥੋਂ, ਆਪ ਰੋਗੀ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਗਾਹਾਂ ਰੋਗੀ ਉਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਵਾਈ ਰੱਖ ਦਿਤੀ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ -

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਸੋ ਐਸਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਸਾਡਾ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕੋਈ ਕਰਾਵੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਸਵੈ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਿਲਾਂਗਾ। ਆਹ ਫੜ ਚਾਬੀ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਲੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਚਾਬੀ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਜਦੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅੰਦਰਲਾ ਜੰਗਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਲਾ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰ, ਇਹਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬਾਕੀ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਲੈ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਨਾਉਂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਇਹਦੇ 'ਚ ਲਗ ਗਈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਆਏਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਸੋ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸਾਨੂੰ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਨਾਮ, ਭਜਨ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਗੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਨੇ ਮੇਰੇ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਉਹ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਨਾਮ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੇ ਤੇਰਾ ਆਪਾ ਖਤਮ ਹੋਏਗਾ ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਆਪਾ ਬਣੇਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੋਮ-

ਰੋਮ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਆ ਕੇ ਵੀ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ। ਘਾਟ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਇਕੋ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥

ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੬

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ। ਹਿੰਦੂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਲਗ ਗਏ ਕਿ ਨਾਨਕ! ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਹੁੰਦਾ, ਐਨਾ ਜਲਾਲ ਵਧ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਹਰੇਕ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲਗਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਈਦ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਸਭ ਤੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਅਸੀਂ ਦਰਿਆ 'ਚ ਟੋਲ੍ਹਦੇ-ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਥੱਕ ਗਏ ਤੇ ਇਹਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ, ਨੌਂ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਨਿਕਲਿਆ। 90 ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹਨੂੰ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਕਹਿੰਦੇ, ਵੰਡ ਦਿਓ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ। ਅੱਧੇ ਪੈਸੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਅੱਧੇ ਵੰਡ ਦਿਤੇ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਬਚਨ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਰਫਤ ਵਿਚ ਨੇ, ਇਹ ਸਿਖਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਨਾ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ -

ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ...॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਦੇਹੁਰੇ ਤੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮਸਜਿਦ

'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰ ਲਈਏ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ। ਜੇ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲਾ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾ ਲਈਏ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ। ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਦਲਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਹਨੇ ਮੂੰਹ ਓਧਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਓਧਰ ਨੂੰ। ਜਿਧਰ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਰੱਖਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ।

ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੁਛ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅੱਜ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿਵੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਬੇਅੰਤ ਘੁੰਮ ਗਈਆਂ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ।

ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ, ਜੋ ਮੁੱਲਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਮਾਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਾਜ਼ੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਵਾਬ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ 'ਇਲ ਇੱਲ ਇੱਲ' ਲਾ ਇੱਲਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹਦੇ ੧੯ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਂਗਣ ਹੀ ਅਰਥ ਨੇ, ਬੱਸ ਬੋਲੀ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ। ਸੋ ਨਮਾਜ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਬੋਲੇ ਕਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਫੇਰ ਬੋਲ ਜਾਓ, ਫੇਰ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗਣ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਗਾਲ਼ਾਂ ਵੀ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢੀ ਜਾਓ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵੀ ਡੰਡੇ ਮਾਰੀ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਈ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਹੈ, ਸਬਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਤਾਂ ਲਿਆ ਫੇਰ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ਾ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ। ਘਰੋਂ ਪੀ ਕੇ ਆਓ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖੋ, ਇਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਥੇ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਜੂਠਾ ਕਰਨਾ

ਹੈ ਵਾਤਾਵਰਣ। ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਲਈਏ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਲੈ ਲਈਏ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕਰ ਲਓ। ਸੋ ਉਹ ਨਮਾਜ਼ ਕੜਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਖੰਡਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਉਹ ਬੋਲੇ ਨਾ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਨਵਾਬ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਕਾਜ਼ੀ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ ਸੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ? ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਜਦੋਂ ਕਲਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੜ੍ਹਾ? ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਰਹੇ ਹੀ ਨਾ, ਮੈਂ ਤੁਰ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਮੈਤ ਘੋੜੇ ਐਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ, ਸੁਰੰਗ ਘੋੜੇ ਐਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ, ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਐਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ, ਚੀਨੀ ਐਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਬੋਝ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਐਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਛਾਂਟਾ-ਛਾਟੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਤੋਪਾਂ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਂਟਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਉਂਗਲੀ ਲੈ ਲਈ ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਵਲੀ ਅੱਲਾਹ। ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹਦੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਨਾਨਕ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਅੱਜ ਘੋੜੀ ਸੂਈ ਹੈ ਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਮੌਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਖੂਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਤੂੰ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਮੰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਅੱਜ ਦੇਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਛੇਰੀ ਮੋੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੂੰ ਕਦ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ? ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, ਨਵਾਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿਉਂ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਵਲੀ ਅੱਲਾਹ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਮਾਜ਼ੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਤਰਕ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ। ਬੜਾ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਇਹਦਾ ਮਨ ਕਿੱਥੇ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਆ ਕੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ

ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ -

ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਸੁਵਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨੁ ਸੁਨਉ ਅਰੁ ਗਾਉ ਰਸਨਾ ਗੀਤਿ ॥੧॥

ਰਹਾਉ ॥

ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੧

ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸੁਣੇ ਤੇ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੇ।

ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਚਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਹਦੇ 'ਚ ਜੇ ਮੈਂ ਸਿੱਧੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਜਾਵਾਂ, ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸੋ ਜੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਮਨ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਕੱਲ੍ਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਜੋ ਲੜਕੀ ਸੀ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਮੰਗਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਸੀ, ਉਹ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਮੰਗ ਆਏ। ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਜਿਹੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਿਗਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਬਰ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਿਵਾਏ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਚੁੱਕੀ ਜਾਓ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਾਲਦੇ ਓ। ਖਬਰੇ ਪਾਖੰਡੀ ਹੋਵੇ ਬੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪੂਰੇ ਨੇ ਗੁਰੂ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਓ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਵੀ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵੀ ਨੇ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵੀ ਨੇ। ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵੀ ਹੈਗੇ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਵੀ ਹੈਗੇ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਆਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਸਤਕ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਵ ਗਿਆ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 41 'ਤੇ)

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅਗਿਆਨੀ, ਦੂਜਾ ਅਸ਼ਰਫਾਲੂ, ਤੀਜਾ ਸੰਸਿਆਂ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ। ਸੁੱਖ ਜਾਂ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ਤਰੂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਸੁਖ-ਦੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਦਦੈ ਦੇਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੇਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥
ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੇ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੇਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥
ਅੰਗ - ੪੩੩

ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਕੀਏ ॥
ਸੇ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਦਾਤੈ ਦੀਏ ॥
ਕਿਸ ਕਉ ਦੇਸੁ ਦੇਹਿ ਤੂ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਸਹੁ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਰਾਰਾ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਦੇਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਕਾਹੁ ਲੋਗ ॥
ਜੇ ਕਮਾਵਨੁ ਸੋਈ ਭੋਗ ॥
ਆਪਨ ਕਰਮ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਧ ॥
ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਮਾਇਆ ਧੰਧ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੮

ਬੀਜੁ ਬੋਵਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਵਏ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੫

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੨੪੯

ਇਥੇ ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜੀਅ ਦਾਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਵਰਤਿਆ, ਤੁਸੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਓ, ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਜੋ ਜੁਗਤੀ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ 'ਨਾਮ' ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਥੇ ਸਤਵੇਂ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਸਵਾਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ, ਸਵਾਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਰੂਪੀ ਜੋ ਘੋੜਾ ਹੈ ਇਹ ਇਹਦੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਵਾਸ। ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨ, ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਅ 'ਚ ਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ -

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ
ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਹੁਣ ਜੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਓ, ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਖਿੱਚ ਲਓ, ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਘੋੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਫੇਰ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ, ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੁਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ॥
ਅੰਗ - ੩੪੦

ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਸੁਖੈਨ ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਓ -

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਅਵਸਥਾ ਹਨ, ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਬੋਲ ਕੇ ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰਾ, ਨਾਭੀ 'ਚ, ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਸ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੯

ਐਸੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ, ਨਾ ਕਥੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਕੱਥ

ਹੈ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਸਹਿਜ ਦੇ ਬਚਨ, ਜੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਕੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੫੦

ਆਪਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਸਬਕ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
ਕਿਉਂਕਿ -

Practice makes the man perfect.

(ਅਭਿਆਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ)

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਾਮ 'ਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਹੀ -

ਜੜੁ ਤੜੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ। ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਉਹ ਫੈਲਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ 'ਚ, ਪਿਆਰ 'ਚ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਉਹੀ ਇਕੋ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ, ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੋਂ, ਜੋ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆਓ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਪਿਛਲੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਵੀ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਰੋਂਦੇ ਵੇਖੋ ਨੇ।

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ ॥

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥

ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਈ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥

ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਉਹ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ

ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੨

ਸੋ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਵੇਖ ਲਓ -

ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਦੁਖੁ ਮੁਝ ਕੂ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਐ ਜਗਿ ॥ ਉਚੇ
ਚੜਿ ਕੈ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹਾ ਅਗਿ ॥ ੯੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਦੁਖੀ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਰੋਗੀ ਹੈ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਰੋਗੁ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੪੦

ਦੁਖੀ ਦੁਨੀ ਸਹੇੜੀਐ ਜਾਇ ਤ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੭

ਬਾਹਰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨੇ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਿਉਂਕਿ -

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥

ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਗਾ ਢਾਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੨

ਹੁਣ ਪਰਸਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੜੇ ਤਪੀਏ ਸਨ। ਕਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਆਇਆ? ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਸਰਾਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤਪੀਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਰੇਣੁਕਾ ਰੋਂਦੀ ਹੈ,

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਭਾਖਾ ਲਘੁਕੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਾਨਕਾ ਨਮਾਫ਼ਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਟਿਕ (1 ਨਵੰਬਰ 2014) ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਲਿਤ ਨੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਬੇੜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ ਨੇ ਤੇ ਸਿੱਖੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਵਾਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਵੱਖੋਂ ਉੱਥੇ ਲੰਗਰ ਵੀ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਪਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵੇਰ ਅੰਨ-ਜਲ ਕੁਹਿਣ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਏ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ਮਾਂ ਹੁਣ ਬੇੜਾ ਹੈ, ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕੋਣ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਕੋਲ ਚਿੱਲੀ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਅੰਨ-ਜਲ ਵੀ ਕੁਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਝਲ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦ ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰ ਦਰਸ ਬਿਨਾਂ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਸੁੰਦ ਵਿਗੁਣਾ ਚਾਤੁਕੇ ਕਿਉ ਕਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਗਹਿ ਬੋਝਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਲਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਵੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਖਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੮

ਜਿਉ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਪੁ ਤਿਸੁ ਆਭੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਧਿਰੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਏ ਜੀਵਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੪

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਓਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਜਗ 'ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ।

ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਬਾਹ-ਬਾਹ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਬੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ -

ਵਿਛੋੜਾ ਸੁਣੇ ਝੁਖੁ ਵਿਣੁ ਤਿਠੇ ਮਰਿਓਦਿ ॥

ਬਾਸੁ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ ਬਿਹਰੀ ਨਾ ਧੀਰੋਦਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੦

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਇਹ ਬਿਹਤਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹ ਸਚਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਦੂਲ ਸਰੀਰ ਸੰਸੇਗ ਵਿਛੋੜਾ ਈਸਰ ਨੰਤ ਚੈਦਰੁ ਲੋਕ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਏ -

ਏਕ ਜਿਵ ਤਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਵੇਰ ਤਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੋਏ।

ਗੁਰਮ ਅਗੁ ਬਿਜਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਐ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,

ਸਿੰਗਿਮੁਤਿ ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੋਏ।

ਮੋਨਕੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਰ ਕੇਤੇ

ਅੰਗ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਕਏ ਹੋਏ।

ਪੀਰ ਐ ਪਿਕੀਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ

ਕੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਐ ਵੇਰੇ ਕੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੋਏ।

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਚਿੱਲੀ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਕੋਣ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਪਾਸ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਜਨ।

ਵਾਸ ਜਿਹੜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਬਾਣੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੱਖੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੀਤਿਆ, ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁਣ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਵਾਸ ਨੇ

ਕੱਠੂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੰਨ 1995 ਵਿੱਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਆਰਮ ਮਾਰਗ ਚਿਲੀਯ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਕਾਰਜ ਹੋਏ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਅ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਓ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਜਪਾਓ ਪਰ ਇਕ ਬਚਨ ਦਿਓ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਔਡਣਾ, ਇਹ ਬਚਨ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਬੀਜੀ ਨੇ ਅਜਾਬੋਂ ਬਚਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਰ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੇ ਲੰਗੇ ਰਹੀਏ ਐਨੇ ਬਚਨ ਨੇ। ਸਿੱਧ ਵਿਚ ਤਏ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ, ਯੂ.ਪੀ ਦਾਹਮ ਸੰਭਾਲਿਆ।

ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਅੰਨ-ਜਲ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ, ਉਸ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਧੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਧੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਨ 1978 ਮੇਰਠ ਮੇਰਦਾ ਲੱਗਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਰਾਈ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕ੍ਰਿਦਤਾਰੀ ਦੇਣ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖਰ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਐਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਆਪਜ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤਾ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ ਕੋਈ। ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੁਲਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉੱਥੇ ਬਿਨਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾਮ ਲਿਖਾਓ। ਚਾਹੇ ਬੀਬੀ ਚਾਹੇ ਭਾਈ ਕੀ ਨਾਉਂ ਲਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਤਾ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਤਾ - ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ। ਕਹਾਂ ਸੇ ਆਏ? ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੇ।

ਉਹ ਆਫੀਸਰ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਖਰ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਏਕ ਪਿਤਾ ਕੇ ਇਤਨੇ ਬੰਦੇ ਕੌਸੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੈ? ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ ਆ ਜਾਣ ਸਭ ਨੂੰ ਛਿਟਾ ਲੈਣਗੇ। ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਇਹ ਗੁਣ

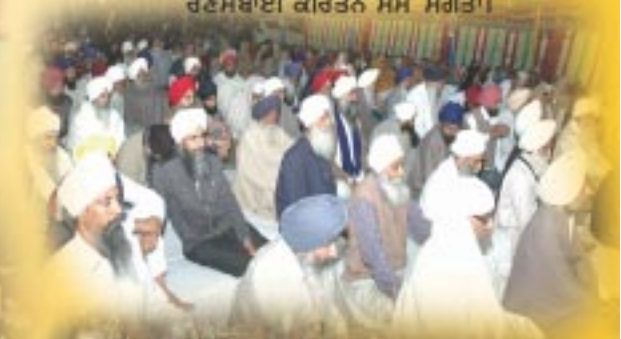
ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੰੜ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਨਗਰ ਗਧਰਾਮ (ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ)

27-28-29 ਮਾਰਚ 2015

ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇਤੀ ਵਿਖੇ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ
ਰੋਣਸਥਾਈ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਧਾਮਪੁਰ (ਯੂ.ਪੀ) ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ।

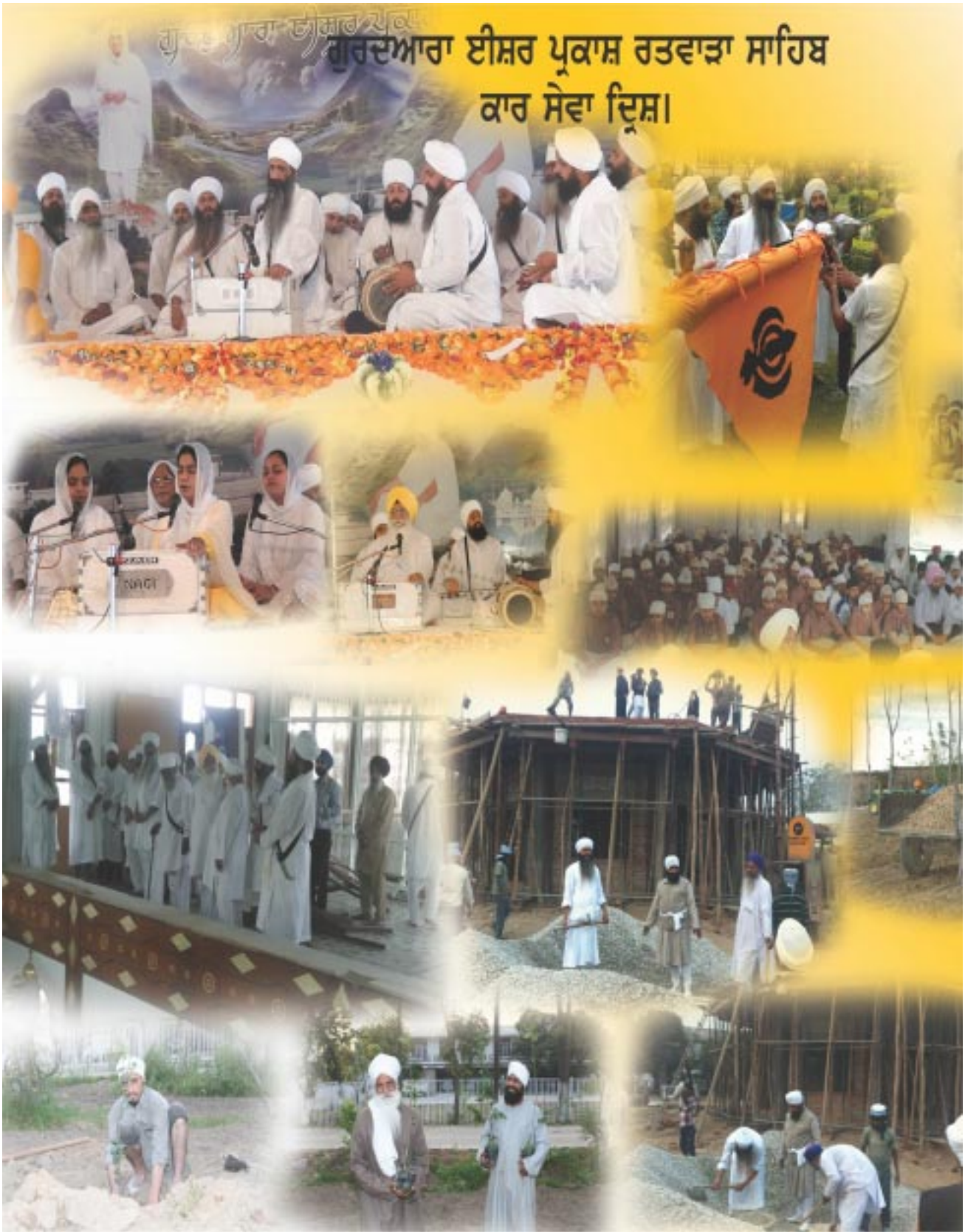

ਪਿੰਡ ਬਲੂ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪਿੰਡ ਬਲੂ (ਨੇੜੇ ਅਨਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ) ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿੱਤਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ।

ਮਹਿੰਦੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਵਿਖੇ ਕੌਂਸਲਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਦੇ ਆਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸੈਮੀਨਾਰ, "ਰਾਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਕਲਪ" ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡ ਸਿੱਖ ਚਰਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਾਈ ਤੇ ਅਧਿਕਤ ਮੁੱਖਤਕ 'ਰਾਜ-ਤਤਕਰਾ' ਵਿੱਚੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗ ਚਰਚਾ, ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ। ਹੋਰ ਸੰਪਰਦਾ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈ-ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡ ਸਿੱਖ ਚਰਚਾ ਸਾਹਿਬ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੀ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਲਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਂਦੇ। ਇਕ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਆਪ ਹੱਥ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਤਿਆਰਾਤਰ। ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵੀ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਰਹੇ ਉੱਥੇ ਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵੱਡੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਈ। ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਐਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੀ ਚਿਅਾਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਸਾਦਾ ਜਿਹਾ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਹੱਥ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲੈਣਾ, ਵਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਬੇਤੁਕੀ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਬਜ਼ੀ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬਸ ਛਕ ਲੈਣਾ। ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ।

ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗਿਆ ਵਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਅੰਗੇ ਸੀਸ ਖੁਕਾਇਆ -

ਜਿਉ ਜਿਉ ਰੇਹਾ ਹੁਕਮ ਤਿਵੈ ਤਿਉ ਹੋਵਣਾ ॥

ਸਹ ਸਹ ਰਬਹਿ ਆਪਿ ਤਹ ਜਾਇ ਖੜੋਵਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੫੨੩

ਬਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੂਹਾਨੂੰ ਆਹ ਪੰਜ ਬਸਤਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਪੰਜ ਬਸਤਰ ਲਓ ਤੇ ਇਕ ਮੋਹਰ ਦਿਤੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਲਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰੋਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡੇ ਬਸਤਰ ਰੂਹਾਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਆਹ ਮੋਹਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੁਕਨਨਾਮਾ ਲਿਖੋ, ਆਹ ਮੋਹਰ ਲਾਉਣੀ ਤੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਮੰਨੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰੁਕਨਨਾਮਾ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਉਥੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਲ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਉਥੋਂ ਚੱਲੇ ਬਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਬਸਤਰ ਤੇ ਇਕ ਮੋਹਰ ਦਿਤੀ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੱਖ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਜੀ ਇਹ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਕਾਰ ਹੈ ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ, ਪਿੱਛੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ, ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਸੀ।

ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ, ਆਗਿਆ ਨੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ। ਰਾਜੇ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ, ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਲਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਬਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਕੋਠਿੰਦ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦਰਬਨ ਹੋਣੇ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਬਾਬੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਸੰਭਾਲਦੇ, ਲੇਕਿਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਘੱਟ ਛਕਦੇ, ਘੱਟ ਬੋਲਦੇ -

ਅਨਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਘ ਸੀ ਜਿੰਦਾ ਦਇਆ ਫਿਰ ਤਨ ਪੁੰਜ।

ਇਹ ਹੋ ਪਿਆਰ, ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲੇ ਗੁਣ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਤੋਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਫੜਵਾਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਉਂ ਵਹਿਣਾ ਹੈ ਰਾਜ ਕੇ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ 'ਗੁਰ ਕੀ ਮੁਰਗਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨ'। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੁਰਗ ਕੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮੁਰਗ ਗੁਰ ਬਥਰ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਣ ਸਰੂਪ 'ਬ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭਾਏ ਬਚਨ ਸੁਣਾਓ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਵਹਿ ਰੁਹਿਅ। ਮਾਤਾ ਜੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਭਾਣਾ ਵਫ਼ਾਅ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਏ, ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਤਾਇਆਂ ਖੜੇ ਕੀਤੇ, ਪੰਜ ਪਿਸੇ ਨਾਰੀਅਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੇ ਰੱਖ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੁਕਰਮਾ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਇਹ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ -

ਆਗਿਆ ਫਟੀ ਅਕਾਨ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਏ ਪੰਥ। ਸਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗੁੰਥ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਲਗ ਬਥਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੱਗਣੇ, ਹੁਕਮ ਸਾਨੂੰ ਭਾਜਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਭਾਈ ਵਿਚਿ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਸਨੁ ਮਨੈ ਪਰਭਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੮੭

ਬਾਬੀ ਵਿਚਾਰ ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗੁਛ ਬੋਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਦੇਗੀ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਾਸ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਆਏ ਹੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਤਹਿ।

ਕੁਰਲਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਸਹੰਸਬਾਹੂ ਇਕ ਬੜਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਰਸਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜਮਦਗਨ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਹਦੀ ਫੌਜਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਪੜ੍ਹਾਅ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਨੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਸੀ ਇਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਮੰਗ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ -

*ਸਹਸ ਬਾਹੁ ਜਮਦਗਨਿ ਘਰਿ ਹੋਇ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਆਇਆ।
ਕਾਮਧੇਣੁ ਲੋਭਾਇਕੈ ਜਮਦਗਨੈ ਦਾ ਸਿਰੁ ਵਢਵਾਇਆ।*

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੩/੭

ਉਹ ਰਾਜਾ ਐਨਾ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨੇ ਜਮਦਗਨੈ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢਵਾ ਦਿਤਾ। ਜਮਦਗਨ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਜਦ ਸੀਸ ਕੱਟ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਸੀ ਰੇਣੁਕਾ ਪਿਟਦੀ ਹੋਈ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਹੱਤੜਾ ਮਾਰਿਆ। 21 ਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੁਹੱਤੜਾ ਮਾਰਨਾ। ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਸਰਾਮ ਧਾ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਫੌਜ ਧਾਵਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਧਾ ਕੇ ਜਦ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਹਸਬਾਹੂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਫੇਰ-

*ਪਿਟਦੀ ਸੁਣਿਕੈ ਰੇਣੁਕਾ ਪਰਸਰਾਮ ਧਾਰੀ ਕਰਿ ਧਾਇਆ।
ਇਕੀਹਵਾਰ ਕਰੇਧ ਕਰਿ ਖੜ੍ਹੀ ਮਾਰਿ ਨਿਖਤੁ ਗਵਾਇਆ।*

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੩/੭

ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ 21 ਵਾਰੀ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿਹੱਖੜਾਇਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਖਤਰੀਹੀਣ ਧਰਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗਤ ਬਿਰਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਸਰਾਮ ਰੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ - 'ਅਜੈ ਸੁ ਰੇਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥' ਜਿਹੜਾ ਅਜ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜੁ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਤਨੀ ਸੀ, ਇੰਦੂ ਮਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਸਤੀਵਰਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਆਪਣਾ ਚੋਲਾ ਖੂਨ 'ਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਇੰਦੂਮਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰੋਇਆ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾ ਜੋ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਭਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਲਿੱਦ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅਸਤਬਲ ਵਿਚ

ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਿਖਿਆ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵਧੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਟੀਆਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿੱਦ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਘਟੇਗੀ ਕਿਵੇਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਜਿਹੜਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਹ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮੈਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਇਹ ਲਿੱਦ ਘਟੀ ਪਰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਗਿਆ ਉਹਨੇ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਾਤੀਆਂ 'ਚ ਦੰਦੇ ਕਢਾਉਂਦਾ, ਗੱਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜੇ ਅਜ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਰਬ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਕਿੱਡੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਜਾਹ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਲਿੱਦ ਆਪ ਖਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ -

ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਿਠ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ॥

ਜੇ ਓਹੁ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾਵੈ ॥

ਜੇ ਓਹੁ ਰੂਪ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ ॥

ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ॥

ਸਾਧ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ॥

ਸਰਪਰ ਜਾਨਹੁ ਨਰਕ ਹੀ ਪਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੫

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ ਓਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਿਤਾਰਦੇ। ਉਹਦੇ ਗੁਣ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸਨੂੰ ਦਸਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਅਲੱਗ ਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਐਨੇ ਦਿਆਲੂ -

ਅਉਗਣੁ ਕੇ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ ਗਲ ਸੇਤੀ ਲਾਇਕ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੧

ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਗਣਕਾ ਸੀ -

ਗਨਿਕਾ ਪਾਪਣਿ ਹੋਇਕੈ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧੧/੨੧

ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਜਪਾਨ 'ਚ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਰਿਵਾਜ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕਰਦਾ, ਗਲ 'ਚ

ਹਾਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਥੇ ਐਟਮ ਬੰਬ ਡਿੱਗੇ। ਤਬਾਹੀ ਮੱਚ ਗਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਪਾਪੁ ਬੁਰਾ ਪਾਪੀ ਕਉ ਪਿਆਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੫

ਪਾਪ, ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਵੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ -

ਦੁਸਟ ਚਉਕੜੀ ਸਦਾ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਨਾ ਬੂਝਹਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੀ ਤੇ ਕਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
ਹਰਣਾਖਸ ਨਖਹਿ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੧

ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਲੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਨਿੰਦਉ ਨਿੰਦਉ ਮੇ ਕਉ ਲੋਗੁ ਨਿੰਦਉ ॥
ਨਿੰਦਾ ਜਨ ਕਉ ਖਰੀ ਪਿਆਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੩੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਨਿੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜਨ -

ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਹਉ ਭਾਵੈ ਬੁਰਾ ਕਹਉ
ਹਮ ਤਨੁ ਦੀਓ ਹੈ ਵਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੫੨੭

ਜੇ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ ਉਹ ਤਾਂ -
ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੇ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੨

ਫੇਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ -
ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਪਰਵਾਰ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੩

ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਅਜੁ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿੰਦ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ -

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੧

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਉਹੀ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ-**'ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥'**

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥
ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਜੇ ਅਜੁ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਰੋਣਾ ਪਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

'ਆਰਸੀ' ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਉਹਦੇ 'ਚ ਮੁੱਖ ਵੇਖਦੇ ਸੀ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ। ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਐਨਾ ਰਗੜਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦਿਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮੁੰਦਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੜਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖੋ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਉਸ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੀ ਮਨਸ਼ਾ ਤੈਸੀ ਦਸ਼ਾ। ਭਾਵਨਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ, action ਦਾ reaction ਹੈ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ, ਕੀਤਾ ਦਾਨ ਵਧਦਾ ਹੈ। 'ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੁ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ।' ਉਹ ਵਧਦਾ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਹੱਸਰ ਗੁਣਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥
ਅਕਲੀ ਪਤਿ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੪੫

ਪਰ ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਜੁ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗੂੰ -

ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੮

ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ -

ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਜੇ ਸੇਵਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ -

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੇ ਮਾਗੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੬

ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥

ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਰੈ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥

ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੯

ਤੁਸੀਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਓਂ ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਓਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾ ਛੱਡੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਦੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥
ਅੰਗ - ੯੫

ਮੈਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ

ਅੰਤਸਕਰਣ ਹੈ, ਮਨ, ਬੁੱਧ, ਚਿੱਤ, ਅਹੰਭਾਵ; ਚਾਰ ਦਾ ਜੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਲ ਪਈ ਹੈ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥
ਅੰਗ - ੬੫੧

ਐਨੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੈ ਇਹ ਮੈਲ ਉਤਰਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? -

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯

ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਬਿਹੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦੀ, ਇਹ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਹ ਪਈ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੈ -

ਭਿਖਾ ਭੁੱਖਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਭ ਕੀ ਗਠੜੀ ਲਾਲ।
ਗਠੜੀ ਖੋਲ ਨਾ ਜਾਨਿਆ ਤਾਂ ਤੇ ਭਏ ਕੰਗਾਲ।

ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥
ਅੰਗ - ੮੧

ਇਹਦੀ ਅਸੀਂ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਖ ਭਾਲਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ।

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸੜੀ
ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲੁਭਾਇਆ ॥
ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੁਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪੪

ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਇਹ ਮਸਤਕ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਭਾਰਤੀ ਕਲਚਰ ਸੀ ਇਹ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਵਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਕਿ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨੇ ਇੱਕ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਉਂਦੇ। ਮੁਗਲ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਲੱਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਝੁਕ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਝੁਕ ਕੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸਿੰਘੇ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਧੜਕ ਹੋਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਝੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਓ। ਨਹੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੋ। ਆਦਰ ਵੀ ਕਰੋ ਮਾੜਾ ਜਿਹੋ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਵ ਗਿਆ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਵਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੀਸ ਨਾ ਨਿਵਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਤਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਕੀ 'ਚੋਂ ਲੰਘਾਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਿਰ ਮੂਹਰੇ ਕੱਢਣਗੇ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਪੈਰ ਅੰਦਰ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸੀਸ ਝੁਕ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀਰ ਜੀ! ਸੀਸ ਨਹੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਣਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਰ ਅੰਦਰ ਕੱਢੀਏ। ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਰ ਅੰਦਰ ਪਾਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਸੀ, ਜਹਿਦਪੁਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਚਲਿਆ ਕਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੇ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਪੈਰ ਹੀ ਕੱਢੇ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੀਸ ਕੱਢਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਜਿਹਦਾ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ ਤਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਸ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀ, ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀ। ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਮਨਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ ਸੁਖ ਕਿ ਪੁਛਹਿ ਮਿਤ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੧

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਸੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ ਜੇ ਤੂੰ ਮਨਮੁਖ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਣੀ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੁਖ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੭

'ਚਲਦਾ.....!'

ਜਪ੍ਰਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥

ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (1469-1539) ਵਲੋਂ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਦਰਸਾਏ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ (Egalitarian) ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਉਚ-ਨੀਚ, ਰੰਗ-ਰੂਪ, ਨਸਲ, ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ, ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਕੀਦੇ, ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਭਰਵਾਂ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਸਾਂਝੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਇਕੱਠਾ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੰਗਤ, ਪੰਗਤ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। 'ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਸਹਿ ਜੀਉ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸੈ-ਮਾਨ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਅਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਰਪੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤ, ਪੰਗਤ, ਹਰਿ ਜਸ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅਮਲ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਂਝੇ ਖੂਹ, ਬਾਉਲੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਕਸਬੇ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ - ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਲਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਲ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਰ ਇਨਸਾਨ, ਬਿਨਾਂ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਦੇ ਖਿਚਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਸਿੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ (ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ), ਕੇਂਦਰੀ ਪੂਜਣਯੋਗ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਧਾਨ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ 1604 ਈ. ਵਿਚ ਸਪੰਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ। 1430 ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ 15 ਭਗਤਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਅਤੇ 11 ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ) ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 1604 ਈ. ਵਿਚ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦਮ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਰਮ ਸਨ ਜਿਸ ਨੇ ਖਿੰਡੇ-ਪੁੰਡੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਤੇ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਹਜ਼ਮਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਈ। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੀ ਇਹ ਲਹਿਰ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕਣ ਲੱਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਜ਼ਕੇ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਬੜੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦਸਦਾ ਹੋਇਆ (ਸੱਚੀ ਲਹਿਰ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਕਿ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੜਯੰਤਰ ਰਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਯਾਸਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਸ਼ਟ ਤਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਪਰ ਲਹੂ ਨਾ ਡੁਲੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਫਕੀਰ ਦੇ ਡੁਲੇ ਲਹੂ ਵਿਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਰਬੀਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿਚ ਪੀਰੀ ਤੇ ਨਾਲ ਮੀਰੀ ਆ ਜੁੜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਪਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਪੀਰੀ-ਮੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਬਲ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈ-ਰੱਖਿਆ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਨਿਆ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਹਾਦਰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ-ਸਰੂਪ ਦੀ ਨਵੀਂ ਘਾੜਤ ਵਿਚ ਘੜਿਆ। ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਨਿਤਾਣਿਆਂ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਹਿਤ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ

ਖੰਡੇ-ਬਾਟੇ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ' ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ 80,000 ਮਰਜੀਵੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਜੰਗ ਸੌ ਸਾਲ - ਪੂਰੀ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ (1699 ਤੋਂ 1799 ਤਕ) ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਾਲਮ ਬਦੇਸੀ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰ੍ਯਾ ਖੈਬਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਧੱਕ ਦਿਤਾ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਮਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੋਈ। ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ, ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਬਹਾਦਰ ਅਣਖੀ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਰਦੇ (ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ) ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਇਰ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨਿਆਂ ਲਈ ਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਆਦਰਸ਼ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ - ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ 24 ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ, ਬੋਧੀ, ਯਹੂਦੀ, ਨੀਵੀਆਂ-ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਗਤ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ -

ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥
ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੨

ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਨਾਮ ਸਭ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ - ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਚਰਣ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਧਰਮ ਹੈ -

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਪ੍ਰਭੂ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤਿ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਇਹ ਦਸੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫
ਆਖਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਿਰਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੬

ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਮਤ-ਮਤਾਂਤਰਾ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਭਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ)

ਦੂਜੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ 'ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ 5' ਹੈ ਇਹ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਲੋਕ-ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੁਲ 67 ਸਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਸਚਿਆਈਆਂ ਦਸ ਕੇ ਇਕ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਨਿਮਨ ਸਲੋਕ (ਨੰਬਰ 40) ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਛੇ ਲੱਛਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਹਨ -

੧. ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਧ੍ਰਾਨੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਪੂਰਨਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ)

੨. ਗ੍ਰਾਨੰ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਣਾ)
ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਰਖਣੀ)

ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ ਅਲਪ ਮਾਯਾ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਇਉਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਉਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।)

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

1. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਆਦਿ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਪੁੰਧੁਕਾਰਾ ॥
ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥
ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੫

ਜਦੋਂ 'ਸ਼ਬਦ' ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਸਾਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ 'ਕੁੰਨ' ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਤਵੇਂ ਦਿਨ (ਐਤਵਾਰ) ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਸਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਇਸਨੂੰ 'ਬਿਗਬੈਂਗ' ਥਿਊਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ॥
ਸੁ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੇ ਰਹਾ ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸਦਾਯਾ।
ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਬਨਾਯਾ।
ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ੨੬/੨

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਦਮ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੩
ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ ॥
ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੩

ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸੋਂ ਐਨੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਉਚੇ ਪ੍ਰਬਤ ਹੋ ਗਏ, ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਚੱਲ ਪਏ, ਆਬਾਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਧੱਸ ਗਈਆਂ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰਤੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਪਸਾਰਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।

ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੁ ਏਕੰਕਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੬

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ 'ਸੈਭੰ' ਭਾਵ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਹੈ 'ਸਤਿ' ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਅਮਰ ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਸਾਜ ਕੇ ਖੰਡ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗ ਲਾਇਆ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕਰਨਹਾਰ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਆਪ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਲੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੇ ਆਸਣ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਾਜੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੩

ਵਿਸਮਾਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਗੁਨ ਵੀ ਆਪ ਹੈ, ਸਰਗੁਨ ਵੀ ਆਪ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਾਜ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕਾਰੀਗਰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਫਰਨੀਚਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਜੋ ਕੁਝ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਆਕਾਰ ਘੜ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਾਰੀਗਰ ਜਾਂ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਤੇ ਕਿਣਕੇ-ਕਿਣਕੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਦਾ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥
ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬
ਸਰਗੁਨੁ ਨਿਰਗੁਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੦

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥
ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੯

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਅਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ

ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਤੇ ਆਕਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭਿੰਨਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਫੁੱਲ ਪੌਦੇ, ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ-ਬੂਟੀਆਂ, ਹਰੀ-ਭਰੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੰਗਲ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ, ਝੀਲਾਂ-ਨਦੀਆਂ-ਨਾਲੇ, ਬਰਫੀਲੇ-ਪਥਰੀਲੇ ਪਹਾੜ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਝਰਨੇ, ਮਾਰੂਥਲ ਰੇਗਿਸਤਾਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ, ਅੰਨ, ਫਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਪਦਾਰਥ, ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ, ਲਾਲ, ਜਵਾਹਰ, ਪਾਰਸ, ਪਾਰਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਭੰਡਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਥਾਹ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

*ਸਤ ਸਮੁੰਦ ਅਥਾਹ ਕਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ।
ਮਈਅਲ ਏਤੀ ਅਉਖਧੀ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ।
ਤਰਵਰ ਛਾਇਆ ਫੁੱਲ ਫਲ ਸ਼ਾਖਾ ਪੱਤ ਮੂਲ ਬਹੁ ਭਾਰ।
ਪਰਬਤ ਅੰਦਰਿ ਅਸ਼ਟ ਧਾਤੁ ਲਾਲੁ ਜਵਾਹਰ ਪਾਰਸ ਪਾਰ।
ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਜੋਨਿ ਵਿਚਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਵਿਛੜੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰ।
ਜੰਮਣ ਜੀਵਣ ਮਰਣ ਵਿਚ ਭਵਜਲ ਪੂਰ ਭਰਾਇ ਹਜਾਰ।
ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ।*

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-੩੭/੫

ਜੰਮਣ, ਜਿਉਣ ਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ, ਮਿਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਛੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਉਤਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪੬

ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਸਲ ਦੇ ਮਨੁੱਖ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦਾ ਵੰਗ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਰੰਭ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਗਿਆ। ਕੰਨਕੋਰਡ ਵਰਗੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਗਏ ਹਨ

ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸਪੀਡ ਨਾਲ ਉਡ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਫਰ ਸਾਲਾਂਵਿਚ ਮੁੱਕਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਤਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੌਕਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਐਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਗਲੋਬਲ ਪਿੰਡ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਮਿੰਟਾਂ-ਸਕਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਵੇ। ਲੈਪਟੌਪ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੈਮਰੇ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਆਈ-ਫੋਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਆਹਮੋ-ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਵੀ ਇਸ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭੂ-ਮੰਡਲ (planet) ਕਦੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਭੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਡਾ ਠੋਸ ਪਸਾਰਾ ਜਦੋਂ ਸੁੰਗੜਦਾ (compress) ਹੈ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਸੋਚਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁੰਨ (infinity) ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਆਦਿ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਪੜਤਾਂ ਨੂੰ ਫੋਲ ਕੇ, ਖੋਜ ਕੇ, ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਉਹ ਅਸੀਮ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਤੇ ਰਚਨਹਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀ। ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਥਿਤ ਵਾਰ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਬਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥

ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪

ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲਵੇ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸੀਮ ਹੈ, ਅਤੋਲ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ-ਬੇਅੰਤ ਹੈ -

ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਤਿ ਵਡਾ ਅਤੁਲੁ ਨ ਤੁਲਿਆ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੫

ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਦਸਦੇ ਰਹਿਣ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ
ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੬੧੨

ਕਈ ਕੋਟਿ ਖਾਣੀ ਅਰੁ ਖੰਡ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਅਕਾਸ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੬

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਗਦਾਦ ਪਹੁੰਚੇ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਲਾਮ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਐਨੇ ਕੱਟੜ ਸਨ ਕਿ ਗੈਰ-ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿ ਕੇ ਦੁਰਕਾਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆਸਨ ਲਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ-ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਤਰੰਗਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਛਾ ਗਈ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਵੱਡੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਸਾਰੇ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਪੀਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਪੀਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ?

ਪੁੱਛੋ ਪੀਰ ਤਕਰਾਰ ਕਰ ਏਹ ਫਕੀ ਵਡਾ ਅਤਤਾਈ।
ਏਥੇ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਵਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ।
ਪਾਤਾਲਾ ਆਕਾਸ਼ ਲਖ ਓੜਕ ਭਾਲੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾਈ।
ਫੇਰ ਦੁਰ੍ਹਾਇਣ ਦਸਤਗੀਰ ਅਸੀ ਭਿ ਵੇਖਾਂ ਜੋ ਤੇਹਿ ਪਾਈ।
ਨਾਲ ਲੀਤਾ ਬੇਟਾ ਪੀਰ ਦਾ ਅੱਖੀ ਮੀਟ ਗਿਆ ਹਵਾਈ।
ਲੱਖ ਅਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ ਲੱਖ ਅੱਖ ਫਰਕ ਵਿਚ ਸਭ ਦਿਖਲਾਈ।
ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ ਕੜਾਹੀ।
ਜਾਹਰ ਕਲਾ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ੧/੩੬

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪੀਰ ਜੀ! ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਤ ਦੇਖੇ ਹੋਣ ਉਹ ਸੱਤ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਲਾ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਦੇਖੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਪੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਬੋਟੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ, ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼, ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲੂ ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨੂਰ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਦੱਸਣਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ ॥
ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ ਅਸੁਲੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ॥
ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥ ਅੰਗ - ੫

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਉਠ ਦੀ ਨਕੇਲ ਦੂਜੇ ਉਠ ਦੀ ਪੂਛ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਠਾਂ ਤੇ ਖੁਰਜੀਆਂ ਲੱਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਖੁਰਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ-ਇਕ ਬਕਸਾ ਹੈ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਇਕ ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਠਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਐ? ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਠਾਂ ਦੀ ਇਹ ਡਾਰ ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੀ ਲੱਦਿਐ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਤੂੰ ਡਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਠ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲੈ ਤੇ ਖੁਰਜੀ ਵਿਚੋਂ ਬਕਸਾ ਕੱਢ ਕੇ, ਫਰੋਲ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ ਕਿ ਇਸ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੇ ਉਠ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਾਸੇ ਕਰਲਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਕਸੇ ਦਾ ਵੱਕਣ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਂਡਾ ਤੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ੁਕਰ, ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਦਿ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਆਂਡੇ ਤੋੜ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸਤਿ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਏਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ - ੫
ਤਿਥੈ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ ॥ ਜੇ ਕੋ ਕਥੈ ਤ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ ॥
ਅੰਗ - ੮

ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਖਿਓਨਿ ਕਰਿ ਵਰਭੰਡ ਕਰੋੜ ਸਮਾਈ।
ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਜਿਸ ਤੋਲਿ ਅਤੋਲੁ ਨ ਤੁਲਿ ਤੁਲਾਈ।
ਵੇਦ ਕਤਬਹੁੰ ਬਾਹਰਾ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਕਥੀ ਨ ਜਾਈ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਿਵ ਅਲਖ ਲਖਾਈ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੧੮/੨

ਪੂਰੇ ਦਾ ਪਾਰਵਾਰ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਧੂਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖੋਜ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਜੰਤਰਾਂ ਤੇ ਕਲਪੁਰਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਖੋਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਆਤਮਦਰਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੂਰਜ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਆਪੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੫

ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਰੀ ਹੋਂਦ ਕਦ ਤੋਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਸਫਰ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥ ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ

ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੯੯੯

ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਈ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤਾਂ ਐਨੀ ਨਾਸਤਿਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਭੀ ਮੁਨਕਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਬਨਸਪਤੀ ਵਾਂਗ ਰਸਾਇਣਕ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਪੌਦਾ ਉਗਦਾ ਹੈ, ਵਧਦਾ-ਫੁਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਸੰਸਾਰ, ਦੂਜਾ ਜੀਵ ਤੇ ਤੀਜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਉਪਾਅ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ

ਹਸਤੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਫੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸੋਮੇ 'ਸਤਿ-ਚਿਤ-ਅਨੰਦ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂਗਾ। ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਲਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੌਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ-ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਮੇਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੁਰਦਾ ਦੇ ਗਲ-ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੂਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਫੈਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਵਾਂ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਗਿਲਝਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਪਣੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥

ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੮

ਪਾਪ ਕਰਤੋਂ ਨਹ ਸੰਗਾਇ ॥ ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਤਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਐਨਾ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੱਚ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਜਾਂ ਜਾਨਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ, ਸੌਣ, ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ, ਦੁਖ-ਸੁਖ ਭੋਗਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਘਰ ਬਨਾਉਣ, ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ, ਰਸ ਭੋਗਣ ਅਤੇ ਧਨ ਕਮਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹੋ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਵੀ ਹਨ, ਸੌਂਦੇ ਵੀ ਹਨ, ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਪਾਲਦੇ ਵੀ ਹਨ, ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਤੋਂ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾਨੁਖੁ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਬਿਰਥਾ ਆਇਆ ॥

ਅਨਿਕ ਸਾਜ ਸੀਗਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤਾ

ਜਿਉ ਮਿਰਤਕੁ ਓਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੭੧੨

'ਚਲਦਾ.....!'

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਕੂਚ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ 23 ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਆਪ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਏ।

ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਦ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧੇਰੀ ਆਯੂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆ ਜਾਏ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਕੂਚ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਭ ਨਿਰਾਸ਼, ਉਦਾਸ ਤੇ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋਏ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਿਲਣ ਆਏ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਲਏ। ਰਾਜਾ ਫਤਹਿਚੰਦ ਤੇ ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਤਾਂ ਇਉਂ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਰੋਏ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜਨਮੇਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਇਕ ਕਟਾਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤਾ ਦਿਲ ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੂੜੀਆਂ ਛੋਲੇ ਖੁਆਏ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਛੋਲੇ ਪੂੜੀ ਖਵਾਏ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ।

ਪੰਡਤ ਸ਼ਿਵ ਦੱਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜਦ ਦਿਲਗੀਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਸ਼ਿਵਦੱਤ! ਤੈਨੂੰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਤੇਰਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜੈਤੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਧਰਵਾਸ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਣਾ। ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ।"

ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬੋਲੇ, "ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪੰਝੂੜਾ ਛੱਡ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਅ ਉਮਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੇ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਲੈਣੀ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ।"

ਜਦ ਗੁਰ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਸੇਜਲ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਤਕ ਛੱਡਣ ਲਈ ਆਈ।

ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਨਾਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ

ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂਕਿ ਕਾਫਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਇਕ ਪਾਲਕੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਡੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਬਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਦਾਨਾਪੁਰ ਤਕ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਆਈ। ਇਹ ਥਾਂ ਪਟਨੇ ਤੋਂ 20 ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ। ਇਥੇ ਜਗਤਾ ਸੇਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਮਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਦੇਵ-ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਂਡੀ ਵਿਚ ਖਿਚੜੀ ਰਿੰਨੂ ਕੇ ਖਵਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਯਾਦ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹੀ ਮਾਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਤੇ ਜਿਹਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸੇ ਹਾਂਡੀ ਵਿਚ ਅੱਜ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਲਈ ਖਿੱਚੜੀ ਰਿੰਨੂ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਮਾਈ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਖਿੱਚੜੀ ਖਾ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਹਾਂਡੀ ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਰਖੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਖਿਚੜੀ ਖਾ ਕੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਵੀ 'ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ - ਪਰਿਵਾਰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਸ ਘਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਤਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਨਗਰ ਤੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ

ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੇਵਲ ਉਥੇ ਰੁਕਦੇ ਜਿਥੇ ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ। ਇਉਂ ਦਾਨਾਪੁਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਸੀ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਤਪ ਗੁਫਾ ਵੀ ਅਜੇ ਤਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇਆ।

ਇਥੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਭ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਤੇ ਧਨ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ। ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਵੰਡੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਆਪ ਵੀ ਕੁਝ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਭੇਟਾ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅੱਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਪੈਣ। ਸਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਕਈ ਦਿਨ ਇਥੇ ਰਹੇ ਤੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਸੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਬਨਾਰਸ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਯੁਧਿਆ ਵਿਚ ਬਾਂਦਰ ਆਏ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੋਵੇਂ ਦਰਿਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਤੀਜਾ ਦਰਿਆ ਹੇਠੋਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਿਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਅਹੱਲਾ ਮਾਧਾਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਟਨੇ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਵਿਚ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾ ਠਹਿਰੇ। ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਕ ਸੇਠ ਨੂੰ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬਾਗ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਲੰਗਰ ਲਈ ਲਾ ਦਿਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

ਇਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਅਯੁਧਿਆ ਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਵਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਇਥੇ ਵਸਿਸ਼ਟ ਕੁੰਡ ਪਾਸ ਉਸੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਗੁਰਦੇਵ-ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਆਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ

ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਿਥੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਂਦਰ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਬਾਂਦਰ ਹੋਰ ਆਏ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਫਲ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਫਲ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਇਉਂ ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਇਥੇ ਰਿਹਾ, ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਜੁੜਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਮ ਉਪਾਸਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਧੁਮ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਆਪ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਇਥੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਖੂਹ ਪੁਟਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਥੇ ਬਉਲੀ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ (ਸ਼ਾਹ ਭੀਖ) ਮੁੜ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਸ ਦਿਉ, ਮੇਰਾ ਡੇਰਾ ਵਸਦਾ ਰਹੇ। ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਉਹੀ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜੋ ਪਟਨੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਰ ਮੀਰ ਦੀਨ ਨੇ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦਾ ਏ। ਅੱਗੇ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਇਹ ਆਮ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ, ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਰ ਆਰਫ ਦੀਨ ਨੇ ਵੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ।

ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ

ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਰਾਤ ਠਹਿਰੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਥੇ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ। ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਆਗਤ ਲਈ ਆ ਮਿਲੀ। ਸਭ ਨੇ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਗੁਰਦੇਵ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ।

ਦੀਵਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਸਨ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 55)

ਇਸ ਮੂਰਤੀ ਵਲ ਤੱਕਣਾ। ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ, ਕੋਮਲ ਲਾਡਲਾ ਸਰੀਰ, ਅੰਦਰ ਰੱਬੀ ਨੂਰ, ਅਰਸ਼ ਕੁਰਸ਼ ਦੀ ਜੋਤ, ਉਹ ਜਗਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਅਡੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਸਿਰ ਨਿਹੁੜਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਮੋਤੀ ਕਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਚਪੇੜ ਤੇ ਚਪੇੜ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਹੱਥ ਸੱਜੇ ਫੇਰ ਖੱਬੇ ਉਲਰ-ਉਲਰ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

ਹਾਂ ਜਗਤ! ਹਾਂ ਕਾਲੂ! ਅੱਜ ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਭਰ ਕੇ ਦਿਓ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਲਕੇ, ਇਸ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਪੰਥ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਕੇ ਆਖੇ ਹੋ ਕਾਲੂ! ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿਸ ਪਰ ਰਿਸ ਰਿਹਾ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ! ਹਾਂ, ਤੂੰਹੋਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦਸ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ-ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਤੇਰੇ ਮੰਨੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਨ ਮੰਗਣੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤੇਰਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਤੇ ਸਦਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਇ ਮਾਯਾ, ਹਾਇ ਜਗਤ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ, ਹਾਇ ਜਗਤ ਦਾ ਅੰਧਰਾਤਾ! ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ, ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ, ਸਮੇਂ ਬੀਤੇ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲੂ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਤੇ ਨਲੈਕ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਲੂ! ਕਿਤਨੇ ਪੁੱਤਰ ਹਨ ਜੋ ਕੁਲਾਰੀਤ ਤੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਿਉ ਦੀ ਲੀਹੇ ਟੁਰ ਕੇ ਖੱਟਦੇ, ਕਮਾਉਂਦੇ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਰਦੇ, ਪਤਿ ਉਤਪਤ ਕਰਦੇ, ਧਨ ਜੋੜਦੇ ਤੇ ਪਿਉ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਉਤਰ ਹੋਊ-ਸਾਰੇ। ਦੱਸ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਲੀਕ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨਾਨਕ ਵਰਗਾ ਕੰਮ ਤੋਰਦੇ ਹਨ? ਦੱਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਮਗਰੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਹੋਏ ਹਨ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਈ, ਨਾ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਬਕ ਜਗਤ ਕਦੀ ਸਿੱਖੇ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਮਾਤਾ, ਨਾ ਪਿਤਾ, ਨਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਨਾ ਰਾਜਾ, ਕੋਈ ਬੀ ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਾਰੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਨੂੰ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ, ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਨਿੰਦਾ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਟਿਚਕਰ ਤੇ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਸਾਧਦੇ ਹਨ।

ਹਾਂ, ਹੇ ਕਠੋਰ ਜਗਤ! ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਬਦਲੇ ਅੱਜ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਲਹ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਂ, 20 ਰੁਪਏ ਬਦਲੇ ਚਪੇੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਸੋਹਤਿ ਪਰ ਗਏ ਨੀਲ ਕਪੋਲਾ।

ਜਿਉਂ ਉਤਪਲ ਪਰ ਅਲਿਨ ਅਡੋਲਾ। (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਨੀਲ ਪੈ ਗਏ, ਇਡੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਤੇ ਭੋਰੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ। ਅਜੇ ਕਾਲੂ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਜੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਹੇ ਜਗਤ! ਤੇਰੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿੱਡੇ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ?

ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਨਾਨਕੀ ਇਕੋ ਸਾਹੀ ਦੌੜਦੀ ਅੱਪੜ ਪਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀ ਕਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅੱਪੜ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਠੋਰ ਜਗਤ ਇਸ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਜਗਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਜਗਤ ਦੇ ਰਖਿਅਕ ਨਾਨਕ ਤੇ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਠੋਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਚੀਰ ਕੇ ਨਾਨਕੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘੀ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਬਾਉਲੀ ਹੋ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਗਈ ਤੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਪਰੇ ਧੱਕ ਲਿਗਈ, "ਨਾ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਵੀਰ ਮਸੂਮ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ। ਨਾ ਪਿਤਾ! ਰੱਬ ਵੀਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ।"

ਕਾਲੂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਛੁਡਾਉਣ ਨੂੰ ਵਧਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ? ਪਰ ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਠੰਢੀ ਜੱਫੀ ਨੇ, ਉਸ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਜੁਆਲਾ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਿਆ। ਹੁਣ ਲੋਕੀ ਬੀ ਲੱਗੇ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਮਝਾਉਣ? ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਰੋ ਜੁ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਅੱਗੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਜੋ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧੇ। ਭੈਣ ਨੇ ਹੁਣ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਜੱਫੀ ਪਾਈ, ਉਸ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਵੀਰ ਦੀ ਜੱਫੀ ਨਾਲ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਲੂੰ-ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬੀ ਝਰਨਾਟ ਛਿੜੀ ਤੇ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਝੂਟਾ ਆ ਗਿਆ।

ਨਾਨਕੀ ਸਮਝੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅੱਪੜੀ ਹਾਂ ਤੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਅਜੇ ਚਪੇੜ ਪਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਪਿਉ ਦਾ ਉਲਰਦਾ ਹੱਥ ਰੋਕ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਵੀਰ ਦੇ ਨੈਣ ਡੁਲ੍ਹਦੇ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਨੀਲੀਆਂ ਤੱਕੀਆਂ ਤਾਂ ਗਸ਼ ਖਾ ਕੇ ਢੱਠੀ। ਘਰ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਹੋਸ਼ ਆਈ

ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀਰ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਗਈ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਵੱਲ ਟੁਰੀ। ਟੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਨੀਰ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਟਹਿਲਣ ਤੇ ਦਾਸੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਨ, ਦਸ ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਬੀ ਹੁਣ ਮਗਰ ਹਨ। ਦਸ ਸਰੀਰ, ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਬੁਝਾ ਰਹੇ ਤੇ ਖੂਹ ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਧਰ ਬਾਉਲੀ ਹੋਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਚੈਨ ਨਹੀਂ, ਧੀ, ਦਾਸੀ, ਨੌਕਰ ਘੱਲ ਕੇ ਭੀ ਚੈਨ ਨਹੀਂ, ਬੇਵਸੀ ਘਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਟੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਪੁੱਤ ਮਿਲਿਆ। ਚੁੱਪ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਸਾਂਤ, ਅੱਥਰੂ ਸੁੱਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨੀਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ, ਘੁੱਟ ਕੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ, ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਘਰ ਲੈ ਆਈ। ਮਾਂ ਵਾਰੇ ਫੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੈਣ ਭਰਦੀ ਹੈ, ਬਲਾਵਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਮਾਂ! ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਨੀਲ ਪੈ ਗਏ ਹਨ, ਜੇ ਪੀੜਾ ਉਹ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ ਕੂਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਪੀੜਾ ਹੈ; ਉਹ ਪੀੜਾ ਅਜੇ ਹੈ। ਮਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਰੱਤੀ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਘਰ ਬੈਠੋ ਰਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਲਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਹੱਸੋ, ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ, ਸੁਖੀ ਹੋਵੋ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਰਹੋ। ਇਉਂ ਮਾਂ ਸਦਕੇ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਅਰਸ਼ੀ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਨੀਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੇ ਦੁੱਖ ਹਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਨੈਣ ਅਜੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੇਜਲ ਹਨ।

6. ਪਿਆਰ

ਉਧਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਨੀਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਕੱਟ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮਾਰ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੇ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਨਾਨਕ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਵਣਜ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਚੂੜਕਾਣੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਰਾਇ ਦਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀ ਭਰ ਆਇਆ; ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰ ਆਦਮੀ ਟੇਰੇ ਜੇ ਜਾਓ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਓ, ਮੈਂ ਅੱਖੀ ਵੇਖਾਂ ਤੇ ਆਪ ਸੁਣਾਂ ਜੇ ਕੀਹ ਮਾਜਰਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਗਏ। ਰਾਇ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੁਜਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਆਉਂਦੇ ਗਏ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਗਏ। ਤਦ ਰਾਇ ਦੇ ਮਨ ਭੀ ਗੁੱਸਾ ਭਰ ਆਇਆ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਫੜਕ ਉਥੇ ਤੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਬੜਾ ਉਪਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਲਾਵਾਨ ਉਪਰ ਸਖਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ ਦੁਰਭਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਕਲਾਵਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂ ਦੁਰਭਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਕਲਾਵਾਨ ਤੇ ਜੁਲਮ ਹੋਵੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤਨਾਥ ਜੀ ਇਸ ਖੇਦ ਵਾਲੇ ਚੋਜ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਨਿਕਲੇ, ਰਾਇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਇ ਪਾਸ ਅੱਪੜ ਪਏ।

ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਰਾਇ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਕੇ ਜਗਤਨਾਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਓਹ ਰਾਠ ਸੂਰਮਾਂ ਵੀ ਰੋ ਪਿਆ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਾਕ ਆਖਣੇ ਚਾਹੇ, ਪਰ ਕੰਠ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਘੁੱਟੀ ਜਾਏ ਤੇ ਰੋਈ ਜਾਏ। ਰਾਇ ਗੱਲਾਂ ਤੱਕੇ, ਪਿਆਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨੈਣ ਭਰ ਆਉਣ। ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਐਉਂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਵ-ਦ੍ਰਵ ਕੇ ਰਾਇ ਨੇ ਆਪਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸਿਰ੍ਹਾਂਦੀ ਵਲ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਘੱਲੇ! ਛਿਮਾਂ ਕਰ ਜੋ ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਛਿਮਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਦਾਸ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ! ਫੇਰ ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਲ ਹੱਥ ਵਧਾਵੇ, ਕਦੇ ਪਿਤਾ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਦੇ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਭਗਤ ਵਾਂਗੂੰ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਜਮਾਵੇ। ਕਦੇ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨੀਲ ਤੱਕੇ, ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦੀ ਚਮਕ ਤੱਕੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਇੱਕੋ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਸਨ, ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਾਂਤ ਮੋਹਨ ਮੂਰਤੀ ਸਨ ਤੇ ਰਾਇ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਤਰੰਗਾਂ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆ-ਆ ਕੇ ਪਸੀਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਰਾਇ ਦੇ ਘੱਲੇ ਆਦਮੀ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੀ ਲੈ ਆਏ। ਹੁਣ ਰਾਇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਉਧਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਝਾੜ ਤਾਂ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਖਰੀ ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਪੈਣੀ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਇ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦ੍ਰਵਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਝਾੜ ਬੀ ਨਰਮ-ਨਰਮ ਹੋ ਕੇ ਪਈ -

ਕਾਲੂ! ਇਹ ਨਵਾਂ ਕਾਰਾ ਕੀ ਕੀਤੇਈ? ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਮਾਰਿਓਈ, ਅਸਾਂ ਕੂੰ ਬੀ ਨਾਲ ਪਾਪੀ ਕੀਤੇਈ? ਕਾਲੂ! ਉਹ ਰਾਜਾ ਬੀ ਦੰਡੀਏ, ਜਿਸਦੀ ਨਗਰੀ ਕਲਾਵਾਨ ਦੁੱਖ ਪਾਵੇ! ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਅਸਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ, ਕੀਹ ਸੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ? ਇਸ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰਜਤਪਣ ਬਦਲੇ ਕੋਹਿਆ! ਹਾਂ ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਖਰਾ ਕਠੋਰ ਹੋਇਆ। ਲੋਕ ਦੀ ਹੀ ਸੋਚ ਕਰਦੇਂ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪੁਤਰ, ਚੰਦੇਂ ਸੋਹਣਾ, ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਕੇ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਕੇ ਤੇਰਾ ਮੋਹ? ਨਾ ਤੁਧਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਨਾ ਇਥੇ ਦੀ। ਇਹ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਵਲੀ ਹੈ ਹਿਕੇ ਪਿਕਾਮਰ ਹੈ, ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਾਸ ਰਖਦਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਲੂੰ ਪੱਟ ਨਾ ਇਸਦਾ ਕਦੇ ਵਿਖਾਉਂਦਾ? ਪਰ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਰੱਖਿਆਂ ਤੇਰੀ ਬਦਖੋਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕੁਥਾਇ ਫਾਥਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਰਾਇ ਫੇਰ ਨੈਣ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਛਮਾਂ ਛਮ ਧਾਰਾ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਹਿ ਤੁਰੀ, 'ਦੇਖ ਕਾਲੂ ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਕਰ! ਸੰਬਲ।'

ਕਾਲੂ - ਰਾਇ ਜੀ! ਆਪ ਵੱਡੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਬੋਲਣਾ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੇਖੋ

ਨਾ ਜੀ! ਜਦ ਦੀ ਇਸ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਵੇਰੀ ਘਰ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈਸੁ। ਹੁਣ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣੋ, ਮੈਂ ਵਣਜ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਲਿਆ ਸੀ, ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰਾਸ ਮੂੜੀ ਦੇ ਰੁਪਏ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾ ਦਿਤੇ। ਜੇ ਕਦੇ ਕੁਛ ਖੱਟ ਕਮਾ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਧਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਆਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਕਾਹਨੂੰ ਧੁਖਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਹੀ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾ ਦਿਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੋਭੀ ਹੈ, ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੇ ਸੌਦੇ ਕਰਨ ਟੋਰਿਆ ਸੀ? ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਬੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਹੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਂਦਾ, ਪਹੇ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਿਆਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਆਇਆ ਪਰ ਇਸ ਕਾਈ ਮੱਤ ਨਾ ਸਿੱਖੀ। ਉਮਰ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਸੀ, ਟੱਬਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਲਸੀ, ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਟੋਰਸੀ, ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਣ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਚੰਡਾਂ ਲਾਈਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੇਖੋ, ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ ਆਇਆ, ਬਾਹਰ ਲੁਕ ਰਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਗੁੱਸਾ ਆਵੇ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ?

ਰਾਇ - "ਕਾਲੂ! ਨਾ ਆਵੇ ਗੁੱਸਾ, ਪਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਇਸ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਉੱਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਜਦ ਆਵੇ ਪਿਆਰ ਆਵੇ (ਫੇਰ ਰੋ ਪਿਆ) ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਅਜ਼ਮਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਨਾਨਕ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਘੱਲਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਈ ਸ਼ੈ ਹਈ। ਕਾਲੂ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਕਾਈ ਨਫੇਵੰਦਾ ਖਰਾ-ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਟੋਰਿਆ ਆਹਾ ਤਾਂ ਸੋਚ ਇਸ ਕੇ ਵਿਗਾੜ ਕੀਤਾ? ਇਸ ਤੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੋਰ ਕੇ ਆਹਾ, ਜੋ ਨਾਨਕ ਕੀਤਾ? ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾਇਆ 'ਦਹ ਦੁਨੀਆਂ ਸੱਤਰ ਆਖਰ' ਏਸੇ ਸੱਚੇ ਸੌਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ। ਈਹੋ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਆਹਾ, ਜੋ ਨਾਨਕ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਰਾਇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਖੋਖਰਾਂ ਤੋਂ ਦਾਸੀ ਘੱਲ ਕੇ ਰੁਪਏ ਸੌਦਾ ਏ, ਤੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਲਓ ਰੁਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਉਪਦਰ ਨਾਲ ਨਹੁ ਜੋੜਿਆ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਈ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ, ਕ੍ਰੋਧ ਲਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਕੁਛ ਰਾਇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵਲੀ ਪਿਕਾਮਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੈਣ ਮੀਟਣ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਚੁੱਪ ਹੁੰਦਾ ਜੁੜ ਜਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਫੇਰ ਉਹ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲਾ ਝਾਕਾ ਲੰਘਿਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਤੇ ਐਉਂ ਕੁਛ ਭਾਸਿਆ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਰਾਇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ ਹੋ ਕੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਛਾ ਤੂੰ ਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਪ ਛੋੜ ਭਗਤੀ ਕਰੇਸਾਂ। ਸੋ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਝਾਉਲਾ ਲੰਘਿਆ ਕਿ ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ

ਮੈਂ ਨਿਰੇ ਵਿਹਾਰਕਾਂ ਵਰਗੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਤਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਆਣ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿਆਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਝਾਂਵਲਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਹੁਜਰਾ ਹੈ ਤੇ ਦਸ ਸਰੀਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਾੜਾ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਝਲਕਾ ਡਿੱਠਾ, ਪਰ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੇਰੀ ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ! ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ, ਇਹ ਨਾਨਕ ਕਿੱਥੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਰੁਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦਾ? ਕਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਵਿਗਾੜ ਨਾ ਕਰਸਾਂ, ਫੇਰ ਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਏਸ ਫੁਰਨੇ ਤੇ ਸਾਕਾਦਾਰੀ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਨੇ; ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਜਾਚ ਵਿਚ ਤੁਲ ਰਹੀ, ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਲੈਕੀ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਨੇ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਦਿਤਾ ਸੱਚ, ਪਰ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਦਿਤਾ ਸੱਚ। ਹਾਂ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਿੱਸੇ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਫ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਹੀ ਪੁੱਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰ ਨਾ ਜੋਗਾ ਪੁੱਤ, ਰਾਇ ਨੇ ਪਲੰਘ ਦੇ ਸਿਰੁਾਣੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦਾਵਣ ਓਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਫੁਰ ਆਈ ਕਿ ਪੁੱਤ ਦੀ ਵਡਿੱਤ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਆ ਪਈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਰਾਇ ਕੂਲੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਐਵੇਂ ਅਜ਼ਮਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝ ਕੇ ਵਹਿਮੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਲੈਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ। ਰਾਇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਾਨਕ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਸਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਲੈ-ਲੈ। ਤਦ ਕਾਲੂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਤਾਂ ਗੁਆਉਣਾ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਕਦ ਖੱਟਣ ਦੀ ਜਾਚ ਹੀ ਨਾ ਸਿੱਖੀ, ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਦ ਉਧਾਰ ਲੀਤਾ ਸੀ? ਤਾਂ ਰਾਇ ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ -

ਸੁਨ ਕਾਲੂ ਤੁਝ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਰੀ।
 ਮਾਯਾ ਜਿਤੀ ਪਿਖਹਿ ਜਗ ਮਾਰੀ।
 ਸਭ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ।
 ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਜਿਉ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਨਾਰੀ।
 ਸੰਪਤ ਸਰਬ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਾ।
 ਸਯੰਦਨ ਔ ਸੁਖਪਾਲ ਸੁਰੰਗਾ।
 ਔਰ ਜਿ ਮੁਝ ਘਰ ਸਭ ਵਡਿਆਈ।
 ਕਮਲ ਨੈਨ ਕੁਰਨਾ ਤੇ ਪਾਈ।

ਕਾਲੂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, ਉਹ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਜੋ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਜਗਤ ਮਖੋਲ ਦੀ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਸੱਚ, ਪਦਾਰਥ ਸੱਚ ਮਾਲ ਸੱਚ, ਇਜ਼ਤ ਸੱਚ, ਹੁੰਦੇ ਸੱਚ, ਮਨਸਬ ਸੱਚ, ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਸੱਚ, ਪਰ ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਤਨਜ਼ ਵਾਲੀ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ!!!

ਪੰਜਵੇਂ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-47)
ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਫੇਰੀ

ਇਥੋਂ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੁਹਿਰਦ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਠ ਘੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਪਰ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਆ ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਜਸੋਵਾਲ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਪੂਜਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਹਲਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਮਦਰਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਤੇ ਹੋਰ ਗੋਸਾਈਂ ਜੋ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਸਕਣ ਤੇ ਇਕ ਲੜੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਆਪ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਮੀਰ ਕਾਬਲ ਤੇ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਜੋ ਕਿ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਾਟ ਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਅਮਾਮ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰੋਣਾ। ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਤੇ ਝੰਗ ਸਿੰਧ ਤੇ ਬਾਕੀ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਤਕੜਾ ਮਹਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਬਲਵਾਨ ਸਨ ਪਰ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਕੁਦਰਤੀ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੋ ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋੜਨਾ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਰਾਹ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਪਰ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਯੁਵਰਾਜ ਤੇ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵੀ ਨੰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੜਕੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਰਿਆ ਝਨਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਸਿਖਾਏ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਫਿਰ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋਣ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਰਘਟਨਾ ਫਿਰ ਤੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਜਿਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋਏ ਜਸੋਵਾਲ

ਨਿਰੋਲ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁ ਸੰਮਤੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀ। ਫਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਦਿਲੀ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੋਮਨ ਉਤਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਕੱਟੜ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਿੰਦੂ।

ਜਸੋਵਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਪੁਜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਰੰਗੀ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਦੋਂ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਕਿਧਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਭੇਦ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ ਮੀਰਾਨ ਦੋਸਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਸਨਮਾਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਰਥਕ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਲਕੇ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਬੀਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚਿਲਿਆਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਣ ਵੀ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਤੇ ਹਮਲਾ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੱਥ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਾ ਲਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਖਾਸ ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਤੋਪਖਾਨੇ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲੈਣ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਪਾਸ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।

ਬੇਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੇ

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਛਾਉਣੀਆ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਾਂਭੇ ਜਾਣ ਤਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ॥ ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਖਬਰਦਾਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਤੇ ਮਾਸੂਮਾਂ ਬੇਹਥਿਆਰਾਂ ਪਰ ਹੱਥ ਚੁੱਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ

ਜੀਉਂਦੇ ਫੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲਿਆਉ ਤਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦਸੀਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੌਮ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਕੋਈ ਰੋਸ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਣ ਦਿਉ ਤਦ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਤੇ ਉਤਮ ਕਰਤਵਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਸਤੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਾਲੀ ਚਾਦਰ ਅੰਦਰ ਸਮੇਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਸਮਾਂ ਜੇਕਰ ਸਾਥ ਦੇਂਦੇ ਤਦ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਦੇਂਦਾ।

ਡੀ.ਸੀ. ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਸੂਹੀਏ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਦਮਪੁਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਬਗੀਚੇ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸੋ ਮਿਸਟਰ ਵੈਨਸਟਾਰਟ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀਹ ਬਾਵਰਦੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸੁਪਰਟੈਂਡੈਂਟ ਸਮੇਤ ਜਾ ਕੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਰਨਾ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਜਲੰਧਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਸੈਂਕੜੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰੇ ਪਰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕੱਟੜ ਈਸਾਈ ਨੂੰ ਯਸੂਹ ਮਸੀਹ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਡਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ ਘਰੀਂ ਘਿਉ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ। ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਸ ਬਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਮਹਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਕਮਰਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ

ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸਖਤ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ ਨਾ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਪਾਵੇ। ਆਪ ਜੀ 18 ਦਸੰਬਰ 1849 ਨੂੰ ਫੜੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਜਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ, ਫਿਰ ਇਲਾਹਬਾਦ ਕਿਲਾ, ਫਿਰ ਵਿਲੀਅਮ ਫੋਰਟ ਕਲਕੱਤਾ ਤੇ ਆਖਰ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹੇ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਇਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪੱਤ੍ਰ ਵਿਵਹਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੈਂਕੜੇ ਫਾਈਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਐਸੀ ਚਿੱਠੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਜੋ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚੁੱਪ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਹੋ, ਸਾਬਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਵਾਂਗ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਿਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਫੀ ਗਰਮ ਖਿਆਲ ਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਫਾੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਸਤ ਅਡੋਲ ਬਿਰਤੀ ਸਹਿਤ ਇਕ ਰਸ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਧੂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਰਹੇ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਤੇ ਤਕਲੀਫ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਹੀ ਮੰਗ ਕੇ ਲਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤੇ ਗਿਲਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕਰਨ? ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਗ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਗੌਰਵ ਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਖਲੋਂਦਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਪਾਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਸਖਤੀਆਂ ਕਰੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਪੁਚਾਵੇ ਅਸੀਂ ਗਿਲਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕੀਹਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰੀਏ? ਗਿਲਾ ਰੋਸ ਤੇ ਦੁਖ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੀ ਕਾਹਦਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਨਾ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੁਹਾਜ਼ ਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਕੌਮ ਇਸ ਸਖਤੀ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕੇਗੀ।

ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲ ਇਕੋ ਹੀ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਦੇ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਗਿਰ ਗਈ, ਅੱਡੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦਰਦ ਆਮ ਸੀ, ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਤੇ 1855 ਦੇ ਅਖੀਰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹਕਾ ਲਿਖੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਲੇ ਅੰਦਰ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੂਨ ਦੇ ਕਤਰੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਗਵਰਨਰ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਨੇ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਖਰ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਏ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਕਾਰਗਰ ਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਬਗੈਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਸੈਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰ ਇਲਾਜ ਬੇਕਾਰ ਸੀ।

ਅਪੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਟੀ ਜਾਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਬਗੈਰ ਰੋਟੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਸ਼ਕੰਜਵੀਂ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਮਈ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵੀ ਲੰਘਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਮਯੋਗੀ, ਯੋਗੀਰਾਜ, ਬਾਬਾ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਪਰ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਕਿ -

**ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਣੀ, ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਣੇ,
ਸੁਲਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।**

ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੀਰ ਸਪੁੱਤਰ 5 ਜੁਲਾਈ 1856 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਾਥੀ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਛੱਡ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਪਣੇ ਠੀਕਰੇ ਨੂੰ ਫੌੜ ਗਏ। ਜੁਗ ਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਸਹਿਤ ਯੋਗੀਰਾਜ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਐਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਸੁਤੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਸੁਤੰਤਰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਪੁਖਤਾ ਨੀਹਾਂ ਪਰ ਖੜਾ ਸੀ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਕ ਆਮ ਜੀਵਨ ਕਰਤਵਯ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ ਮੁਰਝਾ ਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸੰਤ ਦੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਤੇ ਕੌਮੀ ਜਜ਼ਬੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਪਰਮ ਸੰਤ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾਏ ਤੇ

ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਂਗ ਸਤਿਕਾਰੇ ਤੇ ਪੂਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਤਨੀ ਅਜਬ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਜਜ਼ਬਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੂਹੀਏ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਆਪ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਪੂਰੇ ਸਰਗਰਮ ਸਨ, ਆਪ ਹਰ ਮੀਹਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ, ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਸੇਵਕ ਸੰਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਰਵਾਨਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਚੋਂ ਸੀ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਫਿਰ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਂਦਿਆਂ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਤਿੰਨ ਚਿੱਠੀਆਂ

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ (ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਹੁ ਬ ਹੂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੇ ਕਰਮ ਯੋਗ ਸਾਫ ਦਿਸ ਸਕੇ।

'ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਯੋਗ ਪੁੱਤਰ ਸਮਾਨ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੇਕਰ 500-500 ਜਵਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਜੋ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌ-ਸੌ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਉ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ, ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਾਨਣੋਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਮੰਨਣਾ। ਇਹ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮਝਣ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹਕਾ - 2

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵਿਦਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਆਗੂ ਮੰਨਣ। ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਜੁਬਾਨੀ ਕਰੇ, ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਸਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜੋ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। 30 ਹਾੜ ਜੂਨ 1849

(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੱਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 56)

ਪਉੜੀ ਪੇਂਤੀਵੀਂ

ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ॥

ਕਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਧਰਮ ਇਸ ਲਈ 'ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ' ਧਰਮ ਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਕਰਮ ਪਿਛਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ; ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ॥

ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ; ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਦਾ ਕਰਮੁ=ਕਰਤੱਬ ਵਾ: ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਆਖਹੁ=ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਵਾ: ਕਰਮੁ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਹੁ=ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਉਹ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੫

ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਵੈਸੰਤਰ;

ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਵਣ=ਪਉਣ ਭਾਵ ਹਵਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ 'ਚ 49 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੌਣ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪਾਨ ਅਪਾਨ ਸਮਾਨਹੈ ਔਰ ਵਯਾਨ ਉਦਾਨ॥

ਕ੍ਰਿਕਲ ਧਨੰਜੈ ਦੇਵਦਤ ਨਾਗ ਕੁਰਮ ਦਸ ਪ੍ਰਾਨ॥

(ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ)

1. ਪ੍ਰਾਨ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ 2. ਅਪਾਨ=ਗੁਦਾ ਵਿਚ 3. ਸਮਾਨ=ਨਾਭੀ ਵਿਚ, 4. ਉਦਿਆਨ=ਕੰਠ ਵਿਚ, 5. ਵਯਾਨ=ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ 6. ਨਾਗ=ਡਕਾਰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ 7. ਨੇਤ੍ਰ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ 8. ਕ੍ਰਿਕਲ=ਭੁੱਖ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ 9. ਦੇਵਦਤ=ਉਬਾਸੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ 10. ਧਨੰਜੈ=ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਫੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ=ਜਲ ਭਾਵ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਠਾ, ਖਾਰਾ, ਕੌੜਾ, ਕਸੈਲਾ, ਗਰਮ, ਠੰਡਾ ਆਦਿ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਅਨਿਕ ਪਵਨ ਪਾਵਕ ਅਰੁ ਨੀਰ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਵੈਸੰਤਰ=ਅਗਨੀ ਭਾਵ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਾਵਾ ਅਗਨ, ਜਠਰਾਗਨ, ਡੋਂ ਅਗਨਿ, ਸੂਰਜ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਆਦਿ ਦੀ ਅਗਨੀ।

ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨੀ - ਸਮਾਨ ਅਗਨੀ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਦਾਵਾ ਅਗਨ ਜੋ ਚੁਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਹੈ। ਜਠਰਾਗਨ ਜੋ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੜਵਾਨਲ=ਇਹ ਅਗਨੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਪਾਣੀ ਫੂਕਦੀ ਹੈ। ਡੋਂ ਅਗਨੀ=ਜਿਹੜੀ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਖਹਿਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਂਸਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਹਿਣ ਨਾਲ ਜੋ ਅਗਨੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਡੋਂ ਅਗਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੱਦਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਅਗਨੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਆਰਸੀ ਭਾਵ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਕਿ -

ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸ=ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਕਾਨ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਮਹੇਸ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਹਨ (ਮਹੇਸ, ਸ਼ੰਭੂ, ਸ਼ਿਵ, ਹਰਣ, ਅਜ, ਅਪ੍ਰਗਜਿਤ, ਤ੍ਰਬਯਕ, ਪਿਨਾਕੀ, ਏਕ ਪਾਦ, ਅਹਿਵ੍ਰਧਨ, ਵਿਸ੍ਰਾਕਪੀ) ਜਿਵੇਂ ਕਾਗ ਭਸੁੰਡ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ 12 ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ 16 ਅਵਤਾਰ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕੇਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਟ ਕੋਟੇ ਬਨਾਏ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਕੋਟਿ ਮਹੇਸ ਉਪਾਇ ਸਮਾਏ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੬

ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹਿ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੫

ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਤੇ ਬਰਮੇ ਘਾੜਤਿ ਘੜੀਅਹਿ

ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬਰਮੇ=ਬ੍ਰਹਮੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਘਾੜਤਿ=ਘਾੜਤਾਂ ਘੜੀਅਹਿ=ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ ਗਏ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ=ਆਕਾਰ ਰੰਗ=ਕਾਲੇ, ਪੀਲੇ, ਗੋਰੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਵੇਸ=ਭੇਖ ਵੀ ਕੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਗੁ ਸਾਜਣ ਲਾਏ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੬

ਕੇਤੀਆ ਕਰਮਭੂਮੀ, ਮੇਰ ਕੇਤੇ; ਕੇਤੇ ਧੂ ਉਪਦੇਸ਼॥

ਕੇਤੀਆ=ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਕਰਮ-ਭੂਮੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਯੋਨ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਮੇਰ ਕੇਤੇ=ਮੇਰ=ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ 86 ਹਜ਼ਾਰ ਜੋਜਨ ਉੱਚਾ ਅਤੇ 14 ਹਜ਼ਾਰ ਜੋਜਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਜੋ ਉਪਰੋਂ ਚੌੜਾ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਡੰਡੀ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਛੱਤਰੀ ਜੈਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਪਰ ਸਵਰਗ ਆਦਿ 'ਚ ਦੇਵਤੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਐਸਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਅਨਿਕ ਕਨਿਕ ਸੁਮੇਟਾ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਕਈ ਕੋਟਿ ਗਿਰੀ ਮੇਰ ਸੁਵਰਨ ਥੀਵੇ॥ ਅੰਗ - ੨੭੬

ਕੇਤੇ ਧੂ ਉਪਦੇਸ਼=ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਧੂ=ਧਰੁ ਮੰਡਲ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪ=ਸਮੀਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਦੇਸ ਹਨ ਵਾ: ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਪ=ਉਪਰਲੇ (ਆਕਾਸ਼) ਦੇਸ ਹਨ।

ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ, ਸੂਰ ਕੇਤੇ; ਕੇਤੇ ਮੰਡਲ ਦੇਸ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਇੰਦ=ਇੰਦਰ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਚਉਦਹ ਇੰਦੁ ਵਿਣਾਸੁਕਾਲਿ
ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਇਕੁ ਦਿਵਸੁ ਵਿਹਾਵੈ॥ ਵਾਰ ੧੨, ਪਉੜੀ ੧੦

ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦੀਆਂ 72 ਚੌਕੜੀਆਂ ਤੱਕ ਇੰਦੁ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ 14 ਇੰਦੁ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਧੰਧੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਰੈ ਲੋਸ ਦਾ ਇਕੁ ਰੋਮ ਛਿਜਾਵੈ।
ਵਾਰ ੧੨, ਪਉੜੀ ੧੦

ਸੌ ਸਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਧੰਧੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਦੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਸ ਰਿਖੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਕ ਰੋਮ ਪੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਚੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਸੂਰ=ਸੂਰਜ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੰਡ=400 ਕੋਹ ਗੋਲਾਕਾਰ ਇਲਾਕਾ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਦੇਸ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ, ਚੀਨ, ਰੂਸ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਦਿਕ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਅਨਿਕ ਇੰਦੁ ਉਭੇ ਦਰਬਾਰ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੬
ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੬

ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ, ਨਾਥ ਕੇਤੇ; ਕੇਤੇ ਦੇਵੀ ਵੇਸ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਵੀ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹੋ। ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬੁਧ=ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਾ: ਬੁੱਧ ਆਦਿ ਗ੍ਰਹਿ ਵਾ: ਬੋਧ ਅਵਤਾਰ ਵਾ: ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਆਦਿ ਹਨ। ਨਾਥ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ (ਗੋਰਖ, ਮਛੰਦਰ, ਚਰਪਟ, ਘੁੱਘੁ, ਮੰਗਲ,

ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ, ਈਸਰ ਆਦਿ ਨਾਥ ਹਨ) ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੇਵੀ=ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਵੇਸ=ਸਰੂਪ ਹਨ ਭਾਵ 9 ਕਰੋੜ ਦੁਰਗਾ ਜਾਂ 96 ਕਰੋੜ ਦੇਵੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੨

ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਕੌੜਾਂ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਵਟਣਾ ਮਲਣ ਲਈ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਸਾਨੂੰ ਵਰ ਲਏ ਅਥਵਾ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਵੇਸ=ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਭੇਖ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਹੁ ਸੁਹਾਗਣ ਆਦਿ।

ਕੇਤੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ, ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ; ਕੇਤੇ ਰਤਨ ਸਮੁੰਦ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੇਵ=ਦੇਵਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਕੇਤੇ ਦਾਨਵ=ਰਾਖਸ਼ ਵੀ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਦਨਜ (ਦਕਸ਼) ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਮੁਨਿ=ਮੰਨਣਸ਼ੀਲ ਵੀ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ। ਐਸਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਨਕ ਜਨਕ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਨਉ ਮੁਨੀ ਧੁਰਿ ਲੈ ਲਾਵੈਗੋ॥ ਅੰਗ
- ੧੩੦੯

ਜਿਵੇਂ ਨੌਂ ਮੁਨੀ ਮੁੱਖ ਮੰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਨੌਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਹਨ -

- ਮੁਨੀ - ਉਸ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ
- ਮਰੀਚ - ਕਲਾ
- ਅੰਗਰਾ - ਸਰਧਾ
- ਪੁਲਹ - ਗਤਿ
- ਕ੍ਰਤੂ - ਕ੍ਰਿਆ
- ਅਤ੍ਰਿ - ਅਨਸੂਆ
- ਪੁਲਸਤਯ - ਹਵਿਭੁਗ
- ਭ੍ਰਿਗੂ - ਖਿਆਤਿ
- ਅਥਵਣ - ਸ਼ਾਤਿ
- ਵਸਿਸ਼ਟ - ਅਰੁੰਧਤੀ

ਕੇਤੇ = ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਤਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਸਮੇਂ 14 ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਸਮੁੰਦ=ਸਮੁੰਦਰ ਵੀ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ, ਖੀਰ, ਦਧਿ, ਬਿਖ, ਜਲ, ਘ੍ਰਿਤ, ਸ਼ਰਾਬ, ਮਧੂ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ। ਯਥਾ - ਦੋਹਰਾ :
ਬਿਖ ਮਦੁਰਾ ਘ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਹੈਂ ਦਧੀ ਮਧੂ ਅਰੁ ਨੀਰ॥

ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ ਪੁਰਾਨ ਮੇਂ ਗੁਨੀਅਨ ਭਨੇ ਗੰਭੀਰ॥

(ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ)

ਅੰਧ ਸੁਸਤ ਰੁਮ ਲਾਲ ਔ ਜੁਗ ਧਰੁਵ ਯਤ ਮਹਾਂਹਿੰਦ॥

ਨੀਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤਿ ਸਪਤ ਭੁਗੋਲ ਕੇ ਸਿੰਧ॥

(ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ)

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ - 1. ਅੰਦਰ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 2. ਸੁਸਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 3. ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 4. ਉਤਰੀ ਧਰੁਵ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 5. ਦੱਖਣੀ ਧਰੁਵ ਮਹਾਂਸਾਗਰ, 6. ਲਾਲ ਸਾਗਰ 7. ਰੂਮ ਸਾਗਰ ਅਥਵਾ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਤਨ ਸਮੁੰਦ = ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਤਨ ਆਦਿ ਹਨ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ' ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਤਨ = ਅਤਿ ਗੁਣਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਤਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਨੌਂ ਰਤਨ ਸੀ, ਕੋਈ ਪੰਥ ਰਤਨ, ਕੌਮੀ ਰਤਨ ਆਦਿ ਹਨ।

ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ, ਕੇਤੀਆ ਬਾਣੀ; ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ॥

ਕੇਤੀਆ=ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਖਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ॥

ਉਤਭੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰਿ ਰਚਿ ਦੀਨੀ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੭

ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ ਪਾਲਕਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੮੪

ਅਥਵਾ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਖਾਣ=ਖਾਣਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲੋਹੇ, ਕੋਲੇ, ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ। ਕੇਤੀਆਂ ਬਾਣੀ=ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਇਹ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਦੋਹਰਾ : ਪਰਾ ਪਸੰਤੀ ਮੱਧਮਾ ਚਉਥੀ ਬੈਖਰੀ ਆਹਿ॥

ਬਾਣੀ ਚਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਮ ਜਪਤ ਸਫਲਾਹਿ॥ ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ

ਅਰਥਾਤ ਪਰਾ=ਜਿਹੜੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਦੀ ਹੈ। ਪਸੰਤੀ=ਨਾਭੀ 'ਚੋਂ' ਉੱਠ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪੁਨੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਧਮਾ=ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਕੰਠ 'ਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਕੰਠ ਵਿਚ ਜਾਪ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੈਖਰੀ=ਮੁੱਖ 'ਚੋਂ' ਉਚਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਇਹ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀਆਂ ਵੀ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1. ਤਾਂਤਕ ਬਾਣੀ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ 'ਚੋਂ' ਸਾਂ-ਸਾਂ, ਅੱਗ 'ਚੋਂ' ਭੜ-ਭੜ, ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ' ਚੁਲ-ਚੁਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁਨੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਠਕ-ਠਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 2. ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਆਤਮਿਕ ਬਾਣੀ=ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ

ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਵਿਸ਼ਿਆ ਵੇਦਾ, ਨਿਸ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਯੋ ਭਵਾਰਜੁਨ॥

(ਗੀਤਾ ਅਧਿਆਇ ੨, ਸਲੋਕ ੪੫)

ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਂਤਕੀ ਹੈ। ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਜਸੀ ਹੈ। ਯੱਗ ਆਦਿ ਦੀ ਬਾਣੀ=

ਤਾਮਸੀ ਹੈ। 3. ਮਹੀਤਤਕ ਬਾਣੀ=ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਲਹਾਮ ਭਾਵ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਹੋਣੀ। 4. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਬਾਣੀ=ਬੰਬ ਆਦਿ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਧਮਾਕੇ ਆਦਿ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਣੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ=ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪਾਤ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪਾਤ=ਤਖਤਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ ਹਨ। ਪਾਤ ਨਾਮ 'ਤਖਤ' ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਵਾ: ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਤ=ਪੰਗਤੀਆਂ ਹਨ ਵਾ: ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪਾਤ=ਪਿਆਦੇ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ ਹਨ।

ਕੇਤੀਆ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ; ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤੁ॥੩੫॥

ਕੇਤੀਆਂ ਸੁਰਤੀ=ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਸੁਰਤੀ=ਵੇਦ ਸੁਰਤੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਸੁਰਤੀਆਂ ਹਨ ਵਾ: ਕੇਤੀਆ=ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਸੁਰਤੀ=ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ: ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਜੇ, ਨਿੰਦਾ, ਸਿਮ੍ਰਤੀ, ਵਿਕਲਪ ਹਨ ਵਾ: ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੁਰਤੀ=ਵੇਦ ਸੁਰਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਵਾ: ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੁਰਤੀ=ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹਨ ਜੋ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਖੰਡ 'ਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੱਥ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਆਵਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤੁ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਸ ਗਿਆਨ ਖੰਡੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਗਿਆਨ ਖੰਡੀ ਦਾ ਅੰਤ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਹ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਾਲਾ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਕਰਤਾ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨਰ ਬਚਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁੱਢਲੀ ਪੰਗਤੀ (ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੁ ਧਰਮ) ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪਿਛਲੀ ਚੌਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ (ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਸੰਗੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਭੂਮਿਕਾ (ਤਨੂਮਾਨਸਾ) ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸੂਖਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - 2 (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-60)

ਮੂਲਧਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੇਰਕ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲਵੋ, ਹੇਰਕ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਯਮਤ ਹੋਣ, ਸਾਂਝੇ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਝਟਕਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਹੋਏ। ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੋਣ। ਮੂਲਧਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤਕ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਨਾਭੀ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਲਵੋ ਸਿਰ ਤਕ, ਗਲੇ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਲਵੋ ਸਿਰ ਤੱਕ। ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਇਹ ਸਿਰ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਓ, ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ। ਸੁਆਸ ਛੋਟੇ ਹੋਣ, ਕੋਮਲ ਹੋਣ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਲੈ, ਤਾਲ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ, ਫੇਰ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਲੈ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਜਾਂਚੋ, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ, ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਦੇਖੋ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦਸ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਚਾਲ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਵੈਚਲਿਤ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਖੂਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਪੰਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੂਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਸਿਰ ਦੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤਕ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਲਵੋ। ਫੇਰ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਸਿਰ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਛਾਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਛਾਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਓ, ਮਨੀਪੁਰਕ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਮੂਲਧਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਓ।

ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਸਰਾ ਚੱਕਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਮੂਲਧਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਫੇਰ ਦਸ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਤਕ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ

ਜਾਓ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਵਾਰੀ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰੋ ਵਾਪਸ ਸਿਰ ਤਕ ਜਾਓ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਤੇ ਪੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰੋ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆਓ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਠੋ।

ਇਸ ਪੂਰੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆ, ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਨਿਸਲ ਕਰੋ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ ਸਾਧਾਰਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਕਤੀ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਖਾਲੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਮਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਦਬਾਅ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਚਿੰਤਾ ਸਾਰੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਆਪਣਾ ਆਪ ਖਾਲੀ ਕਰੋ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲਵੋ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕਰੋ।

ਅਗਨੀਸਾਰ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਨੀਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਨੋਖੀ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾ ਕਰ ਸਕੋ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਠੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਪੇਟ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਕਿਸੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਲਝਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੇਟ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਤਾਂ ਨਾਭੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਦੇ ਪੇਟ ਤੇ ਕੁੱਖ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਜ ਸਬੰਧੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਸਿਸਟਮ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਗਨੀ ਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਦੋਨੋਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਛੇ ਇੰਚ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਰੱਖੋ, ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਥੱਲਿਆਂ ਬਾਹਰ ਕਰਕੇ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਰੱਖੋ, ਪਿੱਠ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਤਾਂ ਪੇਟ ਦੇ ਥੱਲੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਰ ਵੱਲ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਖਿੱਚੋ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਪੇਟ ਦੀ ਗੈਸ ਬਾਹਰ

ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੇਟ ਬਾਹਰ ਵਲ ਕੱਢਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਆਕਸੀਜਨ ਲਈ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਦਤ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਗਨੀਸਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਉਪਰ ਉਠਾਓ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ ਪੇਟ ਤੇ, ਕੱਢੋ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਤੁਸੀਂ ਪੇਟ ਦਾ ਥੱਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ, ਪੱਠੇ ਸੁਕੇੜੋ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਦੇ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਕਰੋ, ਸਖਤ ਕਰੋ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਛੱਡੋ ਇਹ ਕੇਵਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਪੇਟ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਅਗਨੀਸਾਰ ਹੈ।

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁੱਖ ਤੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਗਨੀਸਾਰ 100 ਤੋਂ 150 ਵਾਰੀ ਕਰ ਲਵੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਏਗੀ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਉਡ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਅਗਨੀ ਸਾਰ 25 ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ 100 ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਓ, ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਬੀਬੀਆਂ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਰਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਰਭਵਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ।

ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ

ਯੋਗ ਦਾ ਇਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇਕ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਸਾਂਖਿਯ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸੇ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇ। ਇਹ ਇਕ ਸੰਖਿਆਵਾਚੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅੱਜ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਸੰਖਿਆਵਾਚੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੌਖੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਅਤਿ ਸੌਖੇ ਹਨ ਉਹ ਕੇਵਲ ਆਸਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਦੋ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਜਿਹੜਾ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਸਥੂਲ ਹੈ, ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਨਿੰਦਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਹੋ ਪਰ ਸੁਚੇਤ ਹੋ।

ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਲਗਭੱਗ, ਹਨੇਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦਬਾਅ ਖਿਚਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਉਤੇਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਕਰੋ, ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ ਲਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਥੱਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਨਾ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ ਲਈ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇਕ ਸਮਾਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਾਸੇ ਹੋ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ੋਰ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਨੂੰ ਉਤੇਜਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੂੰ ਦਿਓ, ਰਬੜ ਨਹੀਂ, ਰਬੜ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਯੋਗ ਮੁਦਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸਾਦੀ ਯੋਗ ਨਿੰਦਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਦਸ ਮਿੰਟ ਲਈ ਹੀ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ, ਸਮਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅਲਾਰਮ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਤੁਸੀਂ ਅਲਾਰਮ ਨਾਲ ਤੁਬਕ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਘੜੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕੰਬਲ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੋਟਾ ਕੱਪੜਾ ਦੇ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਲਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਮ ਤਰਬਕ ਨਾ ਜਾਓ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਮਾਗ ਕੇਵਲ ਦਸ ਮਿੰਟ ਲਈ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਾਰੇ ਦਸ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹੋ, ਸੌਂ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਚੇਤਨ ਨਿਸਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਨਿਸਲਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਥ ਸਪੁੱਤਰ ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ, ਪੂਰੀ
ਫੋਨ ਨੰ. 98156-07803, 98153-04390

ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ

ਇਹ ਸੰਕਰਾਮਕ (ਛੂਤ) ਰੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੱਕ ਜਲਦੀ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਫੈਲਣਾ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿਆਇ (ਜੁਕਾਮ) ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਰੋਗ ਵੱਲ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਰੋਗ ਜਨਮ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ, ਖਾਂਸੀ, ਜੁਕਾਮ, ਨਜ਼ਲਾ, ਗਲੇ ਦੇ ਰੋਗ, ਨੱਕ ਦੇ ਰੋਗ, ਖਈ (ਟੀ.ਬੀ.) ਸਾਹ, ਦਮਾ, ਛਿੱਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਹੱਡ ਪੈਰ ਦੁੱਖਣੇ ਆਦਿ। ਜੇ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੇਟ ਦੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਕਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ) ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

:ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੁੱਝ ਘਰੇਲੂ ਇਲਾਜ:

1. ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਚਾਹ ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਚੁੱਟਕੀ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਪਾ ਕੇ ਪੀਓ।
2. ਦਾਲਚੀਨੀ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਅੱਧਾ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਸੇਵਨ ਕਰੋ।
3. ਹਰੀ ਪੱਤੀ ਦੀ ਚਾਹ, ਲੌਂਗ, ਸੁੰਢ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਤੇਜ ਪੱਤਰ, ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਟ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਪੀਓ।
4. ਬਨਕਸ਼ਾਂ, ਮੁਲੱਠੀ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਗੁੱਲ ਗਾਜਵਾਂ, ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਉਨਾਭ, ਮੁਨੱਕਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਤੋਲੇ ਲੈ ਕੇ ਪਾਈਆ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ ਤੇ ਪਾਣੀ ਛੱਟਾਂਕ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕੋਸਾ-ਕੋਸਾ ਪੁਣ ਕੇ ਪੀਓ। ਇਹ ਕਾੜਾ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।
5. ਹਲਦੀ ਦਾ ਪਾਊਡਰ ਇਕ ਚਮਚ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀਓ।
6. ਜੰਗ ਹਰੜ ਇੱਕ ਨਗ, ਦੇਸੀ ਆਜਵਾਇਣ 10 ਗ੍ਰਾਮ, ਗਿਲੋਅ 10 ਗ੍ਰਾਮ, ਪੁਦੀਨੇ ਦੇ ਪੱਤੇ 10 ਨਗ, ਤੁਲਸੀ ਦੇ

ਪੱਤੇ 15 ਨਗ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ 15 ਨਗ, ਪਤਾਸੇ 7, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਸਰਦਾਈ (ਠੰਡਿਆਈ) ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਗੜੋ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪੁਣ ਕੇ ਪੀਓ। ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ, ਜੁਕਾਮ, ਨਜ਼ਲਾ, ਮਲੇਰੀਆ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰਹੇਗਾ।

7. ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਭੁੱਜੇ ਛੋਲੇ ਖਾਣੇ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਚੰਗੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਹੀ ਖਾਵੋ। ਹਰ ਘਰ ਇਹ ਘਰੇਲੂ ਇਲਾਜ ਲਈ ਚਾਰ ਪੌਦੇ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਲਸੀ, ਗਿਲੋਅ, ਪੁਦੀਨਾ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ।

ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਨਹੀਂ

ਗਲਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲੱਛਣ ਆਮ ਜੁਕਾਮ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ, ਕਰਜ਼ਾ, ਅੱਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਘੱਟ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਇੰਨਾਂ ਵਲ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਯੋਗ ਵੈਦ, ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਵਾਈ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਖਾਣੀ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਣ, ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਉਣ, ਅੱਗ ਲੱਗਾ ਦੇਣ ਜੈਸੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਹਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਰੋਗ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ, ਪਰਹੇਜ਼।

ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਭਾਵੇਂ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ ਪਰ ਛੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਬਾਹਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਛੇਤੀ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼ ਸਭ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਗ੍ਰਸਤ ਹਨ।

ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਣਾ, ਨਿੱਗਰ, ਖੱਟੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਬਗੈਰ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਭੁੱਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਾ ਲੈਣਾ। ਫੇਰ ਇੱਕੋ ਆਸਣ ਬੈਠੇ

ਰਹਿਣਾ, ਵਿੰਗਾ-ਟੇਡਾ ਬੈਠਣਾ ਇਹ ਮਿਥਿਆ ਆਹਾਰ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਮਿਥਿਆ ਵਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਕੱਚਾ ਰਸ (ਆਮ) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਭਾਓ ਹੈ ਕੋਈ ਗਲਤ ਖੁਰਾਕ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਉਸਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਛਿੱਕਾਂ, ਬਲਗਮ, ਜਾਂ ਰੇਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਖੁਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਮਾਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰੁਕੇਗਾ ਉੱਥੇ ਸੋਜਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਫੇਫੜਿਆਂ, ਸਾਹ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ (ਆਕਸੀਜਨ) ਘਟ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ (ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ) ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੁਕਿਆ ਨਜ਼ਲਾ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਹ ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਦਾ ਸਿਰ, ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫੋੜੇ ਨੂੰ ਪਕਾ ਕੇ ਪੀਕ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦਵਾਈਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਪੀਕ ਮੁਵਾਦ ਨੂੰ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਸੂਰ ਜਾਂ ਕੈਂਸਰ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਛੂਤ ਦੇ ਰੋਗ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਗ ਉੱਥੇ ਹੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਆਦਿ ਜਾਂ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਵਸਤੂ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਸਾਫ਼ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਜਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਸਣ ਸਨ। ਸਿੱਧ ਆਸਣ ਸਭ ਜਗਤ ਤੇ, ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮੱਤੇ ਜੇ ਕੋਆ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ, 'ਸੁਣਿਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨ ਭੇਦ' (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਅਚਲ ਬਟਾਲੇ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟੀ ਹੋਈ। ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਲਿਆ ਜਿਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਉਹ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਣ ਅਨੰਤ ਕਲਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਰਾਇਣ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਮਿਠਾਸ ਭਰੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ - 'ਬਾਬੇ

ਕੀਤੀ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਿੱਧਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ' 'ਸਿੱਧ ਬੋਲਣ ਸੁਭ ਬਚਨ ਧਨ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਵੱਡੀ ਕਮਾਈ, ਵੱਡਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗਾਈ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਹਨ, 'ਖਾਇਆ (ਵੱਧ) ਖਾਣਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਾਣਾ ਹਾਨੀਕਾਰਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ -ਬਾਬਾ ਹੋਰ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਭਾਵ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਖਾਣਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਖਾਣ ਪਾਣ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਉਪਵਾਸ (ਵਰਤ) ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੈਂਸਰ ਜੈਸੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੱਛਣ

ਇਹ ਜੁਕਾਮ (ਪ੍ਰਤੀਸਿਆਇ) ਜੈਸੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹੱਡ ਪੈਰ ਦੁਖਣੇ, ਆਲਸ ਹੋਣਾ, ਸਿਰ ਦਰਦ, ਛਿੱਕਾਂ ਆਉਣੀਆਂ, ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਰੇਸ਼ਾ ਵਗਣਾ, ਗਲੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆਉਣਾ, ਖਾਂਸੀ ਹੋਣੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬੁਖਾਰ, ਸਰਦੀ ਲੱਗਣੀ, ਭੁੱਖ ਮਰ ਜਾਣੀ, ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਚੱਕਰ ਆਉਣੇ, ਸਰੀਰ ਜਕੜਨਾ, ਚਿੱਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਾ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿ। ਐਸੇ ਲੱਛਣਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਅਗਿਆਤ ਚਿਕਿੱਤਸਕ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾਂ ਮਾਦਾ ਅੰਦਰ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਾਹ ਅਤੇ ਦਿਲ ਰੁਕਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਆਵਾਨ ਡਾਕਟਰ, ਵੈਦ, ਹਕੀਮ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਤੀ ਲੋਭੀ, ਕਪਟੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ, ਆਲਸੀ, ਹੰਕਾਰੀ, ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਚਿਕਿੱਤਸਕ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਲੱਛਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੇਟ ਦੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਕੇ ਹੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ : ਜੇ ਬੁਖਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ, ਸਾਹ ਨਾਲ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੋਵੇ, ਖਾਂਸੀ ਨਾਲ ਖੂਨ ਆਵੇ, ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਵੇ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨੀਲਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਅੱਛੇ ਡਾਕਟਰ, ਵੈਦ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

1. ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੁੱਝ ਘਰੇਲੂ ਇਲਾਜ-ਅਦਰਕ (ਆਦਾ) 10 ਗ੍ਰਾਮ ਨਿੱਕਾ-ਨਿੱਕਾ ਕੱਟ ਲਵੋ। ਤੁਲਸੀ ਦੇ

15 ਪੱਤੇ, 10 ਪਤਾਸੇ, 250 ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲੋ। ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੁਣ ਕੇ ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਘੁੱਟ ਨਾਲ ਪੀਓ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੀਓ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਦੱਸੇ ਇਲਾਜ ਵੀ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

2. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਿੰਮੂ, ਪਿੱਪਲ, ਅਰਜਨ, ਜਾਮੁਨ, ਹਰੜ, ਬਹੇੜਾ, ਔਲਾ ਆਦਿ ਦਰਖਤ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਗਾਉ। ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੱਧ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਹਵਨ ਯੱਗ ਚਿਕਿੱਤਸਾ ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਮਹਾਨ ਅਚਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਪੂਣੀ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰੁੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਫਲ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨਿਕ (ਸੈਂਟੀਫਿਕ) ਹੈ। ਹਵਨ ਯੱਗ ਚਿਕਿੱਤਸਾ ਨਾਲ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਸੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜੀਵ, ਜੰਤੂ ਬਨਸਪਤੀ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੰਨ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਿਕਿੱਤਸਾ ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸਦਾਤਾ ਵੈਦ ਧਨਵੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਹਰਬਲ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਛੂਤ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ, ਘਰ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਲਈ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ (ਹਰਬਲ) ਧੂਫ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਖੰਡ (ਚੀਨੀ) ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਟੀਵੀਆ (ਮਿੱਠੀ ਤੁਲਸੀ) ਤੋਂ ਪਾਊਡਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਚੀਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਨੀਰਹਿਤ ਹੈ ।

ਚਾਹ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ (100% ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ) G.M.P. ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ।

ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ : ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਗੰਧਿਤ, ਹਾਜਮੇਦਾਰ, ਚੁਸਤੀ, ਫੁਰਤੀ ਦਾਇਕ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ, ਜੁਕਾਮ ਨਜਲਾ, ਪੇਟ ਗੈਸ, ਜਲਨ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਵੇ, ਹਰ ਉਮਰ ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਸੇਵਨ ਕਰੋ ।

ਸਿਹਤ ਗਿਆਨ ਲਈ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਪੁਸਤਕ ਪੜੋ (ਲੇਖਕ ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੱਧ ਜੀ) ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਓ ।

ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਹ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਤੀਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ)

੬. ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ਼ੋਤਿ ਸ਼ਵਣੰ ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਯੰਗਿ ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਗ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾਹ ਸੁਣਨੀ ਅਤੇ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਬਣਨਾ)

੭. ਖਟ ਲਖਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸ੍ਰਜਨਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੭

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਛੇ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਛੇ ਲੱਛਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

.....

ਸਤ੍ਰੁਪਤ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 49 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਉਣ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਕਰਮ-ਭੂਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਚੰਦਰਮਾ ਸੂਰਜ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਸਿਧ, ਬੁਧ=ਬੋਧਾ ਅਵਤਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਆਦਿਕ, ਗੋਰਖਾਦਿਕ ਨਾਥ, ਦੇਵੀਆਂ ਆਦਿਕ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ, ਮੁਨੀ ਆਦਿਕ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਖਾਣੀਆਂ, ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀਆਂ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀਆਂ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਲੀਨ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੰਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਅੰਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਅੰਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸੇਵਕ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro 50 •	500 •
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ

ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
8. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

* ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ 31 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪੀ ਸੈਂਟਰ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵੇਤਾ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਬਾਇਰੇਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 11. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 15 ਮਈ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 4 ਮਈ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਚਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-		150/-	29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਣੈ ਪਾਲਿ		35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ		235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	50/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1		35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3		100/-	110/-	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-	70/-	34. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਬੈ ਪਹਾਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-		35. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	135/-	200/-
9. ਸੁਚਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-		36. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	35/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	37. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	250/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-		38. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		39. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ		
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-		40. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		41. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	20/-	42. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-		43. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-			44. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			45. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
19. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	10/-	10/-				
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
24. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-				
25. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-				
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-				
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	50/-				

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 95922009106 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Vishav Gurmat Roothani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)
 Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003
 Branch Code - C1286
 RTGS/IFSC Code - PSIB0021286
 Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
 (Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
 Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 74, issue April., 2015)

These are true things and not a figment of the imagination. When the key of the Name Divine works, then the music of unstruck musical instruments is heard. What happens then -

'The Divine Light shines in the mind of those who hear the music of the Tenth Gate. Such persons meet God by embracing meditation.' P. 954

**ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ
ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥**

The self is illumined. Divine Light is lit. From there how is the Divine Portal to be reached, though God has been seen all right that He pervades everywhere, He is present in me too? Guru Sahib says -

"Now reach there through devotion and worship, and through love for God. You cannot reach there without imbibing love for God. By selling yourself with love will you reach the Divine Portal -

'Saith Nanak: Blessed are they by the Divine glance gracious.' P. 8
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

God will be merciful unto you." So this is the path which I have described briefly. Those who wish to follow this path may do so. It is enough if you reach this stage. The journey beyond it is very profound. Holy men describe it after many lives. In this way, Guru Sahib says that you should search within thyself -

'Within the body-village is the castle of the mind.

Within the city of the Tenth Gate is the abode of the True Lord.

Ever stable and immaculate is this place. The Lord Himself has created it.' P. 1033

**ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥**

Guru Sahib has directed - Reach the city of the Tenth Gate, where there is perfect silence. Abiding there, God is waiting for you as to when you will come, for billions of years have passed since you separated from Him and then was the door closed leaving you in darkness -

'Without the Lord's Name, there is all darkness within.

One receives not the real thing and ends not the round.

In the True Guru's hand is the key. None else can open the door. By perfect good fortune is the Guru met.' P. 124

**ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥**

It is only by perfect good luck that one meets the Guru who gives the key. When the key is received, one has to ascend. Just getting the key and putting it aside is not enough. What do we do? The Five Beloved Ones bestow on us the 'Waheguru chant', and the 'Mool mantra'. We receive it and secure it at home. Spiritual progress will

come about only when we use it, that is, recite it and meditate on it. The Five Beloved Ones tell clearly that this is the 'Guru mantar' (Guru-bestowed chant) and this 'Mool mantar' (Fundamental chant or formula). Further they can talk about it, if they themselves know. That is why, things are going wrong. 'Amrit' (baptismal nectar) is being administered all right but if you ask someone what this 'mantar' (formula) is, he says, "Sir! I received it from such and such place." But the fact is that it is the Guru who has given you the 'mantra' (chant, or mystic formula). From nowhere else you need to get it. It is the best and the easiest. A tune of this 'mantra' (chant) can be formed, but of no other, for example, 'Allah-hoo' (Muslim name for God) and 'Narayan' (Hindu name for God). But an excellent tune is formed of 'Waheguru'. When the mind is concentrated in and focused on that tune -

'By the tune of holy music is induced meditation;

By meditation comes realization.

Such is the inexpressible secret of the Divinely enlightened.' P. 879

**ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ॥**

So, in this way, that holy man said, "O Baba Farid! your penance and meditation is great indeed, but you should peep into your self -

'Within the (body) fortress are balconies and bazaars.

The Lord Himself takes care of the goods.

*The adamant doors of the Tenth Gate are knowingly closed and shut. Through the Guru's Word, they are wide-opened.'*P. 1033

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥

Go to a perfect holy preceptor and

receive the holy Word. He will give you the 'mantra' (chant, or mystic formula). That will open the adamant shutters of the Tenth Gate -

'Within the fortress is the cave of the Tenth Gate, the Lord's Home.

By His order, the Lord of Will has established nine apertures to the body-house.' P. 1033

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥

ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥

When you close all the nine doors according to your own will, your eyes will not behold the beauty of other women, your speech will not tell lies, ears will not hear lewd songs, and your tongue will not be pleased with relishes other than the Name-relish. You will not need any pleasing touch because you will experience within yourself such relish and ecstasy that you will not stand in need of anything else. The nine doors are closed as if with a magical chant -

'The Incomputable and Infinite Lord abides in the Tenth Gate,

Who Himself the inaccessible makes accessible.' P. 1033

ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ

ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥

He whom you are searching, you will find within your own self. Go to a perfect holy preceptor. Baba Farid's eyes were opened. He was enlightened. He realized that he had wasted 36 years of his life in observing three spells of penances of twelve years each. He set out in search of a perfect holy preceptor. He said, "But kindly tell me who my perfect holy preceptor is."

The holy man said, "Your treasure of the Name Divine is with Bakhtiar Kaki, the disciple of Moinuddin. He has become

quite old. Your Name-treasure is lying with him. Go to him and have it."

Baba Farid reached Ajmer Sharif. He found Bakhtiar Kaki playing with children. He said to himself, "It is his sweet will. He is an exalted holy man. He is not sitting in a trance. He sees God everywhere. In fact, he lives in God. God's Name sounds spontaneously in him. He does not have to make any effort. It works automatically." Reaching there he saw that while the holy man hit the ball, the children went running after it and picked it up. When, after his arrival, the holy man threw the ball up, he (Baba Farid) stopped it in the air. The holy man observed that the ball had not come down. He looked around and said, "This is the new-comer. It is he who has stopped the ball in the air." He stopped the game and brought the ball down.

He said, "What brings you here? Who are you?"

Baba Farid said, "I have come to adopt you as my preceptor." He said, "Have you come to become my preceptor or to adopt me as your preceptor? Go away; come some other time."

Baba Farid repented very much. He came again. On that day, his preceptor, Bakhtiar Kaki was sitting under a tree which had no leaves. It had become a mere stump. It was the month of Jeth (mid-May to mid-June). He said to himself - 'He must have come in the morning and sat here. Now the sun is very hot. Let me render some service to him.' He cast a single glance and made the tree lush and green. He (Bakhtiar Kaki) wondered how the tree had become lush and green. He looked up and saw that

leaves had grown all over the tree. He also noticed that the same person, who had come earlier, had come again. He cast a glance and the tree once again became a leafless stump. He called Baba Farid and asked, "How have you come?"

Baba Farid said, "Sir, I am determined to adopt you as my preceptor. I have not found anyone like you."

He said, "Then! what is your name?"

He said, "Farid."

He said, "I have heard about you. You must be remembering that I met you also, when you were doing penances." He said, "O Farid! if you want to become a disciple then learn the code of conduct."

Farid said, "Reverend sir! I am ignorant; I have observed penances in the jungles. I do not know what kind of relationship should be between a preceptor and a disciple."

At this he said, "Well then! if you really want to be a disciple, listen attentively."

Recite with love and devotion -

Refrain: By becoming corpse-like (by killing all desires) does one become a disciple.

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਕੈ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ

He said, "O Farid! in the preceptor-disciple relationship, there is no room for two. The disciple has to merge himself in the grave -

'By becoming corpse-like (by killing all desires) does one become a disciple, not by mere verbiage.

Only a contented and satisfied martyr can overcome illusion and fears.'

Bhai Gurdas Ji, Var 3/18

**ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।
ਸਾਬਰ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ॥**

Occult powers will come to tempt you, but you will have to be patient. People are going to pelt you with stones, but you are not to invoke curses on them. The servant's service rendered with devotion will automatically receive boons, while his villainy will receive curses. The *deroish* (holy man) is not to curse anyone. That is why, Baba Farid said -

'Farid, return thou good for evil; in thy heart bear no revenge. Thus will thy body be free from maladies, And thy life have all blessings.' P. 1382

**ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥**

The holy man said, "This is not the way to approach a holy preceptor. You have to come by becoming corpse-like, by effacing yourself and killing all desires."

There are many examples in this context. But time does not permit me to give more examples. So, the fundamental thing is -

'The disciple that in the Guru's home, to receive guidance takes abode, Should with his heart the Guru's guidance accept. He should nowise show off his ego; On the Name Divine ever with his heart should he meditate. The disciple that himself to the Guru should have sold,

Fulfilled shall all his objectives be.' P. 286
**ਗੁਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ॥
ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸਿ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ॥**

He, who has not sold his mind and heart to the Guru, has kept it with himself

as if he has exclusive right over it, accepts what is to his liking, and weeps and complains about what he does not like, is not a true disciple. He is yet a student of first or second primary class. He continues making demands. Well, as long as there are demands, he cannot have an equation with the holy preceptor. The disciple must obey the holy preceptor and live in his will -

'If Thou blesseth me with happiness, then meditate I on Thee.

Even in pain I forget Thee not.

If Thou givest me hunger, then even I am sated with it and feel happy in sorrow.

I cut and tear my body and soul and dedicate them all to Thee, O My Lord. For Thee I burn myself in fire.' P. 757

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ

ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ॥

ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਭੁ ਅਰਧੀ

ਵਿਚਿ ਅਗਨੀ ਆਪੁ ਜਲਾਈ॥

The disciple has to immolate himself. 'I' vanishes. Ego is effaced. So he said, "O Farid! if you want to become a disciple, adopt and imbibe this code of conduct."

There are many other disciplines, not one. The ladies here have some books - 'Baat Agamm Ki' [Discourses on the Beyond]. Read them. All the disciplinary codes are recorded there. Spiritual progress is possible only if you follow them, otherwise not. While practising Divine Name meditation, they receive the boon of God's Name, but do not reach the goal because they are not fully aware and watchful.

So, at that moment, Baba Farid fell at the holy man's feet saying, "O master! forgive my mistakes." He said, "Well! then go." He gave him the Name-chant: "Continue reciting 'Allah-hoo' and rendering

service." Thus two persian-wheels of service and Divine Name meditation were set to work in the land. The paddy has been planted in the fields. There is water both from the canal and the tubewell, or there are two tubewells. There are cracks or fissures in the land. One tubewell fails to fill the fields. Our fields used to be very hard. I started the tubewell, but it failed to fill up even a single field, because the water got absorbed in the cracks. Simultaneously I started the other tubewell with full force. At once, the fields started getting filled up. The time at our disposal is very short. When we adopt the two paths of service and Divine Name meditation - because service too can be rendered by becoming corpse-like -

'He, who performs the Guru's service without desire for reward.' P. 286
ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਗਮੀ ॥

Then what do we get?

'He attains to the Lord.' P. 286
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

He who renders selfless service attains to God -

'In this world perform Lord's service. Then (shalt thou) get a seat in the Master's court, and swing they arm (happily), says Nanak.' P. 26

**ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
 ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਆ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥**

'Profitable is the performance of that service with which the True Guru's mind is pleased. When the mind of the True Guru is propitiated, then, sins and evil deeds flee.' P. 314

**ਸਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਹੈ
 ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥
 ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ
 ਤਾ ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ ॥**

The Guru has to be pleased and propitiated. Recite like this -

*Refrain: Let us please the Guru,
 By giving body, mind and wealth.*

**ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਈਏ
 ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਦੇ ਕੇ-2, 2.**

'Surrender all your body, soul and wealth to the Guru and submit to his will. Thus shall you obtain the Lord.' P. 918

**ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ
 ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥**

By doing so shall be attained God. So, the holy preceptor gave this advice: "Well! render service and practice Divine Name meditation. Soon shall your task be accomplished." So, Baba Farid started rendering service. He served all the day the long. He scrubbed utensils, brought fuelwood and swept the floors. Another service he took upon himself and that was to assist his aged holy preceptor to bathe in warm water. So, he kept rendering service in this manner for twelve years. His preceptor never called him again. Guru Angad Dev Ji called Guru Amar Das Ji only on the day when he (Guru Angad Dev Ji) was to bestow everything on him (Guru Amar Das Ji). The Guru keeps watch over the disciple; he does not call him much. He whom he wants to benefit, is kept away. He does not reveal anything to him. He does not become frank with him because it reduces faith and devotion.

So, in this way, twelve years passed. The preceptor decided to apply the touchstone to him in order to find out whether he was still base or had become pure. Guru Sahib too had applied the touch stone to Bhai Manjh.

Bhai Manjh had submitted, "O True

Sovereign! if you want to bestow anything on me, do this - it is the age of *Kalyuga* (dark age), don't apply the touchstone to the Sikhs, for none will be able to pass it."

Guru Sahib had said, "Bhai Manjh! gold becomes pure only when it is heated again and again and dross is removed. Then what does the Sikh attain to? The Guru makes him (the Sikh) an image of God."

So, in this way, the holy preceptor did not call Baba Farid for twelve years. He remained quiet, and did not speak to anyone because he had already wasted much time. He did not talk with the preceptor lest he should make some such mistake as might annoy him. So, on that day, he applied the touchstone to him. He was a capable holy preceptor. He caused a very heavy rain. It was the cold month of *Poh* (mid-December to mid-January). Even the fuel wood became wet. The pit in which he preserved burning embers also got filled with water. When he got up he wondered how he would manage things that day. It was time for his holy preceptor to take bath. He was in a fix: "The fuel wood is lying wet. There is no fire. Now, from where should I get fire? If my daily routine is violated, it will be wrong and improper, because violation of regular routine is a very serious matter." There was a holy man. somebody gave him a quilt. He felt the warmth of the quilt. He did not feel like getting up early in the morning. The sun rose. He said, "Tell me, brother: where should I take bath?"

The attendants said, "Sir! inside, there are water taps. It is a bathroom. Take bath here." He started going in alongwith the

quilt.

They said, "Holy man! leave the quilt outside."

He said, "It does not matter. Don't worry." As he turned the tap, he sat under it alongwith the quilt. When he got up, the quilt was dripping. The attendant squeezed water from it.

He said, "You are squeezing water; put it on me." It is the cold month of *Poh* (mid-December to mid-January). The attendant said, "Sir! it is very cold today."

The holy man said, "Today I am going to teach a lesson to this quilt. Why did it violate my routine by giving warmth?"

All through the month of *Poh* (mid-December to mid-January), he kept using the wet quilt even though it made him chatter his teeth. He reiterated, "I will teach you a lesson for breaking my routine. Why did you violate my daily routine?" Holy men do not break their routine. Recite like this-

Refrain: Let not my bond of love get severed,

Even if the blanket gets wet.

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਡੋਰੀ,
ਭਿੱਜ ਭਾਵੇਂ ਜਾਵੇ ਕੰਬਲੀ -2, 2.

'Let the blanket be drenched through;

Let it rain ever so much -

Go, I must to meet my Beloved,

So my love prove not false.' P. 1379

ਭਿੱਜਉ ਸਿੱਜਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਹ ਵਰਸਉ ਮੇਹੁ ॥

ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਿਨਾ ਸਜਣਾ ਤੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ ॥

"Let not my routine be broken. If it is violated, my holy preceptor will be annoyed. The service of twelve years will go waste." At that moment, he was under test. His preceptor had applied the touchstone to test his loyalty and devotion. It was a winter downpour. It was a bitterly

cold night of the month of *Poh* (mid-December to mid-January) and the streets were very muddy-

'Farid, the lanes are muddy; the Beloved's home far;

Yet my love for Him is deep.

If I stir out, my blanket shall get wet;

If I stay back, am I false to my love.'

P. 1379

ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜੁ ਦੂਰਿ ਘਰੁ

ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ ॥

ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੇ ਕੰਬਲੀ ਰਹਾਂ ਤ ਤੁਟੈ ਨੇਹੁ ॥

He took heart: "Let me try to get fire from the city." When he went into the city, it was pitch darkness. In those days, there were no street lights. The streets were deserted; only dogs were barking. Baba Farid approached a house where light was coming out of door-chinks. He felt heartened and thought of calling out there. He ascended the platform and knocked at the door. A voice came from within: "Who are you? Why are you here at this hour?" he recognized that it was the voice of a young woman. He said, "Daughter! I have some business with you." She said, "Who are you?"

He said, "I am Farid, a disciple of the preceptor."

She realized it was some disciple of the Preceptor of Ajmer Sharif. What business can he have with me at this hour?"

She said, "Farid! you have come to the door from where are gotten tickets for hell. Holy men have no business to come here. To me come dissolute and immoral people. How have you come here at this time?"

He said, "Daughter! I have business with you. Just listen to me."

The preceptor made her extremely

harsh and rude. She opened the door and stared angrily at him. She said, "You holy men come to disturb us at this hour. We have nothing to do with 'pirs' (Muslim holy men) and 'faquirs' (mendicants). We make our living by selling our body. Foolish people come to us. But you are an intelligent person. Why have you come at mid night?"

He said, "Daughter! it is time for my holy preceptor to take bath. Fire in our place has been put out by rainwater. From nowhere I am finding fire. Kindly give me fire."

She said, "Farid, you seem to have great love and devotion for your holy preceptor. Let me see whether your love is true or false."

He said, "No daughter! give me fire and don't subject me to any test. At this time, I am wandering about in search of fire. Have mercy on me."

She said, "If you want to have fire, you will have to give some body-part of yours."

He was delighted and started smiling. He said, "You have demanded nothing.

'The body is a cell of filth while the Lord is a diamond mine.

If the Lord can be had by sacrificing even one's head, cheap is this bargain.

Even if you demand my head, it is a cheap bargain. The important thing is that my holy preceptor should be happy.'

ਤਨ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਹਰਿ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਣ।

ਸਿਰ ਦਿਤਿਆ ਜੇ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਤਉ ਭੀ ਸਸਤਾ ਜਾਣ।

She said, "Give me your eye-ball. I will in return give you a burning charcoal as big as your eye-ball."

This is the occasion when a devotee

rises or falls. Recite like this -

*Refrain: O my soul! far beyond the head is
the abode of love.*

**ਧਾਰਨਾ - ਡੇਰਾ ਨੀ ਜਿੰਦੇ
ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ-2, 2.**

*'If thou yearnest to play the game of love,
step on to my path, with the head placed on
the palm of thy hand.'* P. 1412

**ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥**

*'Accept thou death first, abandon the hope of
life,
And be the dust of the feet of all, then alone
come thou to me.'* P. 1102

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੁਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥**

For the abode of love, one's self has to be sacrificed. Body is of no consequence there. He said -

*'If the Lord can be had by sacrificing even
one's head, cheap is this bargain.'*

**ਸਿਰ ਦਿਤਿਆ ਜੇ ਹਰਿ ਮਿਲੇ
ਤਉ ਭੀ ਸਸਤਾ ਜਾਣੁ ॥**

She said, "I don't demand the head. I am asking for your eye-ball." He said, "Here it is! take it out." She said, "Why should I gouge it? You should remove the eye-ball yourself and give it to me."

Farid gouged his eye-ball and gave it to the woman. Bringing fire, with great difficulty he assisted his preceptor in taking bath. He had put a bandage on his eye. Tearing his turban, had he bandaged his eye. The preceptor did not inquire about it even then, although he knew everything, because he himself had wrought the entire miracle. He wanted to season Baba Farid fully and did not want that he should be left unripe and weak. It is due to the exaltation conferred on him by his holy preceptor that he is present in *Sri Guru*

Granth Sahib as the True Guru. We bow to him and enjoy reading and singing his '*bani*' (composition). Why? Because his holy preceptor was capable and all-powerful, and had exalted him. So, at that time, after himself taking bath, Farid went into a corner called '*goshha*', where followers of Islam used to practise meditation. They turned their face towards the corner, squatted on the floor, so that nobody should pass before them or speak to them. The sun rose.

The holy preceptor said, "Farid is nowhere to be seen; where is he?" The other disciples said, "Sir! he is doing meditation in the corner." He said, "Bring him here."

They brought him. He stood before the holy preceptor and bowed to him. Now, if he were the like of us, he would have told everything, that, on that day, he had brought fire in exchange for his eye-ball. But he had acquired extreme patience or tolerance and would not talk about himself.

At that moment, the holy preceptor said, "Farid! why have you bandaged your eye?"

He replied, "Holy preceptor! you know the mind and thinking of everybody, you are omniscient." The holy preceptor said, "No; you should tell us. We are asking you - why have you bandaged your eye?"

He said, "Sir! it is sore. [Literally: It is come.]"

The holy preceptor observed, "Farid! only '*gone eyes*' are bandaged, but not the eyes that are come. Untie the bandage."

He removed the bandage. The eye-ball

was intact, but a bit smaller. Even today, in his progeny, one eye is smaller than the other. In U.P. there was a person from his dynasty whom we, sometimes, invited to holy congregations. The holy preceptor (Bakhtiar Kaka) stood up and took Baba Farid in his arms. At that moment, he uttered only two phrases. He said, "Farid! *hama ust, hama az ust.*"

Now, I don't understand their meanings although I have read a lot. He said, "Farid! there is nothing here other than God. '*Aham Brahman asmi.*' Whatever you are witnessing is God." Suddenly, uttered only two phrases. The veil of ignorance was rent. At the same time, his holy preceptor showed grace and from the realm of the intellect, he reached the region where God is seen in the immanent form. Recite carefully the following verses which describe Baba Farid's feelings -

Refrain: I have seen with the eyes that God which nobody had seen.

ਧਾਰਨਾ - ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਓ ਦੇਖ ਲਿਆ -2, 2.
ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ -2, 2.

I have seen God with the eyes made of clay.

He said -

'Devotees of God! brethren! Attend to this testament of God, the true preceptor.' P. 87

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ
ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ॥

We give the testimony of the Guru (Holy Preceptor) -

'This is enshrined in his heart by one whose countenance is marked with blessing in the primal Hour.' P. 87

ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖੀ ॥

Only the fortunate ones enshrine this in their heart.

'The Lord's discourse, pure and noble, Is by devotion tasted through the Guru's Word.

Anyone tasting it is illumined, his darkness of mind vanished,

As is the darkness of night drawn up by the sun.' P. 87

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸਰੋਸਟ ਊਤਮ
ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਹਜੇ ਚਾਖੀ ॥
ਤਹ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ
ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ ॥

When the Guru said so, the disciple was enlightened and had a glimpse of God-

'The self and the Supreme self then become one;

Within is the self's duality effaced.' P. 661

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ ॥
ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ ॥

He made him reach the state of becoming indistinct from God. Nothing by the name of Farid remained alive. If anyone was left He was God alone. That is why he found a place in *Sri Guru Granth Sahib*. If he had continued to be Farid, he would not have found a place in the Sikh scripture -

'His darkness of the mind vanished, As is the darkness of night drawn up by the sun.' P. 87

ਤਹ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ
ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ ॥

Just as the sun rises after a dark night, so was he illumed -

'The God-instructed behold with their eyes God -

Invisible, unemcompassable, inaccessible, immaculate.' P. 87

ਅਦਿਸਟੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ
ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ॥

God, whom I could not behold, was shown to me by the Guruward or Guru-instructed.

'Saith Nanak, servant of God:

The Inaccessible is beyond attainment;

The Master, exalted being can grant sight of

Him.'

ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਲਿ ॥

P. 1318

So, in this way, Baba Farid practised Divine Name meditation and did penances obdurately.

But so long as he did not come into the refuge of the holy preceptor, he did not reach even near about God. It is said that he practised severe austerities for thirty six years. But when he met the holy preceptor, he rendered service and practised Divine Name meditation, and thus made himself perfect and complete. In the Guru's abode, two things are important - service and Name meditation. At that time, God, whom he was seeking, he found Him present everywhere, in whichever direction he looked. No place did he find where God was not pervading -

'The Guru has shown Thee to mine eyes, O Lord.

*Here and there, in every soul in every body,
Thou, Thou alone art contained, O Bewitcher.'*

P. 407

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

In every direction did he see God present in manifest form. God hasn't gone anywhere. He is ever present with us, but do not have the vision to see Him -

'O Bullehia, God is not separate from thee.

But you do not have the eye to discern Him.'

ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਰੱਬ ਤੈਥੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ।

ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ।

So, in this way, those who have yearning, do not receive the holy chant until they come into the refuge of a perfect holy preceptor. Now the task that the holy preceptor did for Baba Farid, is done by saints, holy men and God-directed persons

because they know that the seeker is likely to go astray, and he won't be able to swim across the world-ocean. What has happened in our case? 'Kalyuga' has entered us. He says: 'Don't go to holy men at all. Don't listen to holy men.' Well, brothers, it is your sweet will. The saints do not call out loudly that seekers must come to them. They espouse truth and preach truth. It depends on your fortune to listen to them or ignore them -

'This is enshrined in his heart by one whose countenance is marked with blessing in the primal Hour.'

P. 87

ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖੀ ॥

Only those will lodge God in their heart, whose good fortune has been awakened. The others do not know this -

'As shoots of deeds of previous births burst forth,

*Appeared a person yearning after God,
thirsting for joy in Him.*

At touch of the Lord was Nanak's darkness dispelled;

After sleep of multiple births was my understanding awakened.'

P. 204

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

Refrain: All sorrows are dispelled by meditating on the Name,

While rendering service brings honour.

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਦੈ -2, 2.

So, in this way, we should render service and practise Name meditation. We should recite the holy chant by adopting the Guru. It is this subject that we have been discussing during the last two days -

(... continued on page 83)

Martyrdom of Guru Arjan Dev Ji

Jagjit Singh (Dr.)

Editors Note

The Sikhs all over the world are celebrating the martyrdom day of Guru Arjan Dev on 22nd May, 2015. The young devotees, especially those settled abroad, have many relevant queries about the Sikh movement, initiated by Guru Nanak Dev (1469-1539) and carried on by his nine successors till the Guruship was transferred to Guru Granth Sahib in 1708. Guru Arjan Dev the fifth Guru was the first martyr of the Sikh movement, who was tortured to death by the orders of Jahangir, the Mughal emperor, in the year 1606, May 30th. Guru Arjan Dev Ji was one of the most pious persons. He was an embodiment of peace and tranquillity, devoted to the service of humanity which is amply evident from his life works and *bani* (hymns). It puzzles many right-thinking people as to why such a noble soul was tortured to death? There are many more questions which the young readers would like to ask. To satisfy the quest of the young devotees we are giving below a brief account of Guru Arjan Dev's life and his martyrdom.

Early life of Guru Arjan Dev

Guru Arjan Dev, the fifth Guru was born on April 15, 1563 at Goindwal (Amritsar) to Guru Ram Das, the fourth Guru and his wife Bibi Bhani, daughter of Guru Amardas, the third Guru. He was the youngest in the family, was deeply

religious and devoted to his Guru-father. Judging him fit to inherit Guru Nanak's mantle, Guru Ram Das pronounced him his successor and anointed him as fifth Guru on September 1, 1581. Under his leadership, the Sikh faith acquired a strong scriptural, doctrinal and organizational base and became potentially the force for a cultural and social revolution in Panjab.

Main works of Guru Arjan Dev Ji

1. The Guru's life and works were many fold and all comprehensive. Besides preaching spirituality he encouraged agriculture and trade and introduced a system of tithe-collection for the common use of the community and provided them a stable economic base.

2. In 1604, he compiled and edited Guru Granth Sahib, and installed it as a central figure of worship in Harimandar Sahib (Amritsar).

3. He completed the construction of Harimandar Sahib and made it the main place of worship of the Sikhs. By inviting Mian Mir, a Sufi Saint, to lay the foundation stone of Harimandar Sahib, he earned the goodwill of numerous Muslims who loved the Guru with same intensity as did the Hindus.

4. Despite the many forms of opposition which he had to face, he consolidated the community by institutional reforms and by raising places of common

use and service at Goindwal, Lahore, Amritsar, Tarntaran and Kartarpur (Jullundar) and Chheharta (Amritsar) etc. Thus the selfless service of humanity, especially the neglected poor people, made the movement very popular.

Foundation stone of Harimandar Sahib

Guru Arjan Dev got the Harmandar Sahib built in the middle of the holy *sarovar* (tank) and according to Ghulam Muhayyud-Din alias Bute Shah (Twarikh-i-Punjab), and Giani Gian Singh (Twarikh Guru Khalsa, Urdu) had the cornerstone of the building laid by the famous Muslim Sufi Mian Mir (1550-1635). Ghulam Muhayy ud-Din states that Shah Mian Mir came to Amritsar at Guru Arjan's request, and with his own blessed hand put four bricks, one on each side, and another one in the middle of the tank." As against the generality of the temples in India with their single east-facing entrance, the new shrine was given four doors, one in each direction, symbolizing the catholicity of outlook to be preached from within it. Each door could also be taken to stand for one of the four castes which should be equally welcome to enter and receive spiritual sustenance. At the temple, Guru Arjan, in keeping with the tradition of his predecessors, maintained a community kitchen which was open to all castes and creeds. Inside the temple, the chanting of hymns would go on for most hours of day and night. Around the temple developed markets to which the Guru invited traders from different regions to settle and open their business. Rest houses for pilgrims were also built and soon a city

had grown up with the Harimandar as its focus.

Masand tradition

Many more people were drawn into the Sikh fold in consequence of Guru Arjan's travels. The Guru's fame spread far and wide bringing to him devotees from all over the Punjab, from the eastern parts then called Hindustan and from far-off lands such as Kabul and Central Asia. This growing following was kept united by an efficient cadre of local leaders, called *masands* who looked after the sangats, Sikh centres, in far-flung parts of the country. They collected from the disciples *dasvandh* or one-tenth of their income which they were enjoined to give away for communal sharing, and led the Sikhs to the Guru's presence periodically. The Guru's assemblies had something of the appearance of a theocratic court. The Sikhs had coined a special title for him - *Sachcha Padshah*, i.e. the True King, as distinguished from the secular monarch. Offerings continued to pour in which in the tradition of the Guru's household would be spent on feeding the poor and on works of public beneficence - the Guru and his family living in a state of self-imposed poverty in the way of the service of God.

Compilation of Guru Granth Sahib

The most significant undertaking of Guru Arjan Dev was compilation of the Adi (Primal) *Granth*. The hymns, Gurus inspired utterance, had always been the object of highest reverence and was equated with the Guru himself as is said, "The *bani* is Guru, and the Guru *bani*" (P. 982). By editing the

Guru Granth, Guru Arjan Dev wished to affix the seal of authenticity on the sacred word and preserve it for posterity.

The making of *Granth* involved sustained labour and rigorous intellectual discipline. Selections had to be made from a vast mass of material. What was genuine had to be sifted from what was counterfeit. Then the selected material had to be assigned to appropriate musical measures, edited and recast where necessary, and transcribed in minutely laid-out order. Guru Arjan accomplished the task with extraordinary exactness. He arranged the hymns in thirty different *ragas* or musical patterns. A precise method was followed in setting down the compositions. First, came *Sabdās* by the Gurus in the order of their succession. Then came *astpadīs* and other poetic forms in a set order and the vars.

The compositions of the Gurus in each raga were followed by those of the *bhaktas* in the same format. Gurmukhi was the script used for transcription. A genius unique in spiritual insight and not unconcerned with methodological design had created a scripture with an exalted mystical tone and a high degree of organization. It was large in size - nearly 6,000 hymns containing compositions of the first five Gurus (Guru Arjan's own contribution being the largest) and fifteen saints of different faiths and castes, including the Muslim sufi, Shaikh Farid, Ravidas, a shoemaker, and Sain, a barber.

Guru Arjan's vast learning in the religious literature of medieval India and the varied philosophies current at the popular and academic levels, besides his accomplishment in music and his

knowledge of languages ranging from the Sanskrit of Jayadeva (Jaidev) through the neo-classical tradition in Hindi Poetry then developing into the various dialects spread over the great expanse of northern and central India and Maharashtra is visible from his editing and evaluative work in putting together this authoritative collection. The completion of the *Adi Granth* was celebrated with much jubilation. The *Granth* was ceremonially installed in the centre of the inner sanctuary of the Harimandar on Bhadon sudi 1,1661 Bk/16 August 1604. The revered Bhai Buddha who was chosen to take charge of the *Granth* opened it with reverence to receive from it the divine command or lesson as Guru Arjan stood in attendance behind. The following hymn was read as God's own word for the occasion :

He Himself hath succoured His saints in their work;

He Himself hath come to see their task fulfilled,

Blessed is the earth, blessed the tank;

Blessed is the tank with amrit filled.

Amrit overfloweth the tank: He hath the task completed and all my desires are fulfilled.

The ovations of victory resound in the world and all my woes are at end.

The Vedas and the Puranas sing the praise of the Perfect, Omnipotent, Immoveable and Imperishable Lord.

The Lord has honoured His creed and Nanak has meditated on the Lord's Name.

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥

ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੁਰੇ ॥ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਥਿਨਾਸੀ ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ

ਗਾਇਆ ॥
ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - 783

Complaint lodged against the compilation of Granth Sahib

The *Granth Sahib*, containing hymns of Gurus and of Hindu and Muslim saints, was a puzzle for people of orthodox view. Complaints were carried to the Mughal emperor that the book was derogatory to Islam and other religions. The emperor, who was then encamped at Batala in the Punjab asked to see Guru Arjan who sent Bhai Buddha and Bhai Gurdas, two revered Sikhs, with the *Granth Sahib*. The *Granth Sahib* was opened at random and read from the spot pointed out by Akbar. The hymn was in praise of God. So were the others, read out subsequently. Akbar was pleased and made an offering of fifty-one gold *mohars* to the *Granth Sahib*. He presented Bhai Buddha and Bhai Gurdas with robes of honour and gave a third one for the Guru. Akbar had himself visited Guru Arjan earlier, at Goindval, in November 1598 and besought him for spiritual guidance. At the Guru's instance, the Emperor remitted 10 to 12 percent of the land revenue in the Punjab.

Guru's own contribution in Granth Sahib

Guru Arjan was an unusually gifted and prolific poet. Over one-third of the *Adi Granth* consists of his own utterances. They comprise more than two thousands verses. These are in part philosophical, enshrining his vision of the Absolute, the unattributed and the transcendental Brahman as also of God, the Beloved. The deeper secrets of the

self, the immortal divine spark lodged in the tenement of the flesh and of the immutable moral law regulating the individual life no less than the universe, find repeated expression in his compositions. Alternating with these is his poetry of divine love, of the holy passion for the Eternal which is the true yoga-pursuit in joining the finite person to the Infinite. In this devotional passion all humanity, without distinction of caste or status, is viewed as one and equally worthy to touch the feet of the Lord. The Guru's lines are resplendent with bejewelled phrases and his hymns full of haunting melody. The essential message of his hymns is meditation on Nam. Deep feelings of universal compassion find expression in his compositions binding the entire universe in a mystical union of love, in a sanctum of experience where nothing so gross as hate and egoism enters. His famous Sukhmani (q.v.), the Psalm of Peace, which has been commented upon many times and rendered into several Indian and foreign languages, is a symmetrical structure of twenty-four cantos, each of eight five-couplet stanzas, preceded by a sloka or key-couplet expressing the motif of the entire canto following. In this composition Guru Arjan expatiated on the concept of *Brahmgiani* (the enlightened soul). According to him, this enlightenment can be attained only through meditation on Nam, the Lord's Name, and through the Guru's grace. In depicting the attributes of the *Brahmgiani*, he has compared him to a lotus flower which immersed in mud and water is yet pure and beautiful. Without ill will or enmity towards anyone, he is forever courageous and calm.

Circumstances leading to martyrdom of Guru Arjan Dev

In the time of Guru Arjan, the Sikh faith gained a large number of adherents. On the testimony of a contemporary Persian source, the *Dabistn-i-Mazahib*, "During the time of each Mahal (Guru) the Sikhs increased till in the reign of Guru Arjan Mall they became numerous and there were not many cities in the inhabited countries where some Sikhs were not to be found."

Guru Arjan's martyrdom, pregnant with far-reaching consequences in the history of Sikhism and of the Punjab, occurred on Jeth sudi 4, 1663 Bk/30 May 1606 after a period of imprisonment and torture. The scene of the Guru's torture was a platform outside the Fort of Lahore near the River Ravi. In the eighteenth century a shrine, Dehra Sahib, was erected on the spot where every year the day is marked by a avast concourse of pilgrims coming from all over the Sikh world.

There are conflicting accounts of the circumstances leading to Guru Arjan's death. A Sikh tradition places the responsibility on a Hindu Khatri official, Chandu, whose pride had been hurt when the Guru refused to accept his daughter as a wife for his son, Hargobind. However, although Chandu took his opportunity to add to the Guru's suffering, it is hardly likely that he had the influence to cause it. The real cause was the attitude of the Emperor himself. Jahangir who succeeded Akbar on the throne of Delhi in 1605 was not as liberal and tolerant as his father. In his early years on the throne, he depended more on the orthodox section among his courtiers. This coterie was under the

influence of Shaikh Ahmad of Sirhind (1569-1624), leader of the Naqshbandi order of the Sufis. The Sikhs were the first to bear the brunt of Jahangir's malice. Jahangir felt especially alarmed at the growing influence of Guru Arjan. As he wrote in his Tuzk : **"So many of the simple-minded Hindus, nay, many foolish Muslims too had been fascinated by the Guru's ways and teaching. For many years the thought had been presenting itself to my mind that either I should put an end to this false traffic, or that he be brought into the fold of Islam."**

Within a few months of Jahangir's succession, his son, Khusrau, rebelled against his father and, on his way to Lahore, met Guru Arjan at Goindval and sought his blessing. According to he *Mahima Prakash*, the Prince partook of the hospitality of the *Guru ka Langar* and resumed his journey the following morning. Nevertheless after the rebellion had been suppressed and Khusrau apprehended, Jahangir wreaked terrible vengeance on the people he suspected of having helped his son. Guru Arjan was heavily fined and on his refusal to pay the fine was arrested. To quote again from Jahangir's memoirs: **"I fully knew of his heresies, and I ordered that he should be brought into my presence, that his property be confiscated and that he should be put to death with torture."**

The Guru was taken to Lahore. For several days he was subjected to extreme physical torment. He was seated on red-hot iron plates and burning sand was poured over him. He was made to take a dip in boiling water. Mian Mir, the Guru's Muslim

friend, came to see him and offered to intercede on his behalf. But the Guru forbade him and enjoined him to find peace in God's Will. The Guru was then taken to the Ravi. A dip in the river's cold water was more than the blistered body could bear. Wrapped in meditation, the Guru peacefully passed away. As a contemporary Jesuit document - a letter written from Lahore on 25 September 1606 by Father Zerome Xavier - says, **"In that way their good Pope died, overwhelmed by the sufferings, torments, and dishonours."** The man who derived the most satisfaction from the execution of Guru Arjan Dev was *Shaikh Ahmad Sirhindi Mujaddid-i-alf-i-Sani*. In his letter, as quoted in the *Maktubat-i-Imam-i-Rabbani*, he expressed jubilation over "the execution of the accursed *kafir* of Goindval."

Guru Arjan's martyrdom marked the fulfilment of Guru Nanak's religious and ethical injunctions. Personal piety must have a core of moral strength. A virtuous soul must be a courageous soul. Willingness to suffer trial for one's convictions was a religious imperative. Guru Arjan's life exemplified this principle.

Of Guru Arjan's personality and death, his kinsman and contemporary, the revered Sikh savant Bhai Gurdas wrote in his Varan XXIV.23:

As fishes are at one with the waves of the river,

So was the Guru, immersed in the River that is the Lord:

As the moth merges itself at sight into the flame,

So was the Guru's light merged with the Divine Light.

In the extremest hours of suffering he was

aware of nothing but the Divine Word.,

Like the deer who hears no sound but the ringing of the hunter's bell.

Like the humming-bee who is wrapped inside the lotus,

He passed the night of his life as in a casket of bliss;

Never did he forget to utter the Lord's word, even as the chatrik fails never to utter its cry;

To the man of God joy is the fruit of devotion and meditation with equanimity in holy company.

May I be a sacrifice unto this Guru Arjan.

If 'peace of mind' is the sole aim of spirituality, why was there so much pain and suffering in the life of Guru Arjan Dev?

Self-sacrifice is the foundation of all goodness. The mother has to sacrifice her beauty, in order to see her first born. "The plant blossoms for the sake of fruit; when the fruit appears, the flower perishes." In another place, Ravidas says : "How can a man feel for others' pain, when he himself has tasted no troubles.?"

We often hear "peace of mind" being proclaimed as the greatest thing to be desired in life. He whose conscience is wide-awake, will never feel easy and have peace of mind as long as there is sin and suffering in the world. It was because Guru Arjun suffered with those whom he saw suffering, that he founded at Tarn Taran an asylum for lepers, and in the time of a famine, he moved Akbar to remit the land revenue of the Punjab for a year. In the same way, he invited suffering on himself by refusing to pay the tax, unjustly

imposed by Raja Birbal on the Khattris of Amritsar. If the Gurus had thought of the peace of mind as the highest object of life, they could surely have got it by a life of retirement and unfeeling ease as so many sages had done in the past. There would have been no need of leading men risking lives in checking tyrannies. There would have been no martyrs, no character, no nation of the Sikhs. If, therefore, the Sikh character has made a mark in the history of the world, it is because its foundation was laid on suffering for the sake of truth. It is suffering that has intensified the Sikh character; and it is in this sense that in Sikh Scriptures Pain has been called a medicine and Hunger and Affliction a blessing.

Did the Guru complain against his sufferings?

The Guru himself died a martyr, without complaining singing in the midst of flames: "*The shell of superstition has burst; the mind is illumined. The Master has cut the fetter of the feet and freed the captive.*" Truth is my place, Truth my seat, and Truth I have made my special object." His cause was righteous, and bravely he suffered for it. No martyr's lot was harder than Guru Arjun's and yet nobody has sung of life more cheerfully than he: "*Whatever Thou givest, I treat as happiness. Wherever Thou placest me, there shall be my heaven.*"

(Source : i) *The Encyclopaedia of Sikhism*
 ii) *Growth of Responsibility in Sikhism*)

(... continued from page 76)

'Through mind's obstinacy none has attained to God ...' P. 86

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ..... ॥

Countless have departed from here wailing and shrieking. God is not attained through obstinacy of the mind. Without the guidance of the perfect holy preceptor is God not attained -

'Listening to such happenings, the poor Jat Dhanna too in devotion engaged.

The Lord to him manifested Himself -

Such was Dhanna's good fortune.' P. 488

**ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਟਰੋ ਉਠਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗਾ ॥
 ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਸਾਈ ਧੰਨਾ ਵਡਭਾਗਾ ॥**

So, these spiritual reflections we have engaged in, we should lodge in our mind and keep their company.

'One without the Preceptor is known as bad.' P. 435

..... ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ॥

One without the Preceptor has a bad name. The land - 1¼ yds. wide and 1¼ yds. deep - where sits a person without the Preceptor becomes defiled. But the land where sits the Guru-blessed becomes sacred and pure. Sick persons come to me. I advise them to take the dust of the devotees' feet and apply it to their brow. Why? Because therein is focused and concentrated God's power, which is manifestly revealed at that time. The fire is within the fuel wood, but it does not come out without following the prescribed method. When the devotees sit here and absorb themselves in God, at that time, *Waheguru's* power sanctifies this place. So, it is a very kind deed when you sit here in the congregation of the holy. By doing so are liberated the invisible souls present here as well as you yourselves. Now, let all recite '*Gur Satotar*'. [Praise of the Gurus]

JAPU JI SAHIB

English Translation: Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue March, 2015)

XXV

ਬਹੁਤਾ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥
ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥
ਕੇਤੇ ਮੰਗਹਿ ਜੋਧ ਅਪਾਰ ॥
ਕੇਤਿਆ ਗਣਤ ਨਹੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਕੇਤੇ ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ ॥
ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁ ਪਾਹਿ ॥
ਕੇਤੇ ਮੂਰਖ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ ॥
ਕੇਤਿਆ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥
ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ ॥
ਹੋਰੁ ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਕੇ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ ॥
ਓਹੁ ਜਾਣੈ ਜੇਤੀਆ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥
ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥
ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੋਇ ॥
ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥੨੫॥

Bahuta karam likhiya na jaey.
Wadda Data til na tamaey.
Ketey manghey jodh apaar.
Ketian ganat nahin vichaar.
Ketey khap tuttey vekaar.
Ketey lai lai mukkar pahen.
Ketey moorakh khahi khahen.
Ketian dukh bhukh sad maar.
Eh bhi daat teri Dataar.
Band khalasi bhanai hoey.
Hor aakh na sakey koey.
Je ko khaik akhan paey.
Oh janai jetian muh khaey.
Apey janai apey dei.
Akheyh se bhi kei ke.
Jisnon bakhshay sifit salah.

Nanak patishahin patshah.

God's great gifts are beyond representation;
From the recipients has the Great Giver least
expectation.

Many are the warriors begging of valour;
Many of kinds inconceivable are at His
Portal beggars.

Many are the recipients consuming
themselves in evil;

Many are those who brazenly express
denial.

Eating and eating are many a thankless fool.
Many are afflicted with suffering and
hunger;

But this too is Thy gift, O Giver.

By Thy Will alone comes liberation;
And not by anyone's intercession.

The fool, who dares this mystery to reveal,
Shall under countless buffets reel.

God Himself is the Knower, and Himself
the Giver;

Of this truth, very few are realizer.

He, whom God grants His laudations'
blessings,

Is, O Nanak, King of kings.

XXVI

ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ ॥
ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਮੁਲ ਭੰਡਾਰ ॥
ਅਮੁਲ ਆਵਹਿ ਅਮੁਲ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥
ਅਮੁਲ ਭਾਇ ਅਮੁਲ ਸਮਾਹਿ ॥
ਅਮੁਲ ਧਰਮੁ ਅਮੁਲ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਅਮੁਲ ਤੁਲੁ ਅਮੁਲ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਅਮੁਲ ਬਖਸੀਸ ਅਮੁਲ ਨੀਸਾਣੁ ॥
ਅਮੁਲ ਕਰਮੁ ਅਮੁਲ ਫਰਮਾਣੁ ॥

ਅਮੁਲੋ ਅਮੁਲੁ ਆਖਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥
ਆਖਿ ਆਖਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

Amul gun amul vapaar.
Amul vapariey amul bhandaar.
Amul avay amul lai jahey.
Amul bhaey amul samahen.
Amul Dharam amul Diban.
Amul tul amul parwan.
Amul bakhshish amul nishan.
Amul karam amul phurman.
Amullo-amul akhiya na jaey.
Akh akh rahe liv laey.

Invaluable are God's attributes,
Invaluable is their dissemination
Invaluable are their disseminators
whose stores are beyond exhaustion.
Invaluable are the dealers,
Invaluable are the customers.
Invaluable are those who are engaged in
God's devotion;
Invaluable are those who in Him gain
absorption.
Invaluable is His code. Invaluable is His
court.
Invaluable is his weighing scale;
And His weights too are invaluable.
Invaluable are His blessings,
Invaluable are their markings.
Inestimable are His graces,
Inestimable are His Ordinances.
Inestimable and invaluable is the Lord;
None can His account fully record.
Those who dare attempt His estimation,
End up in gaining in Him absorption.

XXVI

ਆਖਹਿ ਵੇਦ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥
ਆਖਹਿ ਪੜੇ ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ ॥
ਆਖਹਿ ਬਰਮੇ ਆਖਹਿ ਇੰਦ ॥
ਆਖਹਿ ਗੋਪੀ ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ ॥

ਆਖਹਿ ਈਸਰ ਆਖਹਿ ਸਿਧ ॥
ਆਖਹਿ ਕੇਤੇ ਕੀਤੇ ਬੁਧ ॥
ਆਖਹਿ ਦਾਨਵ ਆਖਹਿ ਦੇਵ ॥
ਆਖਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ ॥
ਕੇਤੇ ਆਖਹਿ ਆਖਣਿ ਪਾਹਿ ॥
ਕੇਤੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿ ॥
ਏਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਰਿ ਕਰੇਹਿ ॥
ਤਾ ਆਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੇਈ ਕੋਇ ॥
ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਾਣੈ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਖੈ ਬੋਲੁਵਿਗਾਤੁ ॥
ਤਾ ਲਿਖੀਐ ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰਾ ਗਾਵਾਰੁ ॥੨੬॥

Akhenh veda path puraan.
Akhenh pareh karenh vakhiyan.
Akhenh Barmeh akhenh Ind.
Akhenh Gopi te Govind.
Akhenh Ishar akhenh sidha.
Akhenh ketey ketey budh.
Akhenh danav akhenh dev.
Akhenh sur nar muni jan sev.
Ketey akhenh akhan paeh.
Ketey kaih kaih uth uth jaeh.
Etey ketey hor kare.
Ta, akh na sakeh kei ke.
Jewad bhavay tewad hoey.
Nanak janey saacha soey.
Je ko akhey bol vigaarrh.
Ta likhiay gawaran gawaar.

Speak about Him Vedic and Puranic chants;
Discourse on him scholars and savants.
Speak about Him Brahmas and Indras;
Speak about Him Gopis and Krishnas.
Speak about Him Shivas and Sidhas;
Speak about Him His created Budhas.
Speak about Him gods and demons;
Speak about Him saints, angels, servants
and humans.

Many praise the Lord, and many are
longing to praise.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A. Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,